

T.C.  
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ  
ADLİ TIP ENSTİTÜSÜ  
FEN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI  
Danışman: Prof. Dr. Mehmet Yaşar İşcan

**KÜÇÜKÇEKMECE KADIN SİĞİNMA EVİ'NİN  
ANTROPOLOJİK AÇIDAN İNCELENMESİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**Bülent Usta  
Antropolog**

**İSTANBUL-2006**

Sınırsız desteğinden ötürü, bu tezi Annem Nazlı Usta'ya ithaf ediyorum

## TEŞEKKÜR

Bu teze dolaylı ve doğrudan destek veren pek çok kişi olduysa da, bu çalışmanın ortaya çıkmasında asıl teşekkür edilmesi gerekenler, Küçükçekmece Kadın Sığınma Evi'nin Ekim 2003-Mart 2004 tarihleri arasındaki konukları olan ve bu çalışmaya katılan kadınlardır. Ayrıca o tarihler arasında görevinin başında olan Küçükçekmece Kadın Sığınma Evi Müdüresi Menekşe Baş Hanımefendiye en içten dileklerle teşekkür ederim.

Tez süresince bilgisi ve deneyiminden faydalandığım Prof. Dr. Mehmet Yaşar İşcan'a, tezin bürokratik işlemleri gibi çeşitli teknik meselelerini çözmemde yardımcı olan Elvan Emral ve Yüksel Güven'e, teze yaptıkları eleştiriler ve yol gösterici tutumlarından ötürü saygıdeğer jüri üyelerine, desteklerini hiçbir koşulda esirgemeyen aileme ve benimle uykusuz geceler geçirmeyi göze alan sevgili eşim Çağlar'a teşekkür ederim.

# İÇİNDEKİLER

I. GİRİŞ VE AMAÇ	1
II. GENEL BİLGİLER	5
1. Şiddet	5
1.1. Şiddetin Bilimsel Olarak İncelenmesi	6
2. Kuramsal Temel	12
2.1. Bireysel Yaklaşım	12
2.2. Sosyal Psikolojik Yaklaşım	16
2.3. Toplumsal ve Feminist Yaklaşım	19
3. Şiddet ve Kültür	23
4. Şiddetin Ortaya Çıkış Nedenleri	30
5. Kadına Yönelik Şiddet	34
5.1. Fiziksel Şiddet	37
5.2. Psiko-sosyal Şiddet	40
5.3. Cinsel Şiddet	40
5.4. Eğitim ve Ekonominin Şiddete Etkisi	41
5.5. Alkol ve Şiddet	43
5.6. Şiddetin Öğrenilir Olgu Olması	43
5.7. Aile İçinde Şiddetin Yaşanışı	45
5.8. Kabul Edilmiş Şiddet	48
6. Kadına Yönelik Şiddet ve Hukuk	50
6.1. Dünyadaki Hukuksal Durum	50
6.2. Türkiye'deki Hukuksal Durum	53
7. Medya ve Şiddet	54
8. Kadın Sığınma Evleri	57
8.1. Kadın Sığınma Evlerinin Ortak Özellikleri	58
8.2. Sığınma Evi Modelleri	60
8.3. Dünyada Kadın Sığınma Evleri	63
8.4. Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Eden Kurumlar	64
III. GEREÇ VE YÖNTEM	68
1. Bir Model Olarak Küçükçekmece Kadın Sığınma Evi	68

1.1. Küçükçekmece Kadın Sığınma Evi'nin Yapısı ve İşleyişi	69
2. Yöntem ve Verilerin Toplanması	74
IV. BULGULAR	75
1. Tanıtıcı Bulgular	75
1.1. Yaş	78
1.2. Öğrenim Durumu	77
1.3. Evlilik Biçimleri	81
1.4. Çocuklu Olup Olmamak	81
1.5. İş ve Meslek	83
2. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet ve Özellikleri	84
2.1. Evlilik Öncesi Şiddet	84
2.2. Evlilik Sonrası Şiddet	88
2.3. Evlilikte Şiddetin Başlangıç Nedenleri	90
3. Şiddetin Uygulanışı	94
3.1. Dayak	94
3.2. Dayak Sırasında Kullanılan Aletler	104
3.3. Psikolojik Şiddet	105
3.4. Cinsel Şiddet	107
3.5. Ekonomik Şiddet	108
3.6. Alkol ve Madde Bağımlılığının Şiddete Etkisi	109
4. Kadınların Şiddete Tepkileri ve Çözüm Yolları	110
4.1. Şiddet Sırasında Kadınların Tepkileri	110
4.2. Kadınların Sorunu Çözmeye Yönelik Girişimleri	113
V. TARTIŞMA ve SONUÇ	118
VI. ÖZET	123
VII. SUMMARY	124
VIII. EKLER	125
EK 1: Küçükçekmece Kadın Sığınma Evi'nde Uygulanan Mülakat Soruları	125
EK 2: Bir Mülakat Örneği	127
VIII. KAYNAKLAR	154
XI. ÖZGEÇMİŞ	161

## TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa

<b>Tablo 1:</b> Görüşme yapılan şiddet görmüş kadınların yaş dağılımı.	77
<b>Tablo 2:</b> Görüşme yapılan şiddet görmüş kadınların öğrenim durumu.	79
<b>Tablo 3:</b> Görüşme yapılan şiddet görmüş kadınların evlilik biçimleri.	81
<b>Tablo 4:</b> Görüşme yapılan şiddet görmüş kadınların evlenme usulleri.	81
<b>Tablo 5:</b> Görüşme yapılan şiddet görmüş kadınların çocuk sayısı.	83
<b>Tablo 6:</b> Görüşme yapılan şiddet görmüş kadınların çalışma durumu.	84
<b>Tablo 7:</b> Görüşme yapılan şiddet görmüş kadınların evlilik öncesi şiddet görüp görmedikleri.	88
<b>Tablo 8:</b> Görüşme yapılan şiddet görmüş kadınların evlendikten ne kadar zaman sonra şiddet gördükleri.	89

# I. GİRİŞ ve AMAÇ

Aile, toplumun en önemli yapı taşı ve kültürün gelecek nesillere aktarıldığı çok önemli bir kurumdur. Bir toplumun sağlıklı bir yaşantı sürmesi ve gelişmesi için aile kurumunun da sağlıklı olması kaçınılmazdır. Gelişmekte olan tüm ülkelerde gözüken iç göç ve kentleşmeyle birlikte yaşanan kültürel travmalar üstü kapalı da olsa kendisini önce aile içindeki ilişkilerde göstermekte, toplumlar ya da topluluklar bu yeni duruma uyum sağlarken ciddi sorunlarla yüzleşmektedir.

Antropolojik açıdan bu konunun ele alınması aslında yeni sayılır. Televizyon ve gazetelerde görülen cinnet geçirme, eşini öldürme, kadına yönelik şiddet haberlerindeki artış, bu çalışmanın gerçekleşmesinde önemli bir etken olmuştur. Sosyolojik ve psikolojik çalışmalar bu sorunun değişik yönlerine ışık tutarken, antropolojinin de kendi araç ve yöntemleriyle bu soruna eğilmesi kaçınılmazdır.

Türkçesi insanbilim olan antropoloji, fiziki ve sosyal antropoloji olarak iki ana dal etrafında örgütlenmiştir. Fiziki antropoloji, insanın fiziksel yapısı üzerine soru ve cevap üretmek için çalışmalarını sürdürürken, sosyal antropoloji insanın kültürel yapısını mercek altına alıp soru ve cevaplar üretir. Kültür, en basit tanımıyla “insanın yapıp ettiği her şey” olarak tanımlanırsa, ne kadar geniş bir bilimsel çalışma alanı olduğu daha iyi anlaşılabilir olur. Bir insanın dinlediği müzikten kullandığı dile, evlenme şekline kadar yaşamının tümünü kapsayan kültür gerçeği, bu çalışmanın da çıkış noktasını oluşturmaktadır.

Antropoloji, sosyoloji ve psikoloji, insanı kendisine temel bilimsel konu olarak ele alan ve ilk akla gelen bilim dallarıdır. Sosyoloji daha geniş ölçekte toplumları, psikoloji ağırlıklı olarak tek tek bireyleri ve onların davranış ve ruhsal hallerini, antropoloji ise hem fiziksel ve biyolojik olarak genel olarak insanı, hem de

kültürel açıdan ırk, etnik, yerleşim biçimi, meslek grupları gibi geniş ya da daha küçük gruplar ve bu grupların kültür üretme, yayma ve yaşama biçimlerini kendisine konu olarak seçerek daha geniş bir bakış açısı oluşturma hedefi peşine düşmüştür. İşte bu yüzden antropolojinin bu konu üzerine eğilmesi, şiddetin önemli bir kültürel biçimi olan aile içi şiddetin anlaşılmasında yardımcı olacaktır.

Adli antropoloji, genellikle osteoloji alanında yapılan çalışmalarla kendisini kabul ettirmiştir. Ancak adli antropoloji, sadece adli osteolojiden ibaret değildir. Adli psikiyatri gibi, adli antropoloji de suçun teknik boyutu dışında insani boyutuyla da ilgilenmeli ve suçun tespiti dışında, önlenmesi konusunda da etkili olabilecek araç ve bilgileri ilgili birimlerle paylaşabilmelidir.

Şiddet, suç kavramının şekillenmesinde önemli bir ağırlığa sahiptir. Yasalar ya da bazı toplumlarda yasaları şekillendiren, yerine geçen gelenek-göreneklerce meşru sayılmadığı durumlar dışında, şiddet bir suç şeklidir. Antropoloji, insana dair ne varsa, o konuyla ilgili bir çalışma alanı oluşturabilmektedir. Antropolojinin yapısı ve amacı gereği diğer disiplinlerle işbirliği yapmakta hiç zorlanmamıştır. Kendisini adli bilimler içerisinde “adli antropoloji” olarak tanımlayarak adli olayların aydınlanmasında ve anlaşılmasında ciddi katkılarda bulunmuştur.

Adli antropoloji, fiziksel antropolojinin olanaklarından faydalanarak delillerin tespiti ve araştırılmasında kendine has araç ve yöntemler geliştirirken, sosyal antropolojiden faydalanarak da suç üzerine çok çeşitli düşünme biçimleri geliştirmiş, suçun kültürel boyutunu ele alarak suçun oluş ve yayılma süreçlerini anlamakta büyük kolaylıklar sağlamıştır. Adli bilimler, suçlunun ve suçun tespiti üzerine çalışmalar yürüttüğü gibi, suçun önlenmesi ile ilgili her toplum ve kültürel yapıya özgü değişik stratejiler geliştirmek konusunda da kendisini görevli kılmıştır.



Aile içi şiddet, yasalarca da tanımlandığı gibi bir suç şeklidir. Bu suç türünün aile içinde gerçekleşiyor oluşu ve şiddet gibi aslında kültürel bir olgu içerisinde ele alınıyor oluşu, adli antropolojinin bu konuya dikkatini çekmiştir. Sosyal antropolojik bakış açısıyla bu çalışma yapılıyorsa da, Türkiye’de yapılan çalışmaların sosyoloji ve psikoloji ağırlıklı olmasından dolayı, bu disiplinlerin ürettiği çalışmalardan sonuna kadar faydalanılmış ve bu suçun tüm yönleri kültürel açıdan incelenmeye çalışılmıştır.

Kadına yönelik aile içi şiddeti anlamak ve araştırmak için sadece basılı kaynaklardan faydalanmanın çalışmanın amacına ulaşmasında bazı noktaları eksik bırakacağı düşünülerek, şiddet gören kadınlarla görüşebilmek için kadın sığınma evlerine başvurulmuştur. Araştırmacının erkek olmasından dolayı, bu konuda bazı zorluklar çıkmış, ancak Küçükçekmece Belediyesi’ne bağlı Kadın Sığınma Evi’nin idarecilerinin yardımıyla bu sorun aşılmıştır. Antropolojinin temel araştırma metodlarından birisi olan “katılımcı gözlem”den faydalanarak, 40 kadınla görüşülmüştür. Kadın sığınma evinden destek gören bu kadınlarla, şiddet tarihleri, direnme biçimleri, şiddeti algılama ve değerlendirmelerini, ağırlıklı olarak kültürel kod ve anlamlar bağlamında ele alarak, antropolojik açıdan bu sorunun nedenleri ve oluş şekilleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmalar sırasında Küçükçekmece Kadın Sığınma Evi’nin yurtdışında da benzeri olmayan, kendi deneme-yanılma yöntemleriyle özel olarak geliştirilmiş bir sığınma evi modeli olduğu ortaya çıkmıştır. Bu model, sadece şiddet görmüş kadınların kalacak bir yer bulma sorununu çözmek dışında, onlara yeni bir hayata başlama imkanı ve araçları sunması açısından Türkiye şartlarına ve kültürel yapısına uygun olarak şekillenmiş bir sığınma evi modelidir. Elbette maddi anlamda birçok güçlükle boğuşan, hayırseverlerin ve Küçükçekmece Belediyesi’nin desteğiyle varlığını sürdüren bu

sığınma evinin, istenilen düzeye henüz ulaşamadığı ortadadır. Ama bu ve benzeri çalışmalarla bilim dünyasının gündemine alınarak, ileride kurulması muhtemel sığınma evleri için bir prototip oluşturmak için Küçükçekmece Sığınma Evi'nin çok değerli katkıları olacağı ortadadır. Kadıköy Belediyesi de, Küçükçekmece Sığınma Evi'ni kendisine model alarak bir sığınma evi projesi geliştirmiş ve hayata geçirmiştir. Bu çalışmanın, başka kurum ve kuruluşların benzer faaliyetlerine kuramsal destek sağlayacağı düşüncesi, araştırmacının amaçlarından birisini oluşturmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, bir suç türü olarak aile içinde kadına yönelik şiddetin nedenlerini ve sonuçlarını antropolojik açıdan araştırarak, bu suçun önlenmesi ve daha sağlıklı bir toplumsal yaşantının oluşmasının maddi kaynaklarını araştırmaktır. Ayrıca, Küçükçekmece Kadın Sığınma Evi'nin, Türkiye şartlarına göre oluşturulabilecek benzer kurumlara bir model olarak sunulup sunulamayacağı araştırılmıştır.

## II. GENEL BİLGİLER

### 1.Şiddet

Şiddet, doğanın içinde olan ve tüm canlılar tarafından dolaylı ya da dolaysız yaşanan bir olgudur. Diğer canlılardan farklı olarak ise insan, şiddeti uygulayan ve uygulanan olarak kültürel olarak biçimlendirmiştir. Ona çeşitli anlamlar vermiş, inançları, gelenek-göreneklere içerisinde onu tabu, suç ya da bir ritüel olarak tanımlamıştır. Şiddetin toplumsal bir sorun olarak değerlendirilmesi, modernizmin tüm araçlarıyla kendisini var kılmaya çabaladığı, aklın ve bilimin zaferden zafere koşup imparatorluklardan ulus-devlete doğru toplumu yeniden düzenlemeye çabaladığı 19.yy.'da ancak mümkün olabilmektedir.

Antropologlar, bazı kavramlar ve olguları dile getirirken diğer bilim adamlarına göre daha zorlanırlar. Mesela şiddet kelimesi bunların başında yer alır. Toplumlardan toplumlara, kültürlerden kültürlere bu kadar farklılık ve çeşitlilik gösteren bir olguyu tanımlamak oldukça zordur. Bu kavramın açılımı sözlükte araştırılırsa şu tür ifadeler çıkar: “bedene zor uygulama”, “bedensel zedelenmeye neden olma”, “kişisel özgürlüğü zor yoluyla kısıtlama”, “bozma ya da uymama”, “rahatça gelişmesini ya da tamamlanmasını engellemek üzere bazı doğal süreçlere, alışkanlıklara vb. yersiz kısıtlamalar getirmek”, “anlamın çarpıtılması”, “büyük güç, sertlik ya da haşinlik”, “kişisel duygularda sertlik”, “tutkulu davranışlara ya da dile başvurma”. (Hobart, M. 1996). Tüm bu kelimelere ve kavramlara bakınca şiddetin kültürel farklılıklar dışında da sözcük olarak çok çeşitli anlamlara geldiği ve algılandığı görülebilir.

### 1.1. Şiddetin Bilimsel Olarak İncelenmesi

Peki bu kavramın bilimsel çalışmalarda ele alınması nasıl olmuştur? Bu konuda ilk ciddi bilimsel çalışmaların öncüleri S. Freud ve K. Lorenz'dir. Freud, şiddeti doğal olarak psikolojik açıdan yorumlamış, Lorenz ise bir zoolog olarak Freud ile benzer bir dili kullanarak, çokça da ondan etkilenecek şekilde şiddeti 'saldırganlık' ya da 'istismar' kelimesiyle karşılamaya çalışmıştır. Bugün oldukça tartışmalı ve bilim çevreleri tarafından yer yer reddedilen yaklaşımla Freud, şiddeti yani saldırganlığı içgüdüsel bir davranış olarak tanımlamıştır. Kadının pasif, erkeğin ise aktif olduğu varsayımı, şiddetin biyolojik bir kaynaktan geldiğini ve doğallıkla toplumsal ilişkilere yansıtacağını gösterdiği için feministlerce karşı çıkılan bir yaklaşımdır. Lorenz ise, çalışmalarının odağına hayvanlarda görülen şiddet davranışlarını alarak, insandaki şiddet görünümlerinin sosyal değil biyolojik kökenli olduğu yönünde tartışmalarda bir saf belirler. Bu görüşün öne sürdüğü en önemli hipotez, insanlarda ya da hayvanlarda görülen şiddet yöneliminin içgüdüsel olduğu ve bir biçimde ortaya çıkıp bu güdünün kendisini tatmin etmesi gerekliliğidir. Yani sosyal nedenler sadece bu davranışın ortaya konması için bahane olabilir ancak. Lorenz'in ünlü "Saldırganlığın Spontanlığı" makalesinde, beslediği yavru saksagandan dem vurur. Bu kuş, yalıtılmış bir ortamda bulunduğu için kendisine benzer bir kuşun sinek yakaladığını hiç görmemişti. Hiç görmediği bu davranış modelini uygulayarak bir sineği yakalamış ve yer gibi yapmayı başarmıştır. Öğrenme faktörü olmadan bu davranışı geliştirmiş olması Lorenz'in öne sürdüğü savın en önemli dayanağını oluşturmuştur. Balıklardan, maymunlara kadar birçok hayvan türünü inceleyen Lorenz, insanın da bir hayvan olduğu gerçeğinden yola çıkarak, şiddetin içgüdüsel olduğu savını ortaya atmıştır (Lorenz, K. 1996). Doğal, değişmez ve içgüdüsel olan bu davranış biçiminin ister istemez insan ilişkilerinde,

özellikle pasif olan kadın ve aktif olan erkek arasında yaşanmasının kaçınılmaz bir sonuç olduğunu dile getirmiştir. Lorenz'in önemle savunduğu bu görüş, bilimsel çevrelerce "sosyal evrim" görüşü olarak bilinmektedir. Bu görüşe göre, saldırganlık ve şiddet, özellikle insan türünün evriminde önemli bir rol oynamıştır. Şiddet doğamızda vardır ve zaman zaman bu birikimin boşaltılması, sosyal evrimcilere göre yaşamsal bir olgudur.

Tabii Freud ve Lorenz'in bu görüşüne karşı çıkan, içgüdüsel olmasından ziyade kültürel bazı şartlanmalar ve dayatmalarla ortaya çıkan bir davranış şekli olduğunu söyleyen bilim adamları da vardır. Çünkü şiddetin bazı toplum ya da topluluklarda (Aborjin, Eskimo), başka diğer toplum ya da topluluklara göre daha az görülmesi başka türlü açıklanamamaktadır. Hayvanlar ve insanlar arasındaki şiddetin ortaya çıkış ve yaşanış biçimine bakıldığı zaman, hayvanların yaşamlarını idame ettirmek ve türün devamı için şiddete başvurduğu, insanın ise yokedicici bir saldırganlığı yansıttığı ve biyolojik ihtiyacı olmaksızın buna başvurduğu görülebilir.

Scott, saldırganlığın içgüdüsel bir davranış olduğuna şiddetle karşı çıkan bilim adamlarının başında gelmektedir. Scott'a göre saldırganlığın içgüdüsel olduğuna dair henüz hiçbir kanıt sunulamamıştır (Scott, J.P. 1994). Berkowitz, Freud ve Lorenz'in kuramının geçerliliği için elde yeterli bilimsel delil olmadığını belirterek, insan saldırganlığının sosyal nedenlerle anlaşılması gerektiğini savunmuştur (Berkowitz, L. 1992).

Kovel, Freud ve Lorenz'in biyolojik yaklaşımına karşı çıkanlar arasındadır. Saldırganlığın içgüdüden değil de arzular karmaşasında kendisini ortaya koyduğunu savunur (Kovel, J. 1994). Saldırganlık belli bir amaç için ortaya konur. Kas gücü ve hazla ilişkili bir boyutu vardır bu davranışın. Bu durumu belli eden iki örnek de verir: sevişme edimi ve spor aktiviteleri. Ama saldırganlığı şiddetten ayırarak,

şiddetin yok edici boyutunun altını çizer. Şiddete verdiği örnekler ise; bir kedinin bir kuşu öldürmesi, tecavüze uğrayan kadın, sevilmeyen bir çocuk, devletler arası savaşlar, asit yağmuruna maruz kalan ormanlar vb... Bu tanıma göre, şiddet ve saldırganlığın anlam ve hedefleri birbirinden oldukça farklıdır.

Fromm da Kovel'in savını destekler ve şiddeti yok edici ve yardımcı güç olarak ikiye ayırır. Yardımcı güç olan saldırganlığın doğal ve programlanmış olarak hem insanda hem de hayvanlarda var olduğunu ve herhangi bir tehlike anında ortaya çıktığını söyler. Bu tarz bir şiddetin tehdit ortadan kalktığı zaman kendisini de ortadan kaldırdığını, ama diğer yıkıcı şiddetin insan dışında çoğu memelide görülmediğini, amaçsız ve doyurulmasının oldukça zor olduğunu söylemektedir. Biyolojik ya da ekonomik hiçbir çıkar olmaksızın kendi ya da başka bir türe eziyet edebilen tek primat türünün insan olduğu gerçeğinin altını çizmektedir. (Fromm, E. 1993).

Kovel ve Fromm'ca dile getirilen şiddetin olumlu ve olumsuz olarak bu ayrımı, şiddetin anlaşılmasında önemli bir ipucudur. Bu ayrımı belirttikten sonra, şiddete dair tanımlamalarda biyoloji ve kimya gibi bilim dallarının neler söylediğine bakmak da faydalı olacaktır.

Şiddetin genetik olarak izahını yapmaya çalışan bilim adamları, kadın ve erkeğin kromozom yapısındaki farklılıktan hareket ederek şiddete dair bir bakış açısı geliştirmişlerdir. Bilindiği üzere kadının XX, erkeğin ise XY kromozomu vardır. Ama bazı erkeklerin XYY kromozomuna, yani bir tane fazladan Y kromozomuna sahip olduğu görülmüş ve buna "süper erkeklik" diye bir isim takılmıştır. Fazladan bir kromozoma sahip bir erkeğin şiddete daha yakın olduğu düşünülmüş, hatta 1960'lı yıllarda Avustralya ya da Fransa'da böyle erkeklere ceza indirimi bile uygulanmıştır. Ama bugün için bu yaklaşımın doğru olmadığı bilinmekte ve "süper

erkeklik” kavramı, bilimsel otoritelerce tarihsel bir değere sahip bir kavram olarak değerlendirilmektedir (Boelkins, R.C., Heiser, J.F. 1985).

Biyoloji temelli yaklaşımlardan birisi de saldırganlığın hormonlarla ilişkili olduğu yönündedir ki, bugün için biyoloji ya da kimyasal temelli yaklaşımların en inandırıcı olanı da budur. Erkeklik hormonlarının yani androjenlerin, hemen hemen tüm hayvanlarda saldırgan davranışlar yarattığı deneylerle tespit edilmiştir. Ama Montagu gibi bilim adamları ise hormonların şiddeti başlatan değil, şiddetin gelişimi sırasında ya da oluşumu sırasında etkili olduğunu söylemektedir (Montagu, A. 1978).

Şiddete dair genel olarak kabul edilmiş bazı tanımları, kısaca şu şekilde özetleyebiliriz:

Michaud, şiddetle ilgili oldukça kapsayıcı bir tanım verir: “Bir karşılıklı ilişkiler ortamında taraflardan biri veya birkaçı, doğrudan veya dolaylı, toplu veya dağınık olarak, diğerlerinin veya birkaçının bedensel bütünlüğüne veya töresel / ahlaki/ moral / manevi bütünlüğüne veya mallarına veya simgesel, sembolik, kültürel değerlerine, oranı ne olursa olsun zarar verecek şekilde davranırsa, orada şiddet vardır.” (Michaud, Y. 1991).

Steinmetz ise “bir bireyin yaralanmasına, sindirilmesine, öfkelenirilmesine veya duygusal baskı altına alınmasına yol açan fiziki veya herhangi bir şekildeki davranış ve muamele biçimi” olarak tanımlamaktadır şiddeti (Yıldırım, A. 1998).

Türkiye’de şiddet üzerine kapsamlı araştırmalara imza atan Arıkan da “...kişilere ya da nesnelere çeşitli boyutlarda zarar vermeyi içeren, güçlü, kontrolsüz, aşırı, birdenbire, amaçsız olabilen toplu ya da bireysel görülebilen bir olgu” olarak tanımlamıştır şiddeti (Arıkan Ç.1987).

Somersan’ın şiddete yaklaşımı diğer yaklaşımlardan epey bir farklılık gösterir. Şiddetin iktidarla açılması gerektiğini söyleyerek, kişilerin hükmeden

ve hükmedilen olarak ikiye ayrıldığıının altını çizerek (Somersan, S. 1996). Ergüden de bu yaklaşımı paylaşarak “Şiddet, bir insana iradesi dışında kabul ettirilen bir durum, davranış vs. ile başlayıp manevi veya fiziksel baskı uygulamaya, onu hırpalamaya, zor kullanmaya, işkence yapmaya, sakat bırakmaya hatta öldürmeye kadar uzanıyor ise, öncelikle –kişisel iktidar türlerinin çeşitli biçimlerinden kuramsal iktidarlara kadar uzanan bir yelpaze içinde- tahakküm kurmak ve otorite oluşturmakla başlar. Bu durumda, toplumun, toplumsallığın, yapıların ve hiyerarşik ilişkilerin neredeyse tümünün şiddet içermesinden söz edilebilir.” (Ergüden, I. 1996).

Şiddetin iktidar kavramıyla ilişkisi, felsefeci Michel Foucault’nun önemle üzerinde durduğu ve bu konuda epey kitap yazdığı bir meseledir. “Özne ve İktidar” adlı makalesinde şiddeti “Şiddet ilişkisi bir beden üzerinde ya da şeyler üzerinde uygulanır; zorlar, büker, işkence uygular, tahrip eder ya da bütün ihtimallere kapıyı kapatır...” (Foucault, M. 1994). Şiddetin güç ve iktidar üzerine kurulu olduğunu söyleyen Foucault, iktidarın şiddet kullanma ayrıcalığını kullanarak, iktidarın dışındakilere hükmedebildiğinin altını çizerek. “İktidar bir el koyma hakkıdır. Uyuğundakilerin varlığına, ürettiklerine, emeklerine ve hatta kanlarına; yani nesnelere, zamana, bedenlerine ve nihai olarak yaşamın kendisine el koyar.” (Keskin, F. 1996). Bugün postyapısalcılık düşüncesinin de temelini oluşturan “iktidar her yerdedir” ve “iktidarın olduğu her yerde şiddet de vardır” bakış açısının mimarı da Foucault’dur (Foucault, M. 1999).

Şiddet, bireyler tarafından uygulandığı gibi, bir grup ya da devletler tarafından, kişi, kurum, topluluk ya da bir başka devlete de uygulanabilir. Devlet ya da siyasal bir başka örgüt ya da oluşum, uyguladığı şiddeti kendine göre haklı gerekçelere dayandırmaya ve kendi iktidarını bu şekilde sürdürmeye ya da iktidarı ele geçirmek için şiddeti meşru kılmaya çalışır ki, bu tarz şiddet olaylarının



incelenmesi başlı başına bir başka çalışmanın konusu olabilir. Ama burada, din, devlet ya da ideolojik hedef üzerinden şekillenen şiddetin, diğer şiddet türlerine göre sonuçları savaş ya da terör gibi çok daha büyük ve yıkıcı olduğu için, toplumlar çeşitli biçimlerde bu şiddet yaşantılarından ağır biçimde etkilenebilir ve içselleştirebilir. Bu içselleştirmenin bir sonucu olarak güçlü olan haklıdır pozisyonu belirir ve devlet vatandaşına, koca karısına, usta çırağa şiddet uygularken, her zaman için kendisini haklı gösterecek bir gerekçeye sığınır.

Şiddet üzerine araştırmalarda bulunmuş Riches, şiddeti; aktör, kurban ve tanık bakış açısıyla tartışırken, bu çalışmanın da üzerinde durduğu, şiddetin sosyal ve kültürel bir kaynaktan geldiği fikrini ortaya atar. Antropolojik açıdan kültürlerarası geçerliliği olan dört ana özellik belirlemiştir Riches:

- 1- Şiddetin uygulanması, meşruluk sorunu üzerindeki mücadeleye bağlıdır.
- 2- Bir şiddet ediminin uygulanışında yer alanlar veya bir şiddet görüntüsünü izleyenlerin temel düzeydeki kavrayışları arasındaki fark muhtemelen en az olacaktır: Kilit anlamında, haklılığı tartışmalı bir fiziksel zarar verme olarak şiddetin yanlış anlaşılması hiç de muhtemel değil.
- 3- Şiddet uygulaması duyular için son derece hissedilirdir.
- 4- Şiddetin ılımlı bir etki derecesinde kullanımı, özel aletler veya esoterik (gizembilim) bilgi bakımından görece pek az donanım gerektirir. İnsan bedeninin kıvraklığı ve gücü ve bu imkanların fiziksel nesnelere tahrip edebildiğini bilmek bir başka insana karşı asgari ölçüde başarılı bir incitme eylemini gerçekleştirmek için yeterlidir.”( Riches, D. 1989)

Şiddetin gücü, yukarıda belirtilen özelliklerin hem pratik hem de sembolik amaçların gerçekleşmesine olanak sağlamasındadır: “Öyle ki geniş bir yelpaze

içerisinde yer alan hedefleri ve hırsları gerçekleştirmek için duyulan arzu, şiddet edimlerinin uygulanması için yeterli koşuldur.”

Şiddetin insandan insana farklı anlamlar taşınması gibi, toplumdan topluma da farklı anlamlar taşıdığı görülmüştür. Bu farklılıklar, zaman ve kültür gibi değişkenlerin etkilediği bir süreçtir. Mesela Mısır, Kenya ve Güney Afrika başta olmak üzere birçok ülkede kadın ve genç kızlar sünnet edilmektedir. Genital organlarının en hassas bölgesi olan klitoris kesildiği bu sünnet adetinden dolayı çok sayıda kadın da ölmektedir. Bu bir kültürel davranıştır ve başka kültürlerde bu davranış bir vahşet olarak kabul edilir. Bu sünnet olayına benzer pek çok farklı şiddet olayı kültürlerden kültürlere farklılık gösterir ve bu farklılıklar o kültürleri ya da toplumları anlamamızda yardımcı olur. İspanya'daki boğa güreşlerinin ya da Müslüman ülkelerdeki kurban bayramlarının aslında şiddetin bir ritüel olarak yaşandığı başka tür örnekler olduğu da düşünülebilir.

## **2. Kuramsal Temel**

Çalışmanın kuramsal temelini, çeşitli disiplinlerden ve yaklaşımlardan faydalanarak oluşturulmuştur. Şiddete dair tanımlardan bahsederken, her tanımın farklı yaklaşımlar, ekoller, disiplinlere göre şekil aldığı ortaya çıkmıştı. Bu yaklaşımları biraz daha aralayarak ele almanın kadına yönelik şiddetin kuramsal temelini oluşturmakta kolaylık sağlayacağı düşünülmüştür.

### **2.1. Bireysel Yaklaşım**

Bu yaklaşım, aslında işin içinden çıkılması zor bir sorundan kendisine yol bulur. Bu soru suç ile uğraşan adli bilimlerin de kendisine sık sık sorduğu bir sorudur. Aynı verili kültür ve koşullar içerisinde neden birileri suça eğilimliyen,

diğerleri suç işlemekten uzak durur? Bu bakış açısıyla, toplumda her erkeğin eşine karşı şiddet uygulamadığı da bir gerçek. Bireysel yaklaşımı savunanlar, bu savdan yola çıkarak tek tek bireylerin özellikleri ve ruhsal yaşantılarından yola çıkarak bu soruya cevap aramaktadırlar.

Daha öncede belirttiğimiz gibi, bu yaklaşımın en çok bilinen savunucuları Freud ve Dollard gibi psikoloji ve psikiyatri ile Lorenz gibi zooloji alanından soruna yaklaşanlar olmuştur. Bireyi kendisine bilimsel olarak sorun edinen psikoloji, tek tek bireylerden yola çıkarak insana dair evrensel yasaların peşinden koşmaktadır ki, bu da bu disiplinin amaç ve yöntemine uygun düşmektedir.

Psikanalitik görüş, saldırganlığın içgüdüsel olarak insanda var olduğunu, önemli olan şeyin bunu bir şekilde insanların kontrol ederek, spor gibi bedensel aktivitelerle başka bir alana kaydırılması gerektiğini ve insanın içgüdüsel bu davranışı bilinç düzeyine taşıyarak baş edebileceği yöntemlerin geliştirilmesi gerektiğini savunur.

Freud, ilk dönemlerinde libidonun, yani yaşam enerjisinin insan davranışlarının temel belirleyicisi olarak görmüştür (Freud, S. 2000). Saldırganlık da libidinal enerjinin doyurulmasını engelleyen durumlarda ortaya çıkan bir davranıştır. Ama bu görüşünün yerine daha sonra ölüm içgüdüsünü koyarak, saldırganlığın bu güdüden kaynaklandığını, bu güdünün libidonun tersine yıkıcı ve yaşamın tahrip edilmesi amacıyla hareket ettiğini ileri sürmüştür. Nasıl ki libidinal enerjinin doyurulması gerekiyorsa, ölüm içgüdüğü yani ‘thanatos’un da sınırlandırılması gerekmektedir.

Dollard, yine psikoloji açısından ele aldığı saldırganlığı, Freud’e göre farklı bir açıdan ele alır ve içgüdünün yerine saldırganlığın ana nedeni olarak engellenmeyi koyar. Ona göre eğilimler, ihtiyaçlar, dürtüler, fiziksel ya da toplumsal çevre

tarafından engelleniyorsa, bu engel ortadan kalkana kadar birey saldırganlığını sürdürür. Burada önemli olan nokta, bireyin ihtiyaçlarının farkına varması ve o ihtiyaçları için harekete geçmesidir. Bu harekete geçiş eğer bir engelle sonlanıyorsa, o bireyin saldırganlaşması kaçınılmazdır (Dollard, J. 1980).

Dollard'a göre saldırganlık öncelikle karşısındakine zarar vermeyi amaçlar. Ama bu zarar verme istenci kesinlikle engelin gücü ile bağıntılıdır. Eğer engel, ondan güçlüyse, saldırganlığını simgesel düzeyde sürdürür. Dollard'ın bu teorisi birçok açıdan şiddetle karşı çıkmıştır. Her engellenmenin şiddet yaratmayacağı, engellenmenin birey için ne anlama geldiğinin ve bireye ait özelliklerin bu engellerle baş edebilmesinde farklı araçlar geliştirebileceğinin bu teoride görmezden geldiği savunulur yine Fromm gibi başka psikologlarca (Fromm, E. 1984).

Çocukluk yaşantısı sırasında karşılaşılan deneyimler, insanın şiddete duyduğu ihtiyacın azlığını ya da çokluğunu belirler. Anneden kopuş, hastalık, kardeşin varlığı ve rekabet, okula gitme, ergenlikle beraber bedensel ve hormonal yapıdaki değişikliğe uyum sağlama becerisi gibi faktörler birbirini takip ederek insanın şiddetle baş etme ya da yaşama olanaklarını oluşturur. Şiddete yatkınlık gösteren kişilerin özel tarihlerinde şiddete maruz kalmaları bu yaklaşımı doğrular niteliktedir. Kültürel yapı bu davranışı kolaylaştırıcı bir etken olabilir yalnızca. Savunma mekanizmasının bir parçasını oluşturan meşrulaştırma kültürel ve sosyal açıdan kişiye kolaylıklar ya da zorluklar çıkartır. Bu yüzden genellikle kişi kendisinden daha alt statüdeki birisine, koca ise karısına ya da çocuğuna, subaysa askere, polisse suçluya, beyazsa siyaha, işverense işçiye gibi bir yönelim sergiler. Tam tersi durumlarda, suçlunun polise, kadının kocasına şiddet uygulaması sırasında tüm polislerin kötü, ya da tüm erkeklerin iğrenç olduğu duygusunu rasyonelleştirme yönelimi olur ki, burada da kendisini kurbanından daha üstün görme çabası yatar.

Eğer uyguladığı şiddeti kendi içerisinde meşrulaştıramazsa, şiddetin yönü kendisine karşı da çevrilebilir ya da zevk için şiddet uygulayan insanların yaşadığı bir duygusuzlaşma ve vicdanını yok sayma çabasıyla ruhsal bir hastalığın içine düşer.

Bu yaklaşıma göre, erkeğin aktif, kadının pasif yaradılışlı olması ve erkeğin kadına göre annesinden kopuş sürecinin arzuların bastırılması nedeniyle daha ağır olmasından dolayı, erkek kadına göre şiddet uygulamaya daha yatkındır görüşü hâkimdir (Millet, K. 1987). İkel toplumlardan bu yana erkeğin avcı, kadının toplayıcı olmasından dolayı, kültürel bilinç aktarımında erkeğe yüklenen bu aktiflik aslında kendi içinde bir gerilim taşır. Çünkü erkeklik kazanılan ve kaybedilen bir roldür (Kandiyoti, D. 1997). Erkek, çocukluğundan itibaren güçlü ve dayanıklı olduğunu çeşitli şekillerle etrafındaki kişilere ispat etmek zorundadır. Eğer korkak ve zayıf olursa toplum içinde erkek muamelesi görmez ve aşağılanmayı göze alır. Erkeğin yaşadığı bu gerilim, onun şiddet uygulamasında arttırıcı bir etki oluşturabilir. Mesela alan araştırması sırasında, şiddet görmüş Bayan Y.'nin ifadesi bu konuda şaşırtıcıydı: “Başbaşa kalınca beni dövmezdi. Eğer kendimize ait bir evimiz olsaydı bunların hiçbirini yaşamayacaktım. Ama kayınlarım ve eltilerim, özellikle kaynanam ona ‘nasıl erkeksin, insanın karısı bu saatte eve gelir mi’ diye sıkıştırınca dayanamaz beni döverdi. Onlar istediği için bunu yapardı. Önceleri çok olmazdı dayak. Sonra sonra arttı.’ Bu örnekte görüldüğü gibi erkek, erkekliğini ispatlamak için dayağa başvurabilmektedir.

Bireysel yaklaşımın kuramsal bir başka dayanağı da, şiddet uygulayanların çoğunlukla nevroitik, psikotik, psikopatik türde kişilik özellikler göstermesi ve madde bağımlılığının kişilik bozukluklarını arttırdığı için şiddetin doğmasında yardımcı olduğu gerçeğidir.

Ama birçok bilimadamı ve özellikle feministler, bireysel yaklaşımın yetersiz olduğu, sorunun toplumsal, kültürel ve ideolojik boyutunun bu bakış açısıyla görmezden gelindiğini öne sürerek karşı çıkmaktadırlar. Sorunun büyük bir kısmı kültürel temellere dayanıyor olsa da, bireysel özelliklerin ihmal edilmemesi de çok önemli bir noktadır.

## 2.2. Sosyal Psikolojik Yaklaşım

Günümüzdeki bilimsel yaklaşım, özellikle mikro düzeyde disiplinler yaratma çabasıdayken, bir yandan da makro düzeyde disiplinler birbirlerine yaklaşmaktadır. Bu yakınlaşmalar başka disiplinlerin doğmasına da neden olmakta ve birden fazla disiplinin araç ve yöntemiyle sorunlara çözüm aramaktadırlar. Sosyal psikoloji, sosyoloji ve psikolojinin birbirini bütünleyerek oluşturduğu bir disiplin. Antropoloji ve psikolojinin de, psikolojik antropoloji başlığı altında kültür-kişilik etkileşimini ele almasına benziyor bu yaklaşım.

Bu yaklaşım, doğal olarak şiddeti açıklarken bireyin psikolojik yapısı ve kişilik özellikleriyle sosyal faktörlerin etkileşimi modelini kullanmaktadır. Saldırganlığın içgüdüsel yanından ziyade öğrenilen ve aktarılan bir olgu olduğu üzerinde durarak, sosyal boyutunun altını çizer.

Saldırganlığı açıklarken daha çok engellenme ve yoksunluk faktörleri üzerinde durulduğu gözlenmektedir. Birey arzu ettiği ve beklediği şeylere ulaşamadığında engellenme duygusunu yaşar. Engellenme duygusu ise hayal kırıklığı ile birlikte potansiyel olarak içinde taşıdığı kızgınlık ve saldırganlık davranışını ortaya çıkartır. Bu görüşün bir tarafı, daha önce değindiğimiz Dollard'ın teorisine benzemektedir. Ama sorun sadece engellenme penceresinden görülmez.

Aslında çok defa dile getirilmiş ve insandaki şiddet uygulama davranışının nedenlerine yönelik ciddi saptamalarda bulunmuş bir deneyden burada da bahsetmekte fayda var. Stanley Milgram adlı bir bilim adamının 1963 yılında Yale Üniversitesi'nde uyguladığı bu deney, üzerinde uzun uzun tartışılacak bazı sonuçlar vermiştir. New Haven'daki orta sınıfa mensup katılımcılardan, deneklere canlarını acıtacak derecede elektrik akımı vermeleri istenmiştir. Katılımcılara, bilim otoritelerinin bu şokların bir dizi egzersizin öğrenilmesine veya geliştirilmesine katkıda bulunduğunu savundukları söylenmiş, onlar da bu sava itaat etmek yönünde bir davranış geliştirmişlerdir. Bu olayın ne kadar sadistçe olduğunu gören ve deneye devam etmeyi reddeden birkaç kişi dışında herkes, deney sorumlusunun talimatları doğrultusunda deneklere şiddeti gittikçe artan elektrik şokları vermeye devam etmiştir. Bilim otoritesi olarak kabul edilen deney sorumlusu, elektrik verene "düğmeye bas" dediğinde, katılımcılar da itaat ederek denileni yapmıştır (Gruen, A. 2004). Bu deneyden çıkarılan anlam, insanların toplumsal rollerinin gereğini yaparken vicdan ya da duygularını bastırabildikleri gerçeğidir. Aynı zamanda iktidara (deneyde iktidar bilim otoriteleriydi) tabi olarak, iktidardan pay alma istencinin bazı insani duyguları bastırmakta yeterli olduğu gerçeği, insan ve şiddet arasındaki ilişkide önemli bir paya sahiptir.

Şiddetin ortaya çıkışına dair bir başka açılımı ise, aile içinde bozulan güç ve statü dengesini yeniden oluşturmak amacıyla yapılan bir atak sonucunda şiddetin meydana geldiği gerçeğidir (Poster, M. 1989). Para, cazibe ve saygı gibi unsurlara sahip bir kocanın şiddet uygulamaya ihtiyacı olmadığını iddia eden bir görüş bu. İşsizlik gibi sosyal faktörlerin şiddeti arttıran bir katalizör görevi görmesi de bu açıdan değerlendirilebilir.

Güç ve iktidara sahip olup olmaya göre şiddeti açıklamanın eksik bazı tarafları da bulunmaktadır. Aile odaklı bu açıklamalar, önemli bir bilimsel sapma olan indirgemeciliğin zaafını taşımaktadır. Ama bir yandan da aile içi iletişimin eksikliği noktasını da ortaya koyuyor ki, bu yaklaşım şiddetin iletişimsizlikten doğan yıkıcı bir iletişim modeli olduğunu da anımsatmaktadır. Aile danışmanlığı denilen bir meslek türünün gelişmeye başlamasının nedenleri de, bu iletişimsizlik sorunu ile ilişkilendirilebilir.

Alan araştırması sırasında gözetilmeye çalışılan öncelikli şey, şiddet uygulayan ve uygulanan kişilerin geldikleri ailede şiddete maruz kalıp kalmadıkları gerçeği olmuştur. Bu faktörün dışında, stres, saldırgan kişilik tipler, aile içi iletişimsizlik ve madde bağımlılığı bu modelin diğer ayaklarını oluşturmaktadır. Bu beş faktörün bir araya gelmesi, aile içinde şiddetin görülme sıklığını arttırmaktadır. Bir antropolog olan Levinson da yaptığı çalışmalarda Leary'nin bu tespitini doğrular nitelikte şiddete başvuran insanların özgeçmişinde şiddet dolu hikâyelerin bulunduğunu tespit etmiştir. Burada şiddetin hem öğrenildiği hem de aktarıldığı gerçeği ortaya çıkmaktadır (Levinson, D. 1990).

Sosyal psikolojik araştırmaların üzerinde durduğu sağlıklı aile modeli, bugün feminist çevreler ve ailenin varlığına eleştirel yaklaşan birtakım bilim adamlarınca karşı çıkılmaktadır. Rollerin belirgin olduğu, erkeğin ve kadının ayrı statülerde belirli görevlere göre davranışlarını belirlediği aile modelinin, sağlıklı görünüş çok sayıda sağlıksızlığı içinde barındırdığı yönünde eleştirilerde bulunmaktadır (Ecevit, Y. 1993). Bu eleştirilerin bazı haklı yanları görünse de ailesiz bir toplumun yeryüzünde bulunmadığı gerçeği, bizim aileye attığımız önemi sürdürmeye ve acaba daha sağlıklı aile yapısı oluşturmak için neler yapmamız, hangi önlemleri almamız gerektiğini düşünmemiz gerçeğini değiştirmemektedir.



### 2.3. Toplumsal ve Feminist Yaklaşım

Bu yaklaşım, bireysel yaklaşımın tersine temel belirleyici faktörün sosyal yaşam olduğu konusunda görüş bildirir. Toplumun erkek ve kadına biçtiği rol ve görevlerin şiddet yaşantısını da doğrudan etkilediğini ve erkeklerin şiddete eğilimli oluşunun kaynağını bu sosyal şartlanmışlıklar ve sosyalizasyon sürecinin belirlediği düşünülmüştür. Bu görüşün, özellikle işsizlik, yoksulluğun artması, göç gibi sosyal etkilerin şiddetin yaşanmasında artışa neden olduğuna dair tespiti genelde kabul gören bir yaklaşımdır.

Maymunların davranışlarıyla ilgili yapılan araştırmalarda, başka maymunlarla iletişim kurmamış yani sosyalleşmemiş ve yeterli sevgi ilişkisine sahip olmamış maymunların saldırganlaştığı görülmüştür. Boelkins ve Heizer, maymunların bu türden davranışlarından yola çıkarak bazı teoriler geliştirmiştir. Acı duygusuna veya acı duygusu yaratacağı deneyimlere karşı saldırganlık geliştirmenin doğal olduğunu saptamışlardır (Boelkins, R.C., Heiser, J.F. 1985). Topluluk içinde statü kaybı tehlikesi de maymunların saldırganlaşmasında önemli bir etken olarak ortaya çıkmaktadır. Maymunlar, kendisi ya da ailesi için belirlemiş olduğu bir bölgeye yabancıları sokmama gayreti ile de saldırganlaşabilmektedirler. Bir de nüfus artışı ya da kıtlık dolayısıyla yiyecek azlığının maymunları tahammülsüzleştirdiği gözlemlenmiştir.

Toplumsal yaklaşım, genellikle ideolojik ya da ekonomik protesto eylemlerinde görülen şiddetin üzerinde durmuştur. Bu tür eylemler sırasında şiddete eğilimli bireylerin kolayca içlerindeki şiddeti topluluk aracılığıyla dışarı yansıttığı görülmektedir. Bunun nedenleri üzerine düşünen bilim adamları, bireylerin ait oldukları toplulukta, o topluluğun eleştireceği bir davranışı kolay kolay sergileyemeyeceğini, eğer o topluluk şiddet uyguluyorsa bireylerin de bu olaya çok

düşünmeden katılacağı sonucuna varmışlardır. Birey, eğer bir topluluğun içindeyse, artık topluluğun bir parçasıdır ve bir kısım davranışlarının kontrolü o topluluğa aittir (Tolan, B. 1996).

Toplumsal yaklaşım içinde değerlendirilecek bir yaklaşımda yapısalcı antropolojinin kurucusu Levi Strauss'a aittir. Strauss, yapısalcı modele uygun olarak şiddeti, birey-aile-toplum yapıları arasında, geri bildirim özelliği olan bir olgu olarak ele alır ve şiddetin sosyal sistem ürünü olduğu üzerinde durmuştur (Leach, E. 2001).

Kadınlarla ilgili bir çalışma olduğu için, feministlerin konuya bakışı, kadınların kendi kendilerine sorunları ele alışını anlamak açısından önemli bir noktadır. Feminizm, Türkiye'de birçok ideoloji ya da hareket gibi, öncelikle kendisine kentlerde taban bulmuş ve kentli kadınlar aracılığıyla sorunlarını dile getirmiştir. Bu olması gereken bir durumdur. Çünkü kentli kadınlar, kırsal bölgelere oranla daha eğitilmiş, ekonomik bağımsızlığını daha iyi bir noktada gerçekleştirmiş ve öz güveni daha gelişmiş durumdadır. Ama kadınların büyük bir kısmının kırsal alanlarda yaşıyor olması, sorunların ele alınışı ve çözümünde ortak bir davranış ve tutumun genelleşmesini engellemektedir. Alan araştırması sırasında da kadınların yanıtlarından, feminizmi olumsuz bir şey olarak gördükleri ortaya çıkmıştır. Çünkü kentli kadınlar, etkilendikleri ideolojik söylemler ve yaşadıkları çevre itibarıyla sorunları dile getirir ve çözüm önerirken üst bir anlatı kurmaktadırlar. Bu üst anlatı, kırsal bölgede yaşayanlardan çok kendilerini anlatmaktadır. Mesela mutlak eşitlik sağlanana kadar pozitif ayrımcılık, yani kadına ait sorunların çözümünde erkeğin dışarıda tutulması yaklaşımı (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 1996), Türkiye gerçeği ile pek örtüşmemektedir. Mesela çalışma yapılan Küçükçekmece Kadın Sığınma Evi, bir şiddet ve boşanma davası ile ilgili bir kadının duruşmasına gönüllü bir erkek

avukat görevlendirmiş ve avukatın erkek olmasından dolayı kadın dernekleri ve örgütleri bu yaklaşımı eleştirmişti.

Bu türden yaklaşımların, yeterli koşulları yaratamamış, gerekli bilinç düzeyine gelememiş kırsal kökenli kadınları kapsayamayacağı ortadadır.

Bu yaklaşımın bir uzantısı da, belediye ya da devlete ait bir kuruluşla ilişki geliştirmek de isteksizlik ya da güvensizlik, ilişki geliştiren kurumlara karşı da suçlayıcı bir tavır takınmak gösterilebilir. Halbuki kadına yönelik şiddetin çözümünde sivil toplum örgütleri kadar, yasa ve uygulamalarıyla, kurum ve olanaklarıyla devletin işbirliğini sağlamak kadınlar için daha uygun ve anlamlı bir yol olacaktır. Tabii tüm feminist yaklaşımları bu şekilde değerlendirmek haksızlık olur. Feminizm, kadınlara ait sorunların kadınlarca dile getirildiği, çok önemli bir düşünsel harekettir. Ama bu düşünce hareketinin Türkiye gibi kadınla ilgili sorunların oldukça karmaşık ve ağır bir ülkede hayat bulması için, üst anlatılardan uzak, daha gerçekçi ve yerel özellikler taşıması oldukça önemli bir nokta olarak gözükmektedir.

Feminizm, kadınların sosyal yaşam içerisinde hak ettikleri yeri alması için 19.yy'da, özellikle Fransız Devrimi ile ortaya çıkmış bir harekettir (Andre, M. 1984). Kendisine özellikle sanayileşmiş toplumlarda yer bulmuştur. 1. ve 2. Dünya Savaşları sırasında, erkeklerden eksilen işgücünü doldurmak için kadınların çalışma hayatına kitlesel olarak akması, feminizmin de altın yıllarını yaratmıştır. Türkiye'de ise Mustafa Kemal Atatürk'ün sorunlara yaklaşımındaki akılcılığı ve modernizmin tüm kurum ve kuruluşlarıyla yaratılma sürecindeki kararlılığı, kadınların önemli hak ve kazanımlara sahip olmasını sağlamıştır. Ama elbette dünyanın birçok yerinde olduğu gibi, tüm bu kazanımlar kadınlar için yeterli olmamış, göç ve kentleşme ile birlikte karmaşıklaşan sorunların ağırlığı ile mücadele etmek zorunda kalmışlardır.

Dünyada kadın hareketinin hem teorik hem de pratik açıdan en güçlü olduğu yıllar 1970'lerdir. Konuyla ilgili en çok kitabın çıktığı, örgütlenme ve eylemlerin arttığı, sığınma evlerinin hızla çoğaldığı bu yılların rüzgarı Türkiye'ye ancak 1980'li yıllarda gelebilmiştir. Simone de Beauvoir, Kate Millet, Juliet Michell, Shulamith Firestone, Sheila Rowbotham, Susan Brownmiller bu yılların öne çıkan feminist teorisyenleridir. Bu yıllarda feministler, sorunun kaynağının ataerkil toplum yapısı olarak düşünmekteydiler (Dobash, R. 1979).

Feministler, kadın ve erkek arasında varolan biyolojik ayrımlardan yola çıkan yaklaşımların tümüne karşı çıkarak, eşitsizliğin biyolojik değil sosyal ve kültürel kaynaklarını teşhir etmeye çalışmışlardır. Kadına yönelik şiddet sorununu çözmek için kadın sığınma evi projesini onlar geliştirmiş ve ilk sığınağı da 1971 yılında İngiltere'de Chiswick'te açmışlardır. Daha sonra bu çabalarını Women's Aid çatısı altında 35 kadın kuruluşu birleştirmiş ve kadın sığınma evlerinin sayısını arttırmaya çalışmışlardır.

Feministler, genel yaklaşım olarak kadının şiddet görmesinin önleminin tek yolunun, kadının ekonomik açıdan bağımsız kılmak ve yasalarca korunmasının önünü açmak olduğuna inanmaktadırlar. Toplum içerisinde cinsiyet rollerinin yeniden ele alınması gerekliliğini düşünüp, kadınların bir birey olarak gelişebilmesinin araçlarını oluşturmak için mücadele etmektedirler (Schneir, M. 1994).

Günümüz feminist düşünürleri içerisinde Camille Paglia, öne sürdüğü fikirlerle en çok öne çıkan yazarlardan birisidir. Feministleri saldırganlık, şiddet ve cinsel suçu toplumsal kaynaklı görmeleri nedeniyle, konuyu basitleştirdiklerini söyleyerek suçlamaktadır. Saldırganlığın doğadan geldiğini söyleyerek, her hiyerarşiyi baskıcı ve toplumsal bir kurgu olarak görmenin, kadınla ilgili her

olumsuzluğu onu baskı altında tutmak için erkek tarafından uydurulmuş bir yalan olarak sunmanın rahatsız edici yanını gösterir Paglia. Ona göre feminizm, beklenmedik koşulları, doğanın ya da kaderin insana getirdiği sınırlamaları reddeden bir noktaya çıkarttığı için eleştirilmelidir (Paglia, C. 1990).

Bir başka öne çıkan feminist düşünür Brownmiller ise, erkeğin cinsel organının şekli itibariyle saldırgan ve savaşçı, kadının doğurgan ve barışçı yaratılışlı olduğunu söyleyerek bir başka uç noktaya savrulur. Çünkü erkek ne yapsa etse kötüdür. Doğası, anatomik yapısı gereği yıkıcıdır (Brownmiller, S. 1984). Paglia'da yazılarında bu savı destekler ve spermlerin minyatür saldırı birlikleri olduklarını söyleyerek, tecavüzün erkeğin doğasında bulunduğu, yoksul ya da zengin ya da sapık olup olmamanın bu gerçeği değiştirmeyeceğini söyler.

Peki doğası gereği saldırgan olduğu düşünülen erkeği, bu saldırganlıktan alıkoymak için ne yapılmalıdır. Paglia, tek çözümün toplumsal sözleşme olduğunu söyler. Toplumsal yapı ve kültür, erkeğin saldırganlığını dizginleyecek hâle getirilmelidir.

Ama bugün için hemen hemen her feminist, ataerkil toplum ve erkeğe üstünlük getiren kalıntıları ile mücadele etmek, kadına da ekonomik ve siyasi açıdan eşitlik getiren bir toplum yapısını oluşturmak, aile kurumunun içerisinde yer alan güç ve iktidar ilişkileri ile, toplumun cinsiyetlere yüklediği rol ve görevleri sorgulanır hâle getirmek için mücadele etmektedir.

### **3. Şiddet ve Kültür**

Şiddet ve kültür arasındaki etkileşim, bu çalışmanın da özünü oluşturmaktadır. Çünkü her insan bir kültürün içine doğar ve o kültürle karşılıklı etkileşim hâlinde şekil alır. Bugün bir kentli ve bir köylü arasında, bir Türk ile

Eskimo arasında karşılaşılan farklılıklar öncelikle kültürel farklılıklardır. Kültür, en genel ve basit tanımıyla insanın yapıp ettiği her şeydir. Yemek yemesinden yürüyüş şekline, evlenme âdetinden giyinme özelliklerine, hatta ellerini konuşurken kullanım şekline kadar çiftleşme usullerine kadar kültür, bir insanı kuşatan doğa dışındaki her şeydir.

Şiddet ve kültür arasındaki ilişkiye değinmeden evvel, kültür kavramını biraz daha açıklamakta fayda var. Kültür sözcüğü latince “cultura” sözcüğünden gelmektedir. Hemen hemen birçok dil bu sözcüğü latince kökeninden türetmiştir. Latince’de ise “cultura” “colere”den gelmektedir ki anlamı da sürmek, ekip biçmektir (Güvenç, B. 1979). Kültür, her bilimadaminin bakış açısına göre farklı bir tanımla karşılanmıştır. Ama bu tanımlara bakınca aslında oldukça geniş ve karmaşık bir görüntü çizen bu kavramı, her tanım bir başka açıdan açığa vurmuş, böylelikle bu kavramın daha iyi anlaşılmasına etkide bulunmuştur. Antropolojide bu kavramın en yaygın kullanılan tanımı Tylor’a aittir. Tylor için kültür, bir toplumun üyesi olan insanın öğrendiği bilgi, sanat, gelenek, görenek vb. yetenek, beceri ve alışkanlıkları içine alan karmaşık bir bütündür (Tylor, E. B. 1974). Tylor’ın bu tanımına ek olarak Linton, “sosyal kalıtım” der kültür için ( Linton, R. 1978). Kültürü tamamen kalıtımın yasalarına bağlar böylelikle. Nasıl zamanla genler değişir, başka gen topluluklarıyla ilişkiye geçilir, mutasyona uğrar ise, kültür de başka kültürlerle ilişkiye geçtiğinde, baskın kültürün etkisinde kalır ama tamamen yok olmaz. Linton’ın bu ilginç yaklaşımı dışında daha pek çok dikkate değer yaklaşım olsa da, kültürü insanın doğaya yabancılaşması olarak gören ve karşı çıkan Zerzan gibi çağdaş antropologlar da vardır. Zerzan, kültürün en büyük icatlarının sayı, tarih ve dil olduğunu söyleyerek, bu icatların insanı doğadan koparıp yabancılaştırdığını, insanın kendi ürettiği teknoloji ve kültürün kölesi olduğunu söyler (Zerzan, J. 2000).

Elbette Zerzan gibi düşünürlerin eleştirileri dikkate değerdir, ama insanın kültür olmadan varolamayacağı da bir gerçek. Sadece çocuk doğurma süreci bile bizim kültüre ne kadar ihtiyaç duyduğumuzu gösterir. Bir atın yavrusu, tüm gelişim sürecini anne karnında tamamlayarak, daha doğar doğmaz yürümeye başlarken, insan için dokuz ay gelişme süreci için yeterli değildir. Doğduktan sonra onu ısıtacak, doyuracak, koruyacak mekanizmalara ihtiyaç duyulur ki, bunlar da tamamen kültür aracılığıyla mümkün olabilmektedir.

Güvenç, kültüre dair yapılmış tanımlardan yola çıkarak özelliklerini şu şekilde belirlemiştir: a)Kültür öğrenilir, b) tarihidir, c) süreklidir, d) toplumsaldır, e) ideal ve idealleştirilmiş kurallar sistemidir, f)ihtiyaçları karşılayıcı ve doyum sağlayıcıdır. Güvenç'in yaklaşımı kültürün bütünleştirici bir soyutlama sistemi olduğu yönündedir (Güvenç, B. 1979).

Kültüre ait bu tanımları ve özelliklerini belirledikten sonra, kültürün ve dolayısıyla toplumun temel sınıflandırma birimlerine bakmak gerekir. Cinsiyet, yaş, ortak ikamet ve akrabalık, gelişmiş ya da gelişmemiş olsun tüm toplumlarda hiyerarşik yapının ve örgütlenmenin temel belirleyici özellikleri olarak gözükmektedir. Aslında tüm bu özellikler içinde bir eşitsizlik özelliği barındırır ve toplumun sahip olduğu hiyerarşik yapı bu eşitsizliklerden kendisine yol bulur. Kadının doğurma özelliği onu daha ilk toplumlarda bile avcı olmaktan alı koymuştur. Çünkü dokuz ay gibi başka canlılara göre uzun süren gebelik yaşantısı, ardından çocuğun doğmasıyla birlikte onu emzirmek gibi onsuz olamayacak asli görevler, kadının bir avcı yaşantısının zorluklarını göğüslemeyi engellediği düşünülmektedir. Bu yüzden cinsler arası eşitsizlikler farklı kültürlerde az ya da çok kendisini hissettirmiştir. Fiziksel bu farklılıklar elbette toplum yaşantısını da etkilemiş, kadın eve bağımlı işler, yani çocuk bakımı, elbise yapmak, tarımla uğraşmak gibi görevler

alırken, erkek avcı olarak evden uzaklaşabilmiş, avcılığın getirdiği teknolojiyi kullanabilmesi onu sonrasında savaşçı unsurlar olarak kullanılmasına yol açmış, siyasal ve ekonomik güce sahip olmasından dolayı da hükmeden konuma gelebilmiştir (Cemal, M. 1996).

Aslında erkeğin hükmeden konuma sahip olması, belirgin anlamda yerleşik hayata geçmesine, yani neolitik dönemden sonra kurumlaşmış bir yapıya denk düşer. Bu egemenlik anlayışı elbette toplumdan topluma farklılıklar gösterir. Bazı toplumlarda bu üstünlük çok belirgin yasalara bağlanırken, bazı toplumlarda kadının lehine bazı düzenlemelere gidilebilir. Ama şu an varlığını sürdüren uygarlıkların büyük bir çoğunluğu “erkek egemen” denilen bir kültürel yapı tarafından oluşturulmuştur (Hatty, S. 2000). Kadının erkekle eşit haklara sahip olmasını isteyen feminist hareketler ise ancak seslerini İkinci Dünya Savaşı sonrası duyurmaya başlamışlardır. Erkeklerin büyük bir kısmının savaşta olmasından dolayı, onların boş bıraktığı fabrikalardaki yerlerini kadınlar doldurulmuş, kitlesel olarak dünyanın birçok yerinde kadının iş hayatına girmesi elbette toplumun cinsiyetleri ele alış şeklini farklılaştırmıştır. Özellikle 1970’lerde dünyada ve 1980’lerde Türkiye’de feminist mücadelenin ivmesi, o toplumun modernleşme, sanayileşme ve dolayısıyla kentleşme süreciyle bağlantılıdır ki, bu süreç aile yapılarından, birey-devlet ilişkilerine kadar birçok yapıyı değiştirmiş ve sorgulanır hâle getirmiştir (Ergas, Y. 1996).

Feminizmin yükselişi, birçok düşünür ve siyasal oluşumları da derinden etkilemiş ve kültürün bir başka boyutuna, ideolojik boyutuna bakışları çevirmiştir. Erkek egemenliğini ideolojik, dolayısıyla siyasal bir tercih ve yapılanma olarak ele alan feministler, erkeklerin sağcı ya da solcu olsun, ele geçirdikleri bu üstünlükten kolay kolay vazgeçmeyeceklerine inanmaktadırlar. Ama aslında doğal bir



eşitsizliğin sonucu olan bu cinsler arasındaki egemenlik mücadelesi, pek de erkeklerin çıkarına gözükmemektedir. Savaşta asker olup ölen, yüzyıllarca ağır işlerde çalıştırılan hep erkekler olmamış mıydı? Çok açık söylenmese de kadının da kendine ait gizli silahları olduğu, bir hanede hane reisi olarak her ne kadar erkek gözüксе de, gizliden gizliye kadının o haneyi yönlendirdiği, bunu yapmak için entrikalardan ve oyunlardan uzak durmadığını söyleyenler de bulunmaktadır. Hatta Osmanlı ve Bizans imparatorluklarını yönetenlerin gerçekte saraydaki kadınlar olduğunu yazan çok sayıda kitap ve incelemede bulunmaktadır (Meram, A.K. 1997). Ama tüm bu kuşkular ya da nitelendirmeler erkek egemenliğini ve üstünlüğünü görmemizi ve bu üstünlük ya da hâkimiyetin sonuçlarının da oldukça olumsuz yanlar taşıdığını görmemizi engellememektedir.

Erkek egemenliğinden bahsetmişken, bu konuyla ilgili farklı teorilerden ve yaklaşımlardan bahsetmek de faydalı olacaktır. Antropologların kültürden anladıkları şeyi, ilgi alanına göre farklı kavramlarla açıklamaya çalışanlar vardır. Mesela antropologların kültür dediği şeyden bir siyasal bilimci ideoloji terimini anlayabilir ve bu terimi kullanmayı tercih edebilir. Eaglton'ın ideoloji tanımı böyledir mesela. İdeolojiyi, toplumsal yaşamdaki fikir, inanç ve değerler üreten genel maddi süreç olarak tanımlar (Eagleton, T. 1991). Bir toplumdaki bütün anlamlandırma pratiklerini ve simgesel süreçleri kapsayan bir kompleksin tamamına karşılık gelen bu kültür ya da ideolojinin, toplumsal açıdan bir grubun içinde bulunduğu yaşantı ve deneyimlerini, inanç ve fikirlerini oluşturduğunu iddia eder Eaglton.

Therborn, ideolojilerin özneli biçimlendirme konusunda en önemli araç olduğundan bahseder. Kim olduğumuz sorusuna yanıt ararken farklılıklardan yola çıkarız önce. Erkek kadından farklıdır, insan hayvandan, zengin fakirden. Bize

benzeyenler ve benzemeyenlerden başlarız kendimizi tarif etmeye. Ardından iyi, haklı, adil, güzel gibi ahlaki doğrulara göre şekillendirilir ya da şekillendiririz bilincimizi ve edimlerimizi. Bu tercihlerimize göre arzularımız denetim altına girer ya da çatırırız bizi kuşatan normlarla (Therborn, G. 1991).

İdeoloji denilince elbette aklımıza siyaset gelir ilk önce. Neden siyaset yapma gereği duyarız? May'in söylediği gibi siyaset felsefesi, olan ile olması gereken arasındaki gerilimden oluşur (May, T. 2000). Olanın ne olduğu ve gerçekte olması gerekenler siyaset yapma nedenimizdir ve ideolojik yapılar ya da ilişkiler kendilerini bu temel tercih ya da tercihler doğrultusuna dayandırır.

İçinde bulunduğumuz kültür içerisinde, erkek ya da kadınlara farklı görevler ve roller verilir. Bu görev ve rollere göre davranışlarımız ve algılayışımız şekillenmektedir. Mesela erkeklerin ağlamasına iyi gözle bakılmaz. Savaşan, çalışan bir unsur olarak erkeğin her zaman güçlü olması beklenir. Ağlamak, zayıflık, edilgenlik, korkaklık kadınsal özellikler ya da algılar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu algılar ya da şartlandırmalar, erkek kimliğini iktidar olma ile özdeşleştirir. İktidar olmanın en basit tanımı, gücü elinde bulundurmak ve kendisi dışındaki her şeyi kendi çıkarı ya da ihtiyacına göre tanımlama ayrıcalığıdır. İktidarını korumak ya da güçlendirmek için denetleme, zor kullanarak düzenleme ve kendine bağımlı hâle getirmek ister. Feministler bu iktidar olma meselesini, erkeklik ve kadınlık hallerini ideolojik bir sorun olarak görür ve bununla mücadele etmeyi eşitliği sağlamak için bir gereklilik olarak ortaya koymaktadırlar (Andre, M.1984).

Önemli feministlerden ve düşünürlerden Simone de Beauvoir, bu bakış açısını şöyle açıklamıştır: “Kadın, erkek neye karar verirse odur; bu yüzden de Ona, erkeğe özellikle cinsel yanı ağır basan bir varlık gibi gözüktüğünü belirtmek üzere ‘dişi’ sıfatı verilir: erkek için kadın tepeden tırnağa cinselliktir, erkek için öyle

olduğuna göre de, bu onun mutlak değeridir. O, kendine göre değil, erkeğe göre belirlenip ayrılmaktadır; özsel (temel) varlığın karşısındaki özsel olmayan varlıktır. Erkek öznedir, mutlak varlıktır; kadınsa öteki cinstir.” (Ergas, Y. 1996). Kovel, tekiliği yabancı, tanımlanamayan olarak tanımlar (Kovel, J. 1994). Aslında erkeklerin kadınları anlaşılmaz, karmaşık varlıklar olarak görmeleri ve bir türlü onları anlayamadıklarını itiraf etmeleri, çocukluklarından beri kadınları öteki olarak görmeleri ve onlara onlardan bağımsız anlamlar yükleme gayretlerinden kaynaklanmaktadır. Feminist hareketin yükselişi ve kadınların çalışma hayatında güçlenerek yer almaları, erkeklerin düştüğü hataya düşerek, erkekleri öteki olarak görme çabalarını yaratmıştır ki, bu onların da erkeği anlamak konusunda şaşkınlığa düşürmüştür. Cinslerin hem yaşantı hem de davranış açısından birbirlerine yaklaştığı günümüz gelişmiş metropol dünyasında bu tür algıların değiştiği görülmektedir. Artık erkekler kadınlara has süslenme araç ve yöntemlerini kullanabilmekte, hatta metroseksel olarak magazin basını aracılığıyla bu özellikleri özendirilerek kozmetik ve moda dünyasında erkeklere dair de bir pazar alanı yaratmak konusunda çabalar gösterilmektedir. Ama nüfusun büyük bir kısmının kırsal alanda yaşıyor olması ve ekonomik gelişmişlik düzeyinin orantısızlığı, elbette bu tür bir olasılığı şimdilik uzak tutmaktadır.

Kadın ve erkek arasındaki bu eşitsizliğin ideolojik boyutuna bakmaya devam edersek, bir kahvaltı masasında karı-koca arasında yaşanan tartışmanın bile ideolojik bir yönünü görmek bizi şaşırtmaz. Belki önce ideolojik bir mesele değildir bu tartışma, ama erkeğin tartışma sırasında şiddete başvurması, onun kadına dair önceden kendisine kazandırılmış bir bakış açısının uzantısı olacaktır ki, işte burada ideolojik bir mesele olduğu feministlerce dile getirilir (French, M. 1993). Bu bakış açısını sürdürmeye devam edersek, tecavüze uğradığı için yargıç karşısına çıkmış bir

kadına, gece o saatte orada ne yapıyordun ya da niye öyle giyindin gibi bir soru ya da bakış açısı da erkek egemen bir toplumun bakış açısını yansıtır ve kadının ikinci sınıf vatandaş olarak kalmasını destekler.

Kadına yönelik şiddetin, kültürel ve ideolojik olarak destek bulduğu ve şiddeti meşrulaştırdığı noktalar da burasıdır (Segal, L. 1996). Bu yüzden şiddet, ağırlıklı olarak kültürün onayladığı ya da onaylamadığı şartlara göre şekillenir.

#### 4. Şiddetin Ortaya Çıkış Nedenleri

Şiddete dair genel yaklaşımlardan bahsettikten sonra, daha özelden kadın ve erkeklerde bu yıkıcı edimin kökenlerine bakmak gerekmektedir. Larouche, yaptığı çalışmada, özellikle şiddet uygulayan erkekler üzerine değerlendirmesinde, toplumun erkeğe verdiği rol ve görevler, kişisel özellikler ve son olarak mit ve söylemler ile kültürel ve ideolojik yapıya gönderme yapmaktadır (Larouche, G. 1992). Toplum tarafından bir erkek modeli yaratılmıştır. Bu erkek baskıcı, duyguları denetim altına alınmış, evi geçindirme sorumluluğunu üzerine almış, güçlü ve mantıklı olması ve tüm bunları sağlamak ya da korumak için şiddete başvurmaktan çekinmemesi. Erkeğin bu ağır görevden kaçınması, onun erkekliğinin kadınlar tarafından dahi sorgulanmasına neden olabilir. Evini geçindiremeyen bir erkeği kadının terk etmesi çok doğaldır ve toplum tarafından destek bile görebilir. Ya da karısını koruyamayan, korumak için gerekirse şiddete başvurmayan bir erkek de aynı aşağılama sürecine tabi tutulur. Erkeğin şiddete baş vurma sıklığının kadına göre daha çok olması, ancak toplumun yarattığı bu modeli anlayarak mümkün olabilir.

Larouche, şiddetin nedenleri olarak da yoğun kıskançlığı, alkol ve madde bağımlılığını, kadınlık ve erkeklik rollerinin uygulanması sırasında esnekliğe izin vermeyen toplumsal yapıları ortaya koymaktadır. Gerçekten de şiddetin oluş

nedenleri arasında kıskançlık ve madde bağımlılığı önemli bir orana sahip. Ayrıca kırsal bölgeler ve gecekondu semtlerinde kadına yönelik şiddetin fazlalığı, buralarda erkek ve kadın rollerinin daha kalın çizgilerle belirlenmiş olması Larouche'nin bu tespitini doğrular nitelikte. Larouche, ayrıca eşlerin birbirlerine olan bağımlılık oranının, kendine güvensizliğin, toplumda yaygın olarak görülen depresyon rahatsızlığının ve nörolojik başka sıkıntıların ve son olarak çocuklukta şiddet yaşamış olmanın erkeklerin şiddet uygulamasını kolaylaştırdığını söylemektedir (Larouche, G. 1987). Ama tüm bunlar yine de bir şiddet yaşantısının uzun süreli ve nesiller boyu aktarımı için yeterli değildir. Kadının da bu şiddet yaşantısını bir yerde onaylaması, çok ileri noktalara varmadığı sürece eşinin şiddetini haklı görmesi gerekmektedir ki, asıl sorun da burada başlamaktadır. Şiddetin meşrulaşabilmesi için Larouche'ye göre mit ve söylemlere ihtiyaç vardır. Erkeğin doğuştan saldırgan ve güçlü olduğu, kadın ve çocuklardan onun sorumlu olduğu ve bu sorumluluğun ona verdiği hakla döver de sever de bilinci ve meşruluğu, sorunun bir başka boyutunu oluşturur. Kadın şiddet karşısında sessiz kalır, daha kötüsü bunu erkeğin hakkı olduğu konusunda erkekle hemfikirdir. Hatta kendi kızına bile aynı tavsiyeyi ve eğitimi vererek bu meşruluk söyleminin aktarılması ve yayılmasına aracılık eder.

Şiddet uygulayanların kişisel özelliklerine baktığımız zaman, tüm çalışmalarda ortaya çıkan ortak bir bakış açısından söz etmek mümkün. Öncelikle şiddet uygulayan erkeklerin düşük bir öz saygı içerisinde bulunduğu ve bu kendine güvensizliğin yarattığı etkiyle aşırı bağımlı bir ruh hâli içerisinde bulunduğu ortak tespitler arasındadır. Daha çocukluğunda anneye olan bağımlılığın evlendikten sonra eşine doğru yöneldiği görülmektedir. Bu yüzden eşi ve çocuklarını, kendi hayat felsefesine göre davranmak konusunda ısrarcı olabildikleri düşünülmektedir (Arıkan Ç.1987).

Alkol ve madde bağımlılığı, kendine olan güvensizliğin bir kaçış noktası olarak görülmektedir. Alkol, bastırmış olduğu duyguları üzerinden sahte bir öz güven yaratarak kendisinde şiddet uygulama hakkını doğuruyor ki, alkolün şiddetle ilişkisi de burada başlamaktadır. Aynı zamanda alkol, erkeğin yaptığı yanlışları açıklamakta bir mazeret nedeni de olabilmektedir (Yüksel, Ş. 1991).

Her erkek, şiddet davranışının sorumluluğunu başka şeylerin, özellikle şiddet uyguladığı kişinin üzerine yıkma çabası içinde olabilmektedir. Bu davranışı, onun sorunun gerçek nedenini görmesini engelleyerek, şiddetin daha da ağırlaşarak sürmesinde bir çıkışsızlık yarattığı tespit edilmiştir (Sayıl, I. 1994).

Yapılan çalışmalar, şiddet uygulayan erkeklerin çoğunlukla yalnız ve toplumsal ilişkilerde başarısız olduğu yönünde kanıtlar sunmaktadır. Dışarıda yaşadığı yetersizlik duygusunu ailesine de taşıyan erkek, aynı izole olmuş kişilik modelini burada da yaşadığı için saldırgan davranış modelini bir çözüm olarak görmektedir.

Daha önce Larouche'nin de belirttiği gibi, geleneksel kadın-erkek rolleri de bu noktada destekleyici bir rol oynamakta ve sorun için içinden çıkılmaz bir hâl almaktadır. Gururlu erkek modeli, eşinden özür dilemeyi bir hakaret olarak gördüğü gibi, yanlış yaptığını kabul etmeyi aşağılanma nedeni olarak gördüğü için, sorunların çözümünde taviz vermeyen bir davranış şeklini seçmektedir.

Bu erkeklerin çoğunda çocukluk yaşantısını derinden sarsan şiddet hikâyeleri bulunabilmektedir. Şiddetin öğrenilir ve aktarılır olduğu gerçeği de bu noktada gerçekleşmektedir.

Kadınlarda da erkeklere benzer bir kişilik yapısı göze çarpmaktadır. Şiddet gören kadınların şiddete tahammül etmesi, kendilerine olan özgüven eksikliği ve bağımlı kişilik yapısının hem nedeni hem de sonucu olabilmektedir. Özellikle

ekonomik açıdan da bağımlı olan bir kadının yaşadığı çaresizlik duygusu, kadının depresif ruhsal yaşantısının önemli bir nedeni olarak görülmüştür (Wodarski, J. 1987). Alan çalışması sırasında da görülen özelliklerin başında, kadınların uzun süre başarısız evliliğinin nedeni olarak kendini suçlama ve kendisine erkeğin gözüyle bakma durumu göze çarpmaktadır. Sonrasında şiddetin sürekliliği ve yoğunluğunun artması kadını başka şeyleri de sorgulamaya itmektedir. Kadın Sığınma Evi'nde görüştüğüm Mardinli Bayan F., “Bir taraflarımın morarması sorun değil. Ben yirmi yıldır dayak yiyordum. Ama artık bunu çocukların gözü önünde yapmaya başlamıştı. Yoksa erkek yeri geldiği zaman döver de sever de. Ama çocuklarımın gözü önünde yapması ve bana herkesin ortasında hakaret etmesine daha fazla dayanamadım.” Bu ifade de gözüktüğü gibi şiddeti kanıksamış kadınların, bunu erkeğin bir hakkı olduğu ve ailesinin dağılmasını önlemek için dayağa katlandığı görülmektedir. Ama ne var ki sesini çıkarmadığı sürece, şiddet daha sıklıkta ve yoğunlukta, bir çözüm modeli olarak erkeğin uygulamaktan çekinmediği bir davranış hâline dönüşebilmektedir.

Elbette geleneksel kadın ve erkek rol dağılımı da burada önemli bir paya sahiptir. Dişi kuş yuvayı yapar atasözleriyle de açığa çıkan, kadının kendi kimliği ve kişiliğini, hatta kendi ihtiyaçlarını geri planda tutarak tüm varlığını ailesine adanmış olması, kurduğu ilişkilerdeki eşitsizliğin kaynağını oluşturmaktadır. Çünkü o anne ya da eş olmaya bu modelden baktığı için, kocası ve çevresi de ondan bu modelin gereklerini yerine getirmesini ve fedakârlığını en üst düzeyde uygulamasını beklemektedirler. İşte bu yüzen hata yaptığı zaman, kocasına ya da çocuklarına yeterince hizmet edemediği, geleneksel aile kurallarına uymadığı ya da uyamadığı zaman, kendisinin de peşinen kabul ettiği ceza uygulamasına hem dıştan hem de içten uygulamaya, uygulayanlara da bir noktaya kadar ses çıkarmama davranışını geliştirmek kaçınılmaz bir sonuç olmaktadır.

## 5. Kadına Yönelik Şiddet

Bir davranışın şiddet kategorisi içinde değerlendirilmesi için fiziksel olması gerekmediği, duygusal, cinsel, ekonomik açıdan da birçok davranışın bugün şiddet olarak değerlendirildiği de açık bir durumdur.

Kadına yönelik şiddetin toplumların ve devletlerin gündemine gelmesi, bu konuyla ilgili yasal düzenlemelerin yapılıp yürürlüğe girmesi, insanlık tarihi düşünüldüğünde oldukça yeni bir konudur. Üç bin yıl öncesine ait kemiklerde yapılan tespitlere göre, kadınlarda kırık kemik oranı, özellikle vurma şeklinde oluşmuş kırıklar erkeklerin iskeletlerine oranla daha fazla olduğu tespit edilmiştir (Aslan, H., Avcı, A. 1994). Bu şiddet ve suç türünün hâlâ birçok toplumda kapalı kapılar ardında yaşanıyor olması ve tecavüz suçunda olduğu gibi yeterince adli makamlara yansıtılmamasıdır. Bunu bir sorun olarak algılayan kadın hakları kuruluşları, çıkardıkları yayınlar ve yaptıkları eylemlerle bu görmezlikten gelinen sorunu kamuoyu önünde tartışmaya açmış ve Birleşmiş Milletler ya da Avrupa Birliği gibi kuruluşların belli yaptırımlarla sorunun giderilmesi için geçmiş yıllara oranla önemli organizasyonlara imza atılmıştır.

31 Ağustos ve 4 Eylül 1992 tarihleri arasında Viyana’da toplanan Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi, Kadının Statüsü Komisyonu, Kadına Karşı Şiddet Çalışma Grubu’nun kabul ettiği tanım, bugün için en geniş çerçeveli en çok kabul gören tanımdır. Bu tanıma göre: “Cinsiyete dayalı ve kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik herhangi bir zarar ve üzüntü sonucunu doğuran veya bu sonucu doğurmaya yönelik özel yaşamda veya kamu yaşamında gerçekleşebilen her türlü davranış, tehdit, baskı veya özgürlüğü keyfi biçimde engellenmesidir. Yine bu tanımın açılımı olan ‘Hırpalama, dayak, ailedeki kız çocukların cinsel istismarı, evlilik içinde tecavüz, kadınların cinsel organlarını sakatlamak ve kadına zarar veren



diğer geleneksel uygulamalar, evlilik dışı ilişkilerde şiddet ve istismara yönelik şiddet; iş yerinde, eğitim kurumlarında ve başka yerlerde tecavüz, cinsel istismar, cinsel saldırı, gözdağı ve tehdit de dahil olmak üzere, fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet, kadın ticareti ve fahişeliğe zorlamak; nerede olursa olsun devletler tarafından işlenen ya da görmezlikten gelinen fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet.” (DPT, Kadın Alt Komisyonu Raporu, 1993).

Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere, kadına yönelik şiddetin özel ve kamusal alan ayrımıyla ele alındığı görülmektedir. Özel alan olarak aile içi şiddet ele alınmaktadır. Çocuklukta anne-baba başta olmak üzere diğer aile üyelerinden, ardından evlendikten sonra koca olmak üzere yine akrabalık ilişkisi içinde bulunduğu ve aynı haneyi paylaştığı diğer üyelerden görülen şiddet, aile içi şiddet olarak değerlendirilmektedir.

Kamusal alan ise, iş yerinden okula, sokaktan sosyal hadiselerle kadar akrabalık ilişkileri dışında diğer kişi ve kurumlarca karşılaştığı şiddetin bir başka boyutunu oluşturmaktadır. Bugün için laf atmak, bakışla rahatsız etmek ya da cinsel içerikli şakalar dahi şiddet kapsamı içine alınıp birçok ülkede dava konusu yapılabilmektedir.

Tekrar aile içi şiddete dönecek olursak, aile içi şiddetin ağırlıklı olarak kocadan eşine doğru gerçekleştiği kabul edilmektedir. Genel olarak kadına yönelik aile içi şiddetin, evliliğin ilk aylarından başlayarak gittikçe sıklığını arttırdığı ve zamanla sistematik bir hâle dönüştüğü yapılan çalışmalarla ortaya konulmuştur.

Kadına yönelik şiddet, 1992 yılında Viyana’da açıklanan “Kadına Karşı Şiddetin Engellenmesi” bildirisine kadar, İnsan Hakları Bildirisi dahil hiçbir uluslararası sözleşmede mevzu bahis edilmemiştir. 1960’larda gücü ve etkinliğini arttıran kadın hareketleri, yavaş yavaş devletlerin ve kamuoyunun gündemine kadına yönelik

şiddet olgusu üzerinden kadın haklarını tartışmaya açmış ve zamanla bu tartışmalar ve eylemlilikler birçok kazanım sayılabilecek gelişmeyi de peşinden getirmiştir.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu tarafından hazırlanan “kadın” başlıklı bir raporda, Şiddet ve Kadın Çalışma Grubu tarafından şiddet “gizli ya da açık saldırıda bulunma, güç/üstünlük taslama, iğneleyici/iddiacı davranışlarda bulunma gibi egemenlik sağlamaya yönelik çeşitli saldırganlıklar da dahil olmak üzere, her türlü fiziksel, cinsel ve psikolojik zarar verme ve acı çektirme” olarak tanımlanmıştır.

Kadına yönelik şiddet tanımlarına bakıldığında, egemenlik kurma ile ilgili ayrıntılar göze çarpacaktır. Ardından iğneleyici bir davranışın bile şiddet olabileceği bilgisine ulaşılır ki, bu ve benzeri kavram ve olgular, kadına yönelik şiddetin tarihsel ve kültürel bir boyutla ele alınmasının ne kadar gerekli olduğunu işaret eder. Kadına yönelik şiddetin de kültürlere ve zamana göre değişik anlamlara gelebildiği bilgisine bu tanımlar aracılığıyla da ulaşılabilir.

Feministlerin bakış açısı ise, zoraki kuvvet ve baskıyı içeren ve hiyerarşik toplumsal cinsiyet ilişkilerini daimi hâle getirmeyi, sürdürmeyi amaçlayan her türlü davranış şeklinde belirlenmiştir.

Doyran, feministlerin bu bakış açısını paylaşarak, erkek ve kadın arasındaki güç dengesizliğine dikkati çekmektedir. Kadın ve erkeğin, varolan toplumsal ve kültürel yapı gereğince farklı şekillerde sosyalleştiğinden bahsederek, şiddetin her kadının başına gelebilecek evrensel bir sorun olduğunun altını çizmektedir (Doyran, A.1996).

Genel anlamda kadına yönelik şiddet, kamusal ve özel yaşam alanlarına göre tanımlanmaktadır. Kamusal alandaki şiddet, okulda, işte, sokakta, sosyal yaşamın her noktasında ve en çok da savaşlarda gerçekleşmektedir. Kadınların aile içinde

yaşadıkları şiddet, yani özel yaşam alanındaki şiddeti, diğer şiddet biçimlerinden ayıran özellik, kendisine zarar veren bir yabancı değil, eşi ya da babası gibi duygusal anlamda ilişkili olduğu kişilerdir.

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün Pekin Ulusal Raporu, Türkiye'de yaşanan kadına yönelik şiddet gerçeğini şu cümlelerle dile getirmektedir: "Türk toplumunda kadına karşı şiddeti meşru kabul etme eğilimi, gerek erkekler gerekse kadınlar arasında oldukça yüksek olmakla birlikte, 1987'de feminist kadınların, dayağa karşı başlattıkları kampanya ile birlikte bu konuda bir duyarlılık oluşmuştur." (DPT, Kadın Alt Komisyonu Raporu, 1993). KSGM'nin bu raporu, devletin de kadına yönelik şiddetin ciddi bir sorun olduğunu ve bu sorunun kültürel bir temele dayandığını kabul etmesi, oldukça önemli bir noktadır.

Kadına yönelik şiddet üzerine biraz daha ayrıntılı düşünebilmek için, uygulanan şiddetin özelliklerini, fiziksel, ruhsal, cinsel ve ekonomik açıdan şiddet başlıkları altında incelemek doğru bir yaklaşım olacaktır. Bu başlıklara medyatik şiddet ya da sözel şiddet başlıklarını ekleyen çalışmalar da vardır. Hatta şiddetin türü ve amacına göre bu başlıklar da kendi alt başlıklarını oluşturabilir. Aslında tüm bu şiddet biçimleri çoğunlukla bir arada ve birbirini tetikleyecek şekilde yaşanmaktadır (Güneri, F.Y. 1996).

### 5.1. Fiziksel Şiddet

Gözle görülebilen hasarlar bıraktığı için, şiddetin genelde en yaygın olarak kabul edildiği bir şiddet biçimidir. Fiziksel şiddetin gerçekleşmesi için kol kuvveti yeterli olabildiği gibi çok çeşitli araçlarla da kadına zarar verilebilmektedir. Yaygın olarak kullanılan aletler sopa, bıçak gibi kesici ve delici aletler, kemer, kurbanı tutup sert bir cisme vurarak zarar verme, tabanca gibi ateşli silahlarla yaralama ya da

öldürme ya da silahların kabzaları ile kafa ve vücuda vurulan darbeler gösterilebilir. Kavga sırasında genelde o ortamda bulunan eşya ve araçlardan faydalanırken, erkek planlı bir şekilde sırf dayak atmak için eve sopa ve hortum gibi özel aletler de getirebilmektedir.

Dayak atma sırasında eğer alet kullanılmıyor ise, erkekler yaygın olarak kadını tokatlama ya da yumruk atmayı tercih ederken, saçını çekmek, ısırarak boğarak nefessiz bırakmak gibi yöntemleri de denemektedir. Şiddetin yoğunluğu arttıkça kadının kolunu ya da bacağını kırmak suretiyle zarar vermenin boyutu da artmaktadır.

Fiziksel şiddet uygulayan erkek, çoğunlukla kadının hamile ya da hasta olmasını umursamamakta, hatta yapılan çalışmalar göstermiş ki, kadının hamile olması şiddeti arttıran bir etki yaratmaktadır. Mesela kadın hamilelikten önce, hamile olduğu döneme göre daha az şiddete uğramaktadır. Şiddet uygulayan için, karşısındakinin güçsüzlüğü kışkırtıcı bir etki yaratmaktadır. Fiziksel şiddete karşı kadın sessiz ve kabul eden bir davranış sergilerse, erkek şiddeti daha sık ve yoğun bir biçimde uygulayabilmektedir.

Şiddet denilince akla çoğunlukla dayak gelir. Dayak ise, aslında otoriter toplumlarda yaygın olarak kullanılan baskı, cezalandırma ve terbiye etme amacı güden, bedene uygulanan acı verici davranış şeklidir. Toplumların modernleşme düzeyiyle bağlantılı olarak öncelikle eğitim, adli kovuşturma ve askerlikte bu davranış şeklinden uzak durulmaya, ceza yöntemleri olarak bedene ve ruhsal yaşantıya zarar vermeyen başka yöntemler geliştirilmeye yönelik adımlar atılmıştır. Ama kamusal alanda atılan bu adımlar, henüz bireyler düzeyinde özel yaşantılarda yaygınlaşmamıştır. Bunun için tüm toplumu içine alacak bir bilgilendirme ve eğitim süreci ne kadar kaçınılmaz gözükse de, gelişmiş ülkelerde şiddetin istenilen

düzeyde azalmadığı görüldüğü için, sorunun eğitim ve bilinçlenme dışında başka faktörleri de ele alarak çözülebileceği ortadadır.

Şiddet denilince akla ilk olarak dayak eyleminin gelmesi, dayak eyleminin görünür sonuçları olması yüzündendir. Halbuki, dayak duygusal ve ekonomik şiddet gibi çok kapsamlı ve sonuçları çok ağır olan şiddet kültürünün sadece görünen kısmıdır. Sorunun görünen kısmıyla mücadele etmek, sorunun çözülmesini sağlamayacak, ama belki dayak eyleminden yola çıkarak bu sorunun çözülmesine yönelik derinlemesine analizlerin önü açılabilir ve insanlar bu konuda bilinçlendirilebilir.

Şiddetle ilgili bir başka şaşırtıcı gerçeklik ise, tecavüzle ilgili araştırmalarda tespit edildiği gibi, kadın yakınındaki insanlardan daha çok şiddet görmektedir (İçli, T.G. 1995). Ve tanıdık kişilerden gelen şiddetin tekrarlanabilirliği ve şiddetin giderek artma olasılığı da çok yüksektir. Ayrıca bu şiddetin bir yabancından değil de tanıdık birisinden gelmesinin sonuçları hem çok ağır hem de kadının bunun bir suç ya da tepki göstermesi gerektiği bir davranış olduğu gerçeğini kavramakta zorlandığı, kavradığında ise sorunun büyüdüğü görülmektedir.

Şiddete dair günümüzde çok sayıda araştırma yapılmasına karşın, eldeki veriler sorunun oldukça az bir kısmını karşılamakta, ama bu az kısım bile sorunun ne kadar aciliyet gerektiren bir konu olduğunu ortaya koyması için yeterli olmaktadır.

Az da olsa araştırmalarda ulaşılan verilere bakıldığında, Danimarka'da kadınların %25'i boşanma nedeni olarak fiziksel şiddeti göstermekte, Fransa'da şiddete uğrayanların %95'ini kadınlar ve bunların %55'inin koca dayaağıyla mahkemelik olduğu tespit edilmiştir. Kenya'da kadınların %42'si eşlerinden sürekli olarak dayak yedikleri, Tayland'da erkeklerin yarısının kadınlarını düzenli olarak

dövdükleri, Nikaragua’da, Yeni Gine ya da Papua’da eşini döven erkek oranı oldukça yüksek oranlardadır. ABD’de yapılan araştırmalarda ise, öldürülen üç kadından birisinin kocası tarafından öldürüldüğü anlaşılmıştır. Bangladeş’te kadının yüzünü yaralamaya dönük asit ve benzeri sıvıların dökülmesi çok yaygın bir uygulamadır ve sırf bu konuyla ilgili özel yasal maddeler belirlenmiştir (İlkkaracan, P., Gülçür L. 1996).

## 5.2. Psikolojik ya da Psikososyal Şiddet

Duygusal ve ruhsal açıdan kadına zarar vermeyi ve kontrolü sağlamayı amaçlayan fiziksel olmayan bir şiddet türüdür. Sevgi, ilgi gibi kadının ruhsal bütünlüğünü sağlayan duygu, ilgi ve desteğin gösterilmemesi, kadını akrabalık ve sosyal ilişkilerinden soyutlayıp, arkadaşları ve çocukları arasında küçük düşürme davranışlarını sergilemesi, tehdit ve korku aracılığıyla kadına istediklerini yaptırmaya çalışması, bu şiddet türünü oluşturmaktadır.

Bu şiddet türünün uygulanması ağırlıklı olarak sözlü veya beden dilinin kullanılması ile mümkün olmaktadır. Bağırarak, hakaret ve küfür etmek, yalan söylemek ve kandırmak, küçük gördüğünü ima eden davranış ve sözler, başka kadınlarla yaşadığı şeyleri anlatmak, sosyal ilişkilerinden koparıp eve kapatmak, tehdit etmek, evden kovmak, isim takıp dalga geçmek, inanç ve fikirlerini aşıştırmak gibi edimleri kapsamaktadır psikolojik şiddet.

## 5.3. Cinsel Şiddet

Godenzi’nin cinsel şiddet üzerine yaptığı tespit, bu şiddet türünün anlaşılabilmesi için çok önemlidir: “...cinsel şiddetin uygulanmasında aslanan, şiddete dayalı cinsellik değil, cinsellik görünümlü şiddettir... sorun, cinsel şiddet

olayında şiddetin belirleyici olduğunun kavranmasıdır. Burada cinsellik sadece şiddetin etkin olarak kullanılabilirdiği bir alandır. Bu nedenle zaman zaman ‘cinselleşmiş şiddetten’ de söz edilebilir. Vurgulanması gereken bir nokta da bu şiddet biçimini kullananların kendi bencil amaçları için kadına vücuduyla, aklıyla ve ruhuyla el koyma istekleridir.” (Godenzi, A. 1992).

Cinsel şiddetin uygulanma nedeni çoğunlukla kadını aşağılamak, kimliğini ve kişiliğini zedelemek amacını taşımaktadır. Kadının bedenini kendine ait bir mal olarak görme, o beden üzerinde istediği her şeyi yapabileceğini düşünen bir erkek zihniyetinin bir sonucu olabilmektedir bu davranış.

Cinsel şiddetin tecavüz etmekten, kadının onaylamadığı fantezileri gerçekleştirilmeye zorlamaya, cinsel organına zarar vermektense cinsellik içeren sözlü ifadelerle aşağılamaya kadar çok çeşitli biçimleri vardır. Kadın sığınma evindeki görüşmeler sırasında, halk arasında ters ilişki olarak tarif edilen anal ilişkinin, dinsel ve kültürel açıdan onaylanmamış bir tür ve acı verici bir deneyim olduğu korkusuyla kadınların bu cinsel ilişki biçimini reddettiği ve bu yüzden şiddete maruz kaldıklarına dair ifadelere tanık olunmuştur.

#### **5.4. Eğitim ve Ekonominin Şiddete Etkisi**

Şiddetin ekonomik sınıf ya da statüye göre değerlendirildiği araştırmalarda çok sık olarak ekonomik açıdan düşük seviyedeki sosyal kesimlerde şiddetin görülme sıklığının yüksek olduğu belirtilmiştir (Dallos, R., McLaughlin, E. 1993). Ama ekonomik açıdan gelişmiş sosyal sınıf ya da gruplarda, kadınların kendi statülerini kaybetme korkusuyla bunu gizlediklerine yönelik tespitler de vardır. Hem bu gizlemeye olanak sağlayacak çözüm araçlarına da sahip oldukları için, sorun adli makamlara yansımadan ve kayda alınmadan bir şekilde gözden uzaklaştırılabilir.

Ayrıca, zengin ve eğitimli kadınların, yaşadıkları şiddeti kabullenme olasılığı daha zor olduğu düşünülmektedir. Kadın sığınma evinde yapılan görüşmelerden de elde edilen sonuçlardan birisi de, eğitim ve ekonomik iyileşmenin soruna katkısı dikkate değer ölçüde olsa da, sanıldığı gibi önemli sonuçlar da doğurmadığı yönünde olmuştur. Eğer öyle olsaydı bugün ABD ya da çeşitli AB ülkeleri gittikçe artan aile içi şiddet vakalarıyla baş edebilmek için bunca yoğun çaba harcamazlardı.

Kadını kontrol etmek ve baskı oluşturmak için ekonomik kaynakların ve değerlerin bir araç olarak kullanılması da bugün bir şiddet türü olarak değerlendirilmektedir. Kadına yeterince para vermemek, kendi ihtiyaçlarını karşılamak için çalışmasını engellemek, alışverişe çıkmasını, kadının ekonomik olarak karşılayamayacağı şeyleri ondan istemek gibi bu liste uzatılabilir.

Türkiye’de çalışan kadın oranının azlığı, özellikle kırsal bölgede çalışan kadına iyi gözle bakılmaması, kadınların büyük çoğunluğunu ekonomik açıdan kocasına bağımlı hâle getirmiştir. Erkek de sahip olduğu bu üstünlüğü kadına karşı kullanabilmek de, birçok kadın yaşadığı eziyete rağmen, gidecek bir yeri ya da geçinebilecek bir işi olmadığı için her tür baskıya kendisi ve çocukları için katlanabilmektedir.

Bahsedilen bu şiddet türleri, çoğunlukla kadına bir arada sunulmaktadır. Kendi başına fiziksel şiddet uygulanmayıp, buna hakaretler ve küfürlerle duygusal ya da psikolojik şiddet, cinsel şiddet ve mutlaka bağlayıcı bir unsur olarak ekonomik şiddet eşlik etmektedir. Tüm bunların bir araya gelmesiyle de kadının yaşadığı ruhsal travmanın oldukça ağır sonuçları olmaktadır.



### 5.5. Alkol ve Şiddet

Alkolün şiddetle olan ilişkisini açıklamaya çalışan antropolog Riches, meslektaşları Mac Andrew ve Edgerton'ın yaptığı kültürel çalışmalara gönderme yaparak, alkolün sanılanın aksine, şiddete yol açmadığını çeşitli toplumlardan dem vurarak, alkolün bu toplumlarda şiddeti körükleyici değil, tersine yatıştırıcı olan etkisinden bahsetmektedir. Riches, şiddet ile alkol arasındaki teorik yaklaşımlardan bahseder. Alkolün, öfke ya da taşkın başka bazı davranış ve güdülerin deşarjını sağladığı için, toplumun bu konudaki müsamahasının olumlu olması dolayısıyla faydalı olduğunu düşünen genel bir yaklaşımın varlığından söz eder (Riches, D. 1989). Diğer bir yaklaşıma göre ise, alkol şiddetinin içinde bulunan kültür aracılığıyla öğrenilmiş bir davranış olduğu yönündedir.

Şahika Yüksel de eş dayaağının nedenleri üzerine yaptığı çalışmasında, alkolün bir nedenden çok başka aksaklıkların bir sonucu olduğu görüşünü dile getirir (Yüksel, Ş. 1991). Yani suçlu olan alkol değil, alkolü kullanan kişi ve onu aşırı derecede kullanma nedenidir. Ama elbette alkol ve genel anlamda madde bağımlılığı şiddetin ortaya çıkmasında ve artmasında katalizör görevi görmektedir. Ama sorunlarıyla baş edemeyen kişinin eğer alkol olmasa, sığınacağı başka bir madde ya da neden bulacağı da kesin.

### 5.6. Şiddetin Öğrenilir Bir Olgusu Olması

Şiddetin içinde bulunan kültürel yapı içerisinde öğrenilen ve aktarılan bir olgu olduğu genel olarak kabul edilen bir yaklaşımdır. Bir insana ilk kültürel aktarımın ve sosyalizasyon sürecinin başladığı yer de aile olduğu için, aile içi şiddet özellikle dikkate alınması gereken bir olgudur. Eğer çocuk örnek aldığı anne-

babasından bu tür davranış modelleri görürse, görmeyen çocuğa göre şiddete duyacağı yatkınlık daha fazla olacaktır.

Aile gibi örnek alınan modeller dışında, kültürün şiddeti aktardığı sözlü ve yazılı kültüre ait değerler de dikkate değer unsurlardır. ‘Kızını dövmeyen dizini döver’ gibi ya da ‘Kadının karnından sıpayı, sırtından sopayı eksik etmeyeceksin’ atasözleri ya da deyimler, yetişme tarzı, kadına ve erkeğe bakış açısını yansıtan ifadelerle doludur. Ama burada yaşadığımız kültürün geri, Batı ya da başka uygarlıkların kültürleri ileridir demek anlamsızdır. Çünkü bu sorun dünyanın hemen hemen her yerinde benzer nitelikler ve sonuçlarla karşımıza çıkmaktadır. Ama bir kültürün iyi olduğu kadar kötü yanlarının da olduğunu kabul etmek ve kültürün değişebilirliğine inanarak çözümler üretmek sanırım en doğru yaklaşım olacaktır.

Bu konuyla ilgili, yani atasözleri ve deyimlerle ilgili Aile Araştırma Kurumu’nun yaptığı bir çalışma gerçekten şaşırtıcı sonuçlar ortaya koymuştur (Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1995). Görüşülen kadın ve erkeklere sorulan sorulardan birisi, kendilerine sunulan atasözlerinden hangilerini beğendikleri şeklindedir. Kadınların en çok beğendiği atasözleri “cennet anaların ayakları altındadır” ve “kızını dövmeyen dizini döver”; erkeklerin ise “elinin hamuru ile erkek işine karışma” ve “dayak cennetten çıkma” gibi sözler olmuştur. Esmer’in de yaptığı bir çalışmada, görüşülen kadın ve erkeklerin yarısı dayağın hak edilebilir bir şey olduğu yönünde fikir beyan etmişlerdir (Esmer, Y. 1993). Modernleşme süreci ile birlikte, medyanın ve sivil toplum örgütlerinin tartışmaya açtığı bazı değer ve alışkanlıkların sorgulandığı, modernleşme süreci ile tanışıklığın ve içselleştirmenin boyutlarına göre, insanların bu tür yaşamsal konulara daha eleştirel bakabileceği düşünülmektedir.

### 5.7. Aile İçinde Şiddetin Yaşanışı

Aile ile ilgili en dikkat çekici tanımlardan birisi Parsons'a aittir. Parsons, aileye ait iki temel yapıdan bahseder. Nesiller arası hiyerarşinin oluşması ve yetişkinlerin bu roller içerisinde farklılaşması gerekliliğidir. Bu farklılaşma kadınların sosyo-duygusal faaliyetleri düzenlemesi, erkeğin ise aile ile diğer kurumlar arasındaki ilişkiyi sağlayarak ailenin geçim ve denetlenme mekanizmalarını oluşturması gerekliliğidir. Bu modelin çok sağlıklı olmadığını ve kendi içinde bir eşitsizlik taşıdığını söyleyen Ecevit, güçler dengesine atıfta bulunur (Ecevit, Y. 1993). Bu denge nedense hep kadının aleyhine şekillenmiştir.

Erkek, geleneksel yapılarda kadın ve çocuk üzerinde tartışılmaz bir hakka sahiptir. Evin reisi olarak ondan izin alınmadan bir şey yapılmaz. Buna karşın o da ailenin devamlılığını sağlamak için her tür maddi ve manevi araçlara hükmetmek, bunun için mücadele etmesi gerekir.

Aile içindeki güç dengeleri böyle olunca, erkeğin kadına ve çocuklara şiddet uygulaması bir gereklilik gibi kabul edilebilir. Böyle bir ortamda yaşayan çocuklar da gerçekleşen uygulamadan Jaffe'nin belirttiği gibi şiddeti meşrulaştıran sonuçlar çıkarabilir. Şiddetin çatışma çözücü, bir iletişim biçimi, stres giderici ve en önemlisi hak edenlerin olduğu bir ceza yöntemi olduğu fikrini ve yöntemini çocuklar kendilerine göre babalarından ve annelerinden almış olurlar (İçli, T.G. 1995).

Araştırmaların çoğu, Jaffe'nin bu tespitini doğrular niteliktedir. Şiddet uygulayanların geçmişlerinde bunu aile ya da başka bir kurum ya da sokaktan öğrendiklerini, kendilerine uygulandığını ya da başkalarına uygulanmasına tanık olduklarını göstermektedir.

Ebeveynleri arasında yaşanan şiddet ve gerilimlerin çocukları da çoğunlukla etkilediği bilinen bir olgudur. Ama çocuğa yönelik şiddetin ayrıca ele alınması

gereken bir sorun olduğu gerçeği ile bu konuya bu çalışmada yer verilmemiş, çocukları sadece şiddete tanık olma ve öğrenme bakış açısıyla konumlandırılmaya çalışılmıştır.

Aile içinde yaşanan şiddet, diğer şiddet türlerine göre kapalı kapılar ardında yaşanır ve mahrem olan aile hayatının teşhir edilmesi gibi dřnldđđ için pek dışarı yansıtılmaz. Kadın Dayanışma Vakfı'nın Ankara gecekondular bölgelerinde yaptđđ çalışma, kadınların %97 gibi oldukça yüksek bir oranla şiddete uğradıklarını itiraf etmelerine yol açmıştır (Kadın Dayanışma Vakfı, 1996). Ama bu çalışma kadınlara şiddete dair bir bilgilendirme ve güven ilişkisi sonucunda gerçekleşmiştir. Çünkü kadınların hem utanma hem de yerli ya da yersiz endişeleri nedeni ile yaşadıkları bu sorunu paylaşmama eğilimi oldukça yüksektir.

Aile içerisinde yaşanan şiddet genellikle gittikçe artan bir sıklıkla ve her seferinde de derecesi artarak sürme eğilimindedir. Walker da yaptđđ çalışmada eğer herhangi bir müdahale ya da sakatlanma ve ölme gibi ağır bir sonuçla karşılaşılmazsa bunun bir döngü şeklinde srdđđn söylemektedir (Walker, L.E. 1979).

Walker, bu döngüyü kendi çalışmasının sonuçlarına göre üç aşamalı bir yapı olarak ngrmştir. Birinci aşamada kadın, gerginliği hisseder. Nerede yanlış yaptđđını anlamaya çalışır. Saldırgan öncelikle davranışlarıyla ardından da sözel olarak saldırısını gerçekleştirir ve bunun suçlayıcı bir tavırla, aslında böyle yapmak istemediğini ama buna mecbur bıraktđđını belli ederek yapmaya çalışır. Kadın, bu mesajla birlikte kendince önlemler almaya çalışır. Onu kızdıracak şeyler yapmamaya zen gösterir. En ufak bir hatası şiddetin doğmasına neden olabileceği için çok dikkatli olmaya çalışır.

İkinci aşamaya geçildiği zaman, artık gerginlik bir noktada patlak vermiştir. Kadın genellikle şiddete karşılık vermekten çok kendisini saldırılardan korumaya

çalışır. Eğer koruyamıyorsa, ilk tepkisi büyük bir şaşkınlıktır. Bunun gerçek olduğuna inanamaz. Hatta bu şok öyle bir noktaya gelebilir ki, yaralandığının bile ayrımına bir süre için varamaz.

Üçüncü aşamayı Walker balayı aşaması olarak tanımlamaktadır. Bu aşamada şiddet bitmiş, erkek saldırgan davranışını şefkat ve ilgiye dönüştürmüş, kadınsa yaşadığı kızgınlığı bu ilgi karşısında azaltır. Erkek, öncelikle kadının gönlünü alacak hediye vermek gibi davranışlarda bulunur. Kadın yavaş yavaş erkeğinin onu sevdiğini düşünmeye ve öz saygısını yeniden kazanmaya çalışır. Ama esas sorunun varlığı bir biçimde konuşulmaz ve kadın sorunun çözüldüğü yanılsamasıyla erkeği affeder.

Walker, üçüncü aşamadan sonra tekrar birinci aşamaya dönüşün çok sık rastlanan bir süreç olduğunu söylemektedir. Şiddet her döngüyü tamamlayışında daha bir yoğunlaşır ve birinci aşamadaki gerilim gittikçe kısaltmaya başlar. Üçüncü aşamada görülen gönül alma ya da sevgi gösterileri de artık inandırıcılığını yitirdiği için yaşanmamaya başlar.

Walker'ın bu noktada yaptığı bir başka tespit ise, öğrenilmiş çaresizlik duygusudur. Bu davranışın hayvanlarda da görüldüğünü, uzun süre bir kafese kapatılmış bir köpeğin, kafes açıldıktan sonra bile dışarı çıkmak istememesini, kadının yaşadığı çaresizlik duygusuyla benzerlikler taşıdığını düşünür. Bu duygu, şiddetin sona ermesindeki en büyük engeldir. Eğer akrabalarından ya da arkadaşlarından birisi yardımcı olmazsa kadın şiddet ortamından uzaklaşmayı göze alamaz.

Kadın sığınma evinde yaptığım görüşmelerden elde ettiğim izlenime göre, eğer kadın şiddete karşı bir direnme göstermezse, erkek bunun gerçekten de bir hak olduğunu düşünerek davranışının şiddetini arttırmaktadır. Kadınlardan birisi,

kendisini döven kocasına karşılık vermeye başlayınca, kocasının geri çekildiğini söylemiştir. Özellikle ilk tokattan sonra, erkek büyük bir şaşkınlıkla davranışını sorgulamaya başlamış ve kadının da karşılık verme olasılığını düşünerek şiddet uygulamaktan çekinmiştir. Ama bunun istisnai durumları da vardır ki, erkek karşılık görme korkusuyla kesici ve delici başka aletleri de devreye sokabilmektedir. Ama şiddet karşısında sinmenin, şiddeti arttırıcı bir davranış olduğu, görüştüğüm kadınlar tarafından da onaylanmıştır.

### **5.8. Kabul Edilmiş Şiddet**

Şiddetin yaşanılan toplumda ya da kültürde olağanlaştırılması, şiddetin önlenbilmesinin önündeki en büyük engellerden birisidir. Olağanlaştırılma işlemi sırasında en çok kullanılan yöntem rasyonalizasyon ya da akılcılaştırma denilen yöntemdir. Özne, gerçek güduları algılanmayan tavırlar, fikirler, duygular ve benzerleri için, ya mantıksal olarak tutarlı, ya da etik yönden kabul edilebilir bir açıklama getirme amacıyla bu akılcılaştırma sürecine başvurur.

Aslında rasyonalize etme çabası, bireyin çıkarına uygun olarak şekillenir. Çünkü aşamadığı bu sorundan ya da durumdan ancak bu şekilde stresi azaltıcı bir çabayla kendisini koruyabilir. Çünkü eğer kişi, örneğin şiddete uğruyor ve bundan kurtulmak istiyorsa, şiddet ortamından uzaklaşmak isteyecektir. Ama ekonomik ya da sosyal nedenlerle bu durumun ona daha büyük zarar vereceğini düşünüyorsa, sorunu rasyonalize ederek şiddet ortamında kalmayı tercih edebilir.

Kadınların uzun süre şiddete dayanmalarında bu akılcılaştırma çabası ve sonuçları gizlidir. Bütün erkeklerin böyle olduğunu, her kadının ara sıra dayak yediğini düşünerek savunma mekanizmalarıyla kendi konumunu korumaya çalışır.

İlgi alanını da ona göre şekillendirir. Mesela evden dışarı çıkmaz, tüm ilgisini çocuklarına vererek, onlar için her şeye katlandığını düşünerek avunur.

Rasyonelleştirme çabasının bir ayağını da eşinin dışındaki faktörlere bütün suçu yıkmak oluşturmaktadır. Eğer bir başka kadın daha varsa, o kadının eşini kışkırttığını, ya da kaynanasının eşini dolduruşa getirdiğini, yoksa kocasının melek gibi bir adam olduğunu, yine her şeyin eskisi gibi olacağını düşünerek uzunca bir süre şiddete dayanmaya çalışır. Bu olaya en iyi örnek, kadın sığınma evinde görüştüğüm Bayan F.'nin söyledikleri verilebilir. Bayan F., yirmi yıldır şiddet gördüğünü söylediği zaman büyük bir şaşkınlık yaşamıştım. Eşi, evinde bir işkence odası kuracak kadar sorunu iletmiş ama Bayan F, birgün kocasının eski hâline döneceği konusunda sabırla beklemişti. Ta ki çocuklarını da dövmeğe başlayınca kadar. Bayan F'ye şiddet görme nedenini sorduğum da, kocasının daha evliliğinin ilk aylarından başlayarak kendisini dövdüğünü, ama bunun birkaç tokatla sınırlı kaldığı için çok önemli olmadığını, ama hepatit b hastalığına yakalandıktan sonra uyguladığı şiddetin arttığını söylemişti. Kocasının ölüm korkusu yaşıyor ve kendisi öldükten sonra, karısının ve kızlarının fahişe olacağını düşünüyor ve bu düşünceyle kendisini yiyip bitiriyor ve en ufak şey de şüphelenip dayağa baş vuruyordu. Bayan F tam 20 yıl boyunca kocasının bir gün eskisi gibi olacağını düşünerek, tüm sorunu hepatit b hastalığına bağlamış ve sabretmişti. Evet hepatit b belki de şiddetin açığa çıkmasında etken olmuştur ama tüm nedeni bu hastalığa bağlamak ve kocasının iyileşeceğini ummak, sanırım Bayan F'nin bir rasyonelleştirme girişimidir.

Bayan F'nin yaptığına benzer çabayı, başka kadınlar suçu alkole, kötü kadınlara, akrabalara vb. dış etkenlere yıkararak yapmaktadırlar. Eğer şiddet sorunu geçici bir seyir izlerse rasyonelleştirme çabası olumlu gözükabilir, ama çoğunlukla erkekler şiddet uygulamaktan olağanüstü bir değişim yaşamadan ya da profesyonel

bir destek almadan vazgeçemedikleri için, rasyonalize etme çabası kadınların aleyhine bir durummuş gibi gözükmektedir.

## **6. Kadına Yönelik Şiddet ve Hukuk**

### **6.1 Dünyadaki Hukuksal Durum**

Şiddetin, kültürlere ve toplumlara göre çok çeşitli anlamlar taşıdığını birçok defa yineledik. Hukuksal farklılıklar da bu noktadan hareket etmektedir. Ama dünyanın küreselleşme süreci ile birlikte, konuyla ilgili çok sayıda uluslar arası sözleşmeler artmış, bu sözleşmelere imza atan ülkelerin şiddetin önlenmesine dair çaba göstermesi için uluslar arası baskı grupları oluşturulmuştur. Ama buna rağmen birçok ülkede koca dayanağını önlemeye dair yasal bir düzenleme yoktur. Yasal düzenlemelere sahip birçok ülke de aile içinde yaşanan bu soruna karışmak için oldukça isteksiz davranmaktadır.

Bu konuda ilk ciddi adım, 1946'da Birleşmiş Milletler bünyesinde kurulan ve doğal olarak feministlerin öncülük ettiği CSW Kadın Statüsü Komisyonu'dur. Bu komisyonun görevi, ülkelerdeki kadınların sosyal, ekonomik, siyasal ve eğitim alanlarında erkeklerle birlikte eşit pay ve katılımın sağlanmasının önündeki engelleri kaldırmaktır. Ama bu komisyonun oluşturduğu projeler ancak 1975 yılında uluslar arası sözleşmelerce kabul edilebilir hâle gelmiştir. Uzun soluklu mücadeleler sonunda, Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, kadın haklarının gelişmesi açısından en önemli sözleşmelerden birisidir. Bu sözleşmede, kadın ve erkek eşitliğine dayalı olarak politik, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni ve diğer hakların sağlanması ve cinsiyete bağlı olarak yapılan herhangi bir ayırım,



kısıtlama, mahrumiyetin, kadınlara yönelik ayırım olarak tanımlanacağı ifade edilmiştir. Bu sözleşmede şiddet zımnen kabul edilmiş fakat taraf devletlere bu konuda hukuksal anlamda bir yükümlülük getirilmemiştir.

1980'li yıllara gelindiğinde de tecavüz, cinsel taciz ve aile içi şiddetin yaygın bir sosyal olgu olduğu, ancak gizlendiği, sorunun çözümü için bu gizliliğin aralanması gerektiğinin farkına varılmıştır. 15-26 Temmuz 1985'te Nairobi Dünya Kadınlar Konferansı'nda; kadınlara karşı şiddetin tüm toplumlarda çeşitli şekillerde mevcut olduğu, kadınların dövüldüğü, sakat bırakıldığı, yakıldığı, cinsel istismara ya da tecavüze uğradığı dile getirilmiştir. Bu konferansta kadınlara yönelik şiddet davranışlarını önleyici hukuki tedbirler alınması, her ülkenin kendi içerisinde, aile ve toplumda oluşan şiddet konularını takip edecek ulusal bir mekanizmanın oluşturulması ve kurumsal önlemlerin alınması istenmiştir.

1989'da Kadınlara karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi'nin (CEDAW) 8. oturumunda, kadınları günlük yaşamlarında karşılaşılabilecekleri her türlü şiddete karşı koruyacak yasal önlemlerin alınması, destek hizmetlerine ilişkin bilgi verilmesi ve şiddet mağdurlarına dair istatistiki bilgi sağlanması yönünde tavsiye kararı alınmıştır. Ama esas önemli gelişme 1993 yılında gerçekleşen Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konferansı'nda kadına yönelik şiddet resmen insan hakları ihlali olarak benimsenmiştir.

Aslında yaşadığımız bu son yüzyıla kadar kadınları ayrıca ele alan, onların yaygın olarak şiddete uğradığını kabul eden ciddi hukuksal başarılar yoktu. ABD'de 1824 yılında Mississippi Eyaleti Yüksek Mahkemesi aldığı kararla, erkeğin eşine dayak atmasını yasalaştırmıştı. Ama yaygın muhalefet ve kadınların çalışma hayatına katılımıyla bilinç düzeylerinin yükselmesi, 1920'li yıllarda eş dayağının ABD'de yasaklanmasına neden olmuştur (İlkkaracan, P., Gülçür L. 1996).

Özgürlükler ülkesi olarak sunulan Fransa'da bile durum benzer özellikler taşımaktadır. 1980'li yıllara kadar yasalar kadınların aleyhine düzenlemelerle doludur. Mesela 1964'e kadar kadın kocasına itaat etmek, onun ikamet ettiği yerde ikamet etmek zorundaydı (Dallos, R., McLaughlin, E. 1993). Kadın ve erkeğin eşit olduğu fikri kendini yasalarda ancak 19.yüzyılın sonlarında yasal düzenlemelerde kendisini kabul ettirmiştir.

İlkaracan, uluslar arası düzeyde hukuksal düzenlemelerin üç ayağının olduğunu söylemektedir (İlkaracan, P., Gülçür L. 1996). Koruma emri, özel kadın polis merkezleri ve aile içi şiddete müdahale programı olarak açıkladığı bu hukuksal düzenlemeler, bugün için devletlerin en çok izlediği stratejidir.

Koruma emri, şiddete uğramış ya da uğrama olasılığı olan kadınların mahkeme tarafından korunmasını içermektedir. Kadının sadece başvuruda bulunması korunması için yeterlidir. Bunun için tanık göstermek ya da eşinin ifadesini almak gerekmemektedir. Kadın hiçbir biçimde koruma istemesinin nedenlerini ispatla yükümlü değildir. Koruma altına alınan kadının oturduğu semte saldırganın girmesi, kadının çalıştığı yere yaklaşması, malına ya da eşyalarına zarar vermesi, telefon ya da herhangi bir iletişim aracı ile kadını rahatsız etmesi ve saldırganın tabanca ya da bıçak gibi yaralayıcı ya da öldürücü silahlarını polise teslim etmesi mahkemece güvence altına alınmış olur.

Bir diğer düzenleme de, özel kadın polis merkezlerinin açılmasıdır. Polislerin genellikle erkek olması, onların da erkek bakış açısına sahip olma riskini taşıdığı ve genelde kadına yönelik şiddet olaylarına birçok ülkede polisin müdahale etme de isteksiz davranması, bu modelin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu modelle karakollarda kadın polis sayısının artırılması ve kadına yönelik şiddet vakalarında bu polislerin tercih edilmesi ve polis içi eğitimde kadına yönelik şiddet

ve aile içi şiddet konularında uzmanlarca eğitim verilmesi planlanmış ve Brezilya gibi ülkelerde uygulamaya koyulmuştur. Bu tür merkezlerin çoğalması, kadınların şikayet oranlarında büyük artışlar yaratmıştır.

Aile içi şiddete müdahale programı ise, şiddete müdahale ederek şiddeti durdurmak ve kadını koruma altına almak amacını taşımaktadır. Bu müdahale polis ve savcı işbirliği ile gerçekleşir. Eğer eşine şiddet uygulandığına dair birisi hakkında bir duyum alınırsa, o kişi en yakın zamanda gözaltına alınarak olay yerinden uzaklaştırılır. Yasal takibat başlatıldıktan sonra, görevliler kadına sığınma evleri ve diğer koruma grupları ile bilgilendirerek, şiddet gören kadını devletin koruması altına alır. Saldırgan içense devlet, bir eğitim programına girmesi konusunda gerekirse çeşitli cezai yaptırımlarla zorlar ve o eğitim programındaki başarısına göre hakkında karar verir.

## 6.2. Türkiye’de Hukuksal Durum

Türk hukuk sisteminde kadına yönelik şiddetle ilgili olarak Medeni Kanun ve Ceza Kanununda ilgili hükümler bulunmaktadır. Birçok ülkenin hukuk sistemine göre çok ileri bir noktada olsa da, hâlâ erkeğin lehinde yasal bazı eksikliklerin olduğu konusunda kadın kuruluşları ve dernekleri şikayet etmektedir. Ama Avrupa Birliği’ne girme süreciyle birlikte bu tür eksikliklerin de giderileceği umut edilmektedir.

Yasalar arasında en bilinen ve konuyla ilgili olanı 4320 sayılı Aileyi Koruma Yasasıdır. 1998 yılında yürürlüğe giren bu yasa ile, şiddete karşı yasal önlemler alınmaya başlanmıştır. Bu yasaya göre, eşlerden birinin ya da bir başkasının şikayeti hâlinde cumhuriyet savcılığı duruma el koyar ve yasal işlemler başlatılır.

Bu yasayla,

a) Kusurlu eşin, diğer eşine veya çocuklara veya aynı çatı altında yaşayan aile bireylerine karşı şiddetle veya korkuya yönelik davranışlarda bulunması,

b) Müşterek evden uzaklaştırılarak bu evin diğer eş ve çocukların oturmakta olduğu eve veya iş yerlerine yaklaşmaması,

c) Diğer eşin eşyalarına zarar vermemesi,

d) Diğer eşi ve çocukları iletişim vasıtalarıyla rahatsız etmemesi,

e) Varsa silah ve benzeri araçların zabıtaya teslim etmesi,

f) Alkollü veya uyuşturucu herhangi bir madde kullanılmış olarak ortak konuta gelmemesi veya ortak konutta bu maddelerin kullanılmaması belirlenmiştir.

Aile içinde şiddet gören kişi bu maddeyle korunma altına alınmaktadır. Bu korunma tedbiri altı ay süreyedir ve eğer saldırgan bu süre içerisinde kuralları ihlal ederse 3 aydan 6 aya kadar cezaya çarptırılmaktadır.

Türk hukuk sisteminin eksikliklerini tartışmak bu çalışmanın dışında bir durumdur. Ancak, yasaların ağırlıklı olarak bireye karşı devleti ve bu anlayışın uzantısı olarak yine bireye karşı aileyi korumaya yönelik olduğunu ve önce bireye bakışın değiştirilmesi gerektiğini söylemekle yetineceğim.

## 7. Medya ve Şiddet

Medya, yazılı, görsel ve işitsel iletişim araçlarının bütününe denilmektedir. Her ne kadar medya bilgi alma ve verme amacıyla toplumların yaşantısında çok işlevsel bir yere sahip olsa da, bugün için bilgi ve haber aktarımı dışında bir eğlence misyonu da yüklenmiş ve konumunu farklılaştırmıştır. Medyanın gündem oluşturma, bireylerin tutum ve davranışlarını etkileme büyüğü ve gücü, öncelikle pazarlamacılar ve tabii ki siyasal ve ekonomik güç odaklarının da bu alana ilgisini yoğunlaştırmıştır. Hâl böyle olunca, medya denilince akla ilk olarak etik

gelmektedir. Medya üzerindeki tartışmaların büyük bir kısmı da medyaya yüklenen etik ve toplumsal görevlerin, birilerinin çıkarı ve isteği doğrultusunda eksik ya da az yerine getirildiği yönündedir.

Postman, medyanın bizim adımıza dünyayı ve şeyleri sınıflandırdığını, bir çerçeveye çizerek çok küçük şeyleri büyük, büyük şeyleri de küçülterek anlatabildiğini ve davranışlarımızı yönlendirebildiğini söyler. Bu savların içinde erkek ve kadına dair çeşitli mitler ve şiddetin olağanlaşmasına dair çok çeşitli görüntü ve bilgiler de mevcuttur (Postman, N. 1984).

Kitaplar, gazeteler, dizi filmler, reklamlar, çizgi filmler biz farkında olalım ya da olmayalım yaşantımızın içine girer, çoğu zaman bizim adımıza düşünüp yargılarımızı şekillendirebilir. Kültürün içinde devinen bu mesajlar, kültürden etkilendiği gibi kültürü etkilemeye de muktedirdir. Durum böyle olunca, şiddet denilince ister istemez gözümüz medyanın ne yapıp ne yapmadığına da çevrilmektedir.

Bu diziler, filmler, görsel ya da yazılı basında çıkan haber, bilgi ve görüntüler, elbette aman şiddeti yayalım, toplumun ruh sağlığını bozalım diye yapılmamaktadır. Reyting kaygısı ile üretilen bu haber ve eserler, aslında toplumun da beklentilerini karşılayan bir açmazı içinde barındırmaktadır. Ama toplumun istekleri aynı zamanda yaratılabilen isteklerdir ki, reklamcılık sektörü bunu çok iyi başarmaktadır. Yani toplum bunu istiyor demek işin kolaylığına kaçmak gibi gözükmemektedir.

Medya, tıpkı başka iktidar alanlarında olduğu gibi erkek bakış açısına göre şekillenmiş bir kurumdur. Özellikle feministler bu gerçekliğin altını çizerek medyayı şiddetle eleştirmiş ve şiddetin üretildiği önemli merkezlerden birisi olarak görmüşlerdir (Zoonen, L. 1991). Medya üzerine yapılan çalışmalar, namus

cinayetleri gibi haberlerin erkeğin olaya bakışı ile aktarıldığı ve kullanılan ifadelerin şiddeti özendirici yanları olduğu tespit edilmiştir (Aziz, A. ve ark. 1994).

Ama bir başka gerçekte, kadın sığınma evinde görüştüğüm kadınların birçoğu yine televizyonda yayımlanan programlar aracılığıyla sığınma evlerinin varlığını ve haklarını öğrenmiş oldukları gerçeğidir. Kadın sığınma evinden nasıl haberdar oldunuz diye sorduğum da birçoğu A'dan Z'ye adlı sabah yayımlanan bir kadın programı aracılığıyla haberdar olduklarını, önce bu programı arayarak sığınma eviyle ilişkiye geçtiklerini söylemişlerdi. Anlaşılan o ki, medyayı tüm kötülüklerin kaynağı olarak görüp nefret etmek yerine, medya ile kurulacak olumlu ilişkilerle medyayı sorun yaratan değil çözüm üreten bir mekanizmaya dönüşmesi sağlanabilir, en azından bu imkanından da faydalanabilir.

Medya ve şiddet üzerine düşünürken Demirer ve Akyol'un bahsettiği bir deneyi de aktarmak da fayda var. İngiltere'de yapılan bir deneye göre 13-16 yaş arası çocuklar iki gruba ayrılarak, birinci gruba 15 gün boyunca eğitici konular içeren programlar, ikinci gruba ise sadece şiddet içerikli filmler izletilmiş. Hemen arkasından bu gruplara bazı testler uygulanmış ve sonuçta ikinci grubun saldırganlık düzeyinin yüksek olduğu görülmüştür. Bu deneyi ve savı destekleyen çok sayıda çocuk yaşta cinayet işleyen insan sayısının artması da, medya ve şiddet arasında önemli bir bağın olduğunu işaret etmektedir (Demirer, T., Akyol, H. 1996).

Ama medya ve şiddet konusuna böyle bakmayan çalışmalar da mevcut. Örneğin TV programlarındaki şiddet sahnelerinin, günlük yaşamda stres ve öfke yaşantılarına sahip insanların sanal bir dünyada deşarj olmalarına yardımcı olduğu düşünülmektedir. Erten ve Ardalı'nın ABD'de bir çocuğun okulu bitirene kadar TV ve sinemada yaklaşık 8000 kişinin ölümüne tanık olduğu tespiti gerçekten şaşırtıcıdır (Erten, Y., Ardalı, C. 1996). Yine de medya ve şiddet arasında öyle sanıldığı gibi

doğrudan bir ilişki olmadığı, ABD’de gösterilen şiddet filmlerinin şiddet olaylarını arttırdığı tespit edilirken, Japonya’da veya Almanya’da bu filmlerin suç artışlarını etkilemediği görülmüştür. Özellikle bu konuyla ilgili Ünsal Oskay’ın önemli çalışmaları vardır (Oskay, Ü. 1993). Bu çalışmalarda arındırma hipotezini öne sürmektedir Oskay. Bu hipoteze göre medyadaki şiddet biçimleri insanları şiddete yöneltmez. Çünkü izleyen izlediği şeyin gerçek olmadığını düşünür, izlediği şey gerçek bile olsa. Tersine şiddet dolu izleyici, bu sayede içindeki şiddeti bu gerçek olmayan fantezi dünyasına akıtarak rahatlar. Şiddet içerikli bilgisayar oyunları da dahildir bu duruma. Ama Oskay’ın ihmal ettiği nokta da burada başlamaktadır. Şiddetin sıradanlaşması, gerçek yaşamda da bir film ya da bilgisayar oyunundaymış gibi duygusuzlaşma ihtimalini de arttırmaktadır. Empati yitimi medya aracılığıyla da çoğalmakta ve çağdaş toplumların ciddi bir sorunu hâline gelmektedir.

## 8. Kadın Sığınma Evleri

Sığınma evleri, şiddete uğrayan kadınların çocuklarıyla birlikte güven içinde kalabilecekleri, özgüvenlerini geliştirebilecekleri, kendi hayatları hakkında karar verebilecekleri, diğer kadınlarla dayanışma içinde olabilecekleri, adresleri gizli tutulan evlerin genel adıdır.

Birçok feminist grup ve kadın hakları savunucuları ile akademik çevreler, kadına yönelik şiddetin önlenmesinde sığınma evlerinin çok işlevli bir çözüm yolu olduğunu birçok çalışma, proje ve yayımla dile getirmişlerdir.

Kadın sığınma evleri, öncelikle kadınların barınma ve korunması için kurulmuş olsalar dahi, bugün için kadınların çeşitli psikolojik, eğitim, tıbbi ve sosyalleşme ihtiyaçlarını da karşılamaktadır.

Bugün dünyanın birçok yerinde sığınma evleri bulunmakta, Türkiye’de de henüz sınırlı olsa dahi örnekleri görülmektedir. Kadın sığınma evleri, özellikle gelişmekte olan, göç gibi ciddi anlamda kültürel değişmelere yol açan sosyo-ekonomik değişimlerin yaşandığı ülkelerde, en gerekli kurumların başında gelmektedir.

### **8.1. Kadın Sığınma Evlerinin Ortak Özellikleri**

Kadın sığınma evleri incelenirken, genellikle özerk, yarı-özerk ve resmi olmak üzere üç ayrı model üzerinde durulur. Bu modellere değinmeden evvel, sığınma evlerinin ortak bazı kurallarından bahsetmek doğru olacaktır.

Sığınma evlerine ait kurallar iki ana amaca göre belirlenmiştir. Birincil amaç güvenlik, ikincil amaç ise ortak yaşama alanının düzenlenerek kadınlar için eğitici, iyileştirici ve sosyalleşerek yeni bir yaşama hazırlayıcı olmaktadır

#### **Gizlilik**

Her kadın sığınma evinin adresi, kadınların güvenliği için gizli tutulmalıdır. Sığınma evi ile ilişkiye geçecek olanlar, ya sığınma evlerinin irtibat büroları ya da belediye gibi kurumlara bağlıysa o kurumlar aracılığıyla ilişkiye geçebilir. Bu gizlilikten ötürü, sığınmacı kadınlardan hiçbirisi eve çocukları dışında bir yakını, akrabasını getiremez. Neden gizlilik kavramı sığınma evleri için bu kadar hayati bir öneme sahip. Kızgın ve saplantılı eşlerin, sığınma evlerini basıp eşlerini eve geri götürme çabaları, silahlı baskınlarla yuvasını yıktığını düşündüğü sığınma evinden intikam almaya çalışmaları hiç eksik olmamaktadır. Sığınma evinde yapılan çalışma sırasında da benzer birçok durumla karşılaşmıştır. .



## **Şiddet**

Bu ilkeye göre hiçbir biçimde ve koşulda kadınların birbirlerine ya da başkalarına şiddet içerikli davranışta bulunmaması gerekmektedir. Çünkü zaten ağır bir travma geçiren kadınların sığındıkları böyle bir yerde karşılaşacağı şiddet ve benzeri şeylerin oldukça zarar vereceği düşünülmektedir. Şiddet görmüş kadınların bir kısmında çabuk sinirlenme, tahammülsüzlük görüldüğü için çocuklarına ya da kadınlara karşı sert çıkışlar görülebilmekte, böyle durumlarda ise derhal terapi düzeyinde profesyonel yardıma baş vurulmaktadır.

## **Ahlaki Kurallar**

Bir grup insanın, hem de birbirleriyle daha önce hiç ilişkiye geçmemiş, çoğunun sorunlu ve sosyal ilişkilerde yara almış insanların bir arada yaşayabilmesi için elbette biraz katı gözükebilecek kurallara da ihtiyaç vardır. Yoksa o insanları bir arada tutamaz, ortak bir yaşam alanı içerisinde bu insanları bir araya getirerek onları güçlendirecek oluşumları yaratamazsınız.

Bu kuralların başta geleni, herhangi bir biçimde alkol ve benzeri keyif verici maddelerin sığınma evine girmesi kesinlikle yasaktır. Zaten zor durumda ve çaresiz olan bu insanların bu maddelerle ilişkisi hem sığınma evine, hem de kendilerine zarar verebilir. Fuhuş ve hırsızlık gibi suçlar, kadın sığınma evinin toplum içerisindeki saygınlığını zedeleyecek ve kadınların huzurunu kaçıracağı için kesinlikle yasaktır. Bu tür davranışlara meyil eden kişiler sığınma evinden uzaklaştırılır.

## **İş Bölümü**

Kadın sığınma evine gelen kadınlar, ilk geldikleri zamanlar elbette bir işleri güçleri bulunmamaktadır. Kadınların sürekli olarak kendilerini dinlemelerini

önlemek, evin temizlik gibi yaşamsal bazı ihtiyaçlarını karşılarken, birlikte iş yapmanın ilişkileri daha sağlıklı kılacağı ve evle ilgili sorumluluklar olarak kadınların güven duygusunun geliyeceği düşünülerek, evle ilgili işlerin kadınları kendi aralarında yapacağı iş bölümüyle paylaşılması gerektiği düşünülmüş. Evin sorunları ve neler yapılması gerektiği de sık sık toplantılar yapılarak kadınların katılımının sağlanması planlanmış. Elbette resmi kurumların kendilerine ait temizlikçileri ve aşçıları olduğu için kadınlar bir oteldeymiş gibi resmi sığınma evlerini kullanmaktadır. Bu tür bir yaklaşımın avantajları da dezavantajları da olabilmektedir.

## **8.2. Sığınma Evi Modelleri**

Günümüzde şiddete uğrayan kadınların başvurabilecekleri danışma merkezleri ve sığınma evleri dünyanın birçok ülkesinde bulunmaktadır. Bunlar her ülkede farklı biçimler alabilmektedir. Bağımsız, tamamen kadınların girişimleriyle kurulmuş, bağışa dayalı, gönüllülerin dönüşümlü olarak çalıştıkları sığınaklar olduğu gibi, kilise, belediye gibi mahalli ya da bölgesel idare birimlerinin ve devletin finansmanı ile kurulup işletilen resmi ya da yarı özerk sığınaklar da bulunmaktadır (Dayağa Karşı Kadın Dayanışması Kampanyası,1989).

### **Özerk Sığınma Evleri**

Adından da anlaşılacağı üzere, bağımsız olarak çalışan sığınma evleridir. Bu evlerin amacı, şiddete maruz kalan kadınların çocukları ile birlikte kalabilecekleri, barınma, yiyecek, çocuk bakımı, danışmanlık gibi gereksinimlerini karşılayarak yeni bir hayat kurmasına olanak sağlamak için zaman kazanmasını sağlamaktır.

Bağışlar ve uluslar arası kuruluşların desteğiyle ayakta kalmaya çalışırlar. Bazı örneklerde ise kendi bünyelerinde iş kolları oluşturarak döner sermaye olanağı da yaratabilirler.

Burada çalışabilmek gönüllülük esasına ve kadın olmaya bağlıdır. Aynı zamanda kadına yönelik şiddet konusunda belirli bir bilince ulaşmış olması beklenir. Bu evlerin bir başka amacı da, sığınan kadınlara maddi manevi destek sağlama dışında, kendi haklarını öğrenmesini sağlamaktır. Eğer belirli bir bilince ulaşırsa benzer sorunlarla karşılaştığın da nasıl davranması gerektiğini öğrenir ve benzer zorlukları yaşayan başkalarına da bu bilinci götürebilir.

Bu özerk kuruluşların diğer sığınma evlerinden en önemli farkı, hiyerarşik ilişkilerden uzak durmasıdır. Kadınlar, kaldıkları evle ilgili tüm kararlara katılarak kendilerine duydukları güven duygusu sorumluluk duygusu ile birlikte gelişebilmektedir.

### **Resmi Kadın Sığınma Evleri**

Resmi ya da bağımlı kadın sığınma evleri, çoğunlukla belediye, kilise, vakıf ya da devletin bir kurumuna bağlı olarak kurulan ve tüm masrafları ve sorumluluğu bağlı olduğu kurumca üstlenilen sığınma evleridir.

Bu tarz sığınma evleri, arkalarında devlet ya da bir başka kurumun desteği olduğu için belki birçok açıdan diğer sığınma evlerine göre avantajlı gözükseler de, iktidar ya da yönetim değişiklikleri doğal olarak sığınma evlerinin yönetim ve işleyişini de etkilemektedir.

Türkiye’de bu tür sığınma evleri, Devlet Bakanlığı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’na bağlı olarak çalışan Kadın Misafirhaneleri gösterilebilir.

Bünyesinde çok sayıda sosyal hizmetler uzmanı, psikolog ve benzer yardımcı meslek gruplarına bağlı kişiler çalıştıran bu kurumların, aslında daha verimli olması beklenirken, kadınlarla yapılan görüşmelerde, kendilerini orada Kadın Misafirhanesi adında olduğu gibi misafir gibi hissettiklerini, sığınma evlerinde işlere ve kararlara ortak katılım sağladıkları içi, buldukları yeri sahiplenebildiklerini ve daha güvende hissettiklerini söylemişlerdir.

### **Yarı Özerk Sığınma Evleri**

Sanırım en sağlıklı model, yarı özerk olarak tasarlanmış sığınma evleridir. Hükümet ya da belediye gibi kurumlardan mali destek alan, ama iç işleyişine bu destekten ötürü müdahale edilmediği bu türden sığınma evlerinin yaygınlaşması, kadına yönelik şiddeti azaltacak önemli mekanizmalardan birisi olacaktır.

Bu tür sığınma evlerine ülkemizde Ankara Kadın Dayanışma Vakfı Sığınağı gösterilebilir. Bir de bu çalışmanın yapıldığı Küçükçekmece Sığınma Evi, her ne kadar belediyeye bağlı gözüksede, belediye sığınma evinin iç işleyişine ve düzenine karışmayarak burayı yarı özerk bir yapı hâline getirmiştir. Ama hukuki açıdan bağımsız ya da yarı bağımsız değildir. Çünkü yardım toplarken bile belediye hesabına bunu yapmakta, bir vakıf ya da dernek olmadıkları için kendi banka hesap numaraları bile bulunmamaktadır.

Belediye ya da hayır kurumlarının, bu tür sığınma evleri açması, halkla içiçe oldukları için, hem mağdurlara ulaşmada, hem de toplumun dayanışma ruhunu harekete geçirerek sığınma evlerinin ihtiyaçlarını karşılamada etkili olabilir. Elbette aslında özerk, herhangi bir kurum ya da yapının hegemonyasında olmayan sığınma evleri en ideal olanları olacaktır. Ama bir sığınma evinin faaliyetinin, kırtasiye

giderlerinin bile oldukça maliyetli olduğu düşünülürse, iç işleyişinde bağımsız bu tür yarı özerk sığınma evi modellerinin daha işlevsel olduğu ortadadır.

### 8.3. Dünyada Kadın Sığınma Evleri

1970’li yıllarda yoğunluğunu arttıran kadına yönelik şiddeti önleme girişimleri, ilk olarak kendisini bir model olarak sığınma evleri oluşturma projeleriyle gündeme taşımıştır. Yoğun tartışmalardan sonra, şiddet gören kadının bir biçimde şiddet gördüğü ortamdan kurtarılması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Şiddet gören kadınların büyük bir kısmı ekonomik bağımsızlığını sağlayamadığı için kendi olanaklarıyla şiddet gördüğü ortamdan uzaklaşması mümkün değildi. Bir arkadaşı, aile yakını ya da akrabasına sığınması çoğunlukla geçici bir çözüm olmakta ve toplumun evini terk eden kadına iyi gözle bakmaması, şiddet uygulayan erkeğin tehditleriyle baş edememe gibi sorunlar, bağımsız bir kurum ya da devlet aracılığıyla kadının korunmasını zorunlu hâle getirmiştir.

Dünyada özellikle belediyeler bu sorumluluğu üstlenmiş ve Kanada’da olduğu gibi her belediye sınırı içinde bir kadın sığınma evi oluşturulmuştur. Öncelikle şiddeti önlemeye yönelik acil telefon hatları, danışma merkezleri oluşturulmuş, buralara gelen taleplere göre kadınlar en yakınlarındaki sığınma evlerine yönlendirilmeye çalışılmıştır.

İsveç gibi, insan hakları ve sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi yüksek bir ülkede bile her yıl 15.000 kadın dövülerek hastanelik edilebildiğine göre sığınma evlerinin tüm ülkelerde bir gereklilik olduğu açık bir durumdur (Çalışlar, O., Uçkan, G. 1997).

Dünyadaki ilk kadın sığınağı, Londra’nın Chiswick Kadın Merkezi’nde, 1974 yılında, yerel otoritelerin girişimi ve kadın hakları savunucularının desteğiyle

kurulmuştur. İkinci sığınağın Amerika'da açıldığı ve kısa zamanda tüm Kuzey Amerika'da sayısının hızla arttığı görülmüştür. Günümüzde birçok ülkede sığınma evleri faaliyetlerini sürdürmektedir. Bunların arasında, Hollanda, Kanada, İsviçre, Almanya, Norveç, Fransa, İsveç, Danimarka, A.B.D, İrlanda, İskoçya, İskandinav ülkeleri, Avusturya, İspanya, İtalya, Yunanistan, Filipinler, Latin Amerika ülkeleri gibi oldukça önemli sayıda ülke vardır (Dayağa Karşı Kadın Dayanışması Kampanyası, 1988).

#### **8.4. Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Eden Kurumlar**

Türkiye, kadına yönelik hukuksal haklar konusunda kadınların en şanslı olduğu ülkelerden birisi olduğunu söylemek gerek önce. Gelenek ve göreneklerimiz de, kadını başka kültürlerde olduğu gibi çok korkunç derecelerde aşağı tutmamış, bir tarım ülkesi olan ülkemizde kadınlar ve erkekler aynı tarlada çapa yapmış, sırtında çocuğu dağ bayır hayvan gütmüştür. Cumhuriyet dönemiyle birlikte kadınlar okullara gidebilmiş, bilimde, sanatta ve daha birçok alanda çok önemli şahsiyetlerin yetişmesinin önü açılmıştır.

Ama tüm dünyada olduğu gibi, Türkiye'de de yaşanan bu gelişmeler kadının hak ettiği değer ve statüye ulaştığını göstermez. Bunun için tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de halledilmesi gereken birçok sorun bulunmaktadır

Daha önce değindiğimiz gibi, kadına yönelik şiddetin, özellikle aile içi şiddetin devletlerin ve halkların gündemine düşmesi insanlık tarihine baktığımız zaman çok yeni bir durumdur. Ancak dünyada 1970'lerde yükseldiği görülen feminist akımların çıkardığı yayınlar, ortaya koydukları eylemlilik süreçleri, Birleşmiş Milletler gibi kurumların dikkatini bu soruna çekebilmiş ve çok önemli kararlar çıkartılabilmıştır.

Türkiye’de feminist hareketlerin kitleleştiği dönem ise 1980’lere denk düşmektedir. Bu tarihlerde çok sayıda yayın organının ortaya çıktığı, akademik araştırmaların arttığı, Yeşilçam’ın konuyla ilgilenip filmler çektiği, çok sayıda dernek, vakıf gibi örgütlenmelerin ve dolayısıyla eylemlerin arttığı görülmektedir.

Bu anlamda ilk ciddi kadın eylemliliğinin, 1987 yılında dayak yediği için boşanmak isteyen bir kadına bir yargıcın “kadının sırtından sopayı, karnından sıpayı eksik etmeyeceksin” sözünü sarf etmesi üzerine, Türkiye’de kadınlar ayağa kalkıp söz konusu yargıcı telgraf ve telefon yağmuruna tutarak protesto etmişlerdir. Ardından 17 Mayıs 1987 tarihinde dayağa karşı İstanbul’da büyük bir miting düzenlenerek kamuoyunun dikkati bu konu üzerine çekilmiştir.

İşte bu eylemler, yayınlar ve akademik çalışmalardır ki, Türkiye’de kadın sığınma evleri açılmaya, kadına yönelik şiddete duyarlı yasal düzenlemeler oluşturulmaya, tüm kurum ve kuruluşların bu konudaki hassasiyeti artmaya başlamıştır.

## **Belediyeler**

Halkla en çok temas içinde bulunan resmi kurumların başında belediyeler gelmektedir. Bu yüzden doğaldır ki belediyelerin bu konuya ilgisi yüksek ve önemli olsun. Ama ne var ki Türkiye’de belediyeçilik anlayışı ve yerel yönetimlere verilen hak ve görevler, bu görevleri yerine getirmesi için sunulan kaynaklar istenilen düzeyde değildir. Bu konuda birçok belediye önemli girişimlerde bulunmuş ama yönetimin değişmesiyle sığınma evleri kapatılmıştır.

## **Mor Çatı**

Mor Çatı, doğrudan kadınların kendi sorunlarına el attığı ve özgün bir model çerçevesi içerisinde kendi başlarına oluşturdukları bir vakıf ve kadın sığınma evi

projesi ve hareketidir. 20 Nisan 1990 yılında kurulan Mor Çatı, şiddet gören kadınların sığınma ve korunması imkanını yaratmak için harekete geçmiştir. 1995 yılında ise ilk sığınma evini İstanbul'da 1995 yılında açmış, ama bir süre sonra ekonomik yetersizliklerden dolayı kapanmak zorunda kalmıştır. 2000'li yıllar içerisinde yeniden sığınma evi açılması gündemdedir.

Mor Çatı, feminist ilkelere şekillenmiş bir yapı olduğu için, hiyerarşiye sonuna kadar karşı, kadınların kollektif bir biçimde yönetimine katıldığı bir model oluşturmuş ve bunun için birçok kurum ve yapıyla çatışmaktan geri durmamıştır (İlhan, U. 1992).

### **Kadın Dayanışma Vakfı**

Vakıf, Ankara'da yaşayan bir grup kadının bir araya gelmesiyle 1991 yılında kurulmuş. Vakfın amacı ise, kadına yönelik her tür şiddetle mücadele etmek, kadınları bu konuda çeşitli araçlarla bilinçlendirmek, şiddet görmüş kadınlara belediye ve vakıf olanaklarından faydalanarak hizmet götürmektir.

### **Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu Kadın Misafirhaneleri**

Devlet çatısı altında olduğu için olanakları en geniş olan kurumların başında gelen SHÇEK, ilk defa 1990 yılında kadın misafirhaneleri adı altında sığınma evleri oluşturmaya başlamıştır. Sığınma evi yerine misafirhane denmesinin nedeni olarak da, sığınak sözcüğünün güçsüzlük ve acizlik kelimelerini çağrıştırdığını düşünülmüş ve kadınları bu tür çağrışımlardan uzak tutmak için misafirhane sözcüğü tercih edilmiştir.

Bu misafirhanelerde, fiziksel, cinsel, duygusal istismara uğrayan, korunmasız kalarak gidecek yeri bulunmayan, maddi yoksunluk içinde bulunan, evlilik dışı ilişki



yüzünden çocuk sahibi olup ailesi tarafından dışlanmış kadınların geçici süreyle ikamet etmesi, fiziksel ve ruhsal bakımdan gerekli profesyonel destekler sağlanarak kendi ayakları üzerinde durmasına yardımcı olmaya çalışılmaktadır.

Misafirhaneye gelmiş bir kadının burada kalabilmesi üç ay gibi bir süreyle sınırlıdır. Bu süre içerisinde kendisinden hiçbir konuda para talep edilmez ve tüm sorumluluğu misafirhaneye aittir. Ama diğer kadınların durumu düşünülerek, gelen kadınlardan alkol ve uyuşturucu kullananlar, hâlen fuhuş yapanlar, ruh sağlığı ciddi anlamda bozuk olanlar, bulaşıcı hastalığı olan ya da sürekli olarak tedavi altında olması gereken kadınlar misafirhaneye kabul edilmez.

### **Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) ve Bilgi Başvuru Bankası (3B)**

Türkiye'nin de imza attığı Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ve Nairobi İleriye Dönük Çok Yönlü Stratejik Kararlar doğrultusunda 3670 sayılı yasa ile 1990'da Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na bağlı olarak Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü kuruldu.

KSGM, kadına yönelik şiddete ilişkin araştırma ve toplantılar düzenleyerek kamuoyunu ve ilgili kurumları bilgilendirmeye çalışmaktadır. Bunun için 1994'te kısaca 3B olarak anılan Bilgi Başvuru Bankası oluşturulmuştur. Kadınlara psikolojik, hukuksal ve ekonomik danışmanlık yapmayı hedefleyen 3B, Türkiye'nin her yerinden gelen yardım isteklerini 24 saat aralıksız karşılamaya çalışmaktadır (Yıldırım, A. 1998).

### III. GEREÇ ve YÖNTEM

#### 1. Bir Model Olarak Küçükçekmece Kadın Sığınma Evi

Küçükçekmece Belediyesi Kadın Sığınma Evi, 8 Mart 1996 tarihinde, o dönem görevde olan Küçükçekmece Belediye Başkanı Nurettin Şen tarafından kurulmuştur. Bu fikrin doğmasında en büyük etken, belediye başkanı ve eşinin sokakta kalmış bir kadına yardım etmek istemesidir. Bu kadın aracılığıyla soruna eğilen başkan ve eşinin, atıl ve boş bir bina olarak duran sağlık ocağını düzenleyerek sığınma evi olarak tasarlaması ile bugünkü Küçükçekmece Sığınma Evi faaliyete geçmiştir.

Küçükçekmece Sığınma Evi modeli, şiddet görmüş kadınlara kalacak bir yer sağlamak dışında, emniyet, mahkeme, belediye, valilik gibi kurumlar ile sığınma evi arasında ilişkileri kurmak, kermesler ya da konserler düzenleyip sığınma evinin ve kadınların ekonomik sorunlarını karşılamaya çalışmak, sığınma evinde kalan kadınların çocuklarını okula ya da dershanelere gönderebilmelerinin olanaklarını sağlamak, gerektiğinde onlara psikolojik ve tıbbi destek vermek gibi geniş bir yelpaze içinde kendisini konumlandırmaktadır.

Bu çalışmanın başladığı Ekim 2003 tarihinde, Küçükçekmece Kadın Sığınma Evi'nin 8 yıldır faaliyette olduğu tespit edilmiştir. Bir model olarak ele alınıp incelendiği zaman, kendine özgü özellikleri olduğu ve Türkiye'ye özgü bir sığınma evi modeli olarak akademik bir ilgiyi hak ettiği görülmüştür.

### 1.1. Küçükçekmece Kadın Sığınma Evi'nin Yapısı ve İşleyişi

Küçükçekmece Kadın Sığınma Evi, sığınma evleri modelleri içerisinde yarı-özerk sığınma evi modeline uymaktadır. Genellikle belediyelerin kurduğu bu tarz evlerde, belediye yönetimi iç işleyişe de müdahale etmektedir. Ama bu modelde belediye, iç işleyişten uzak tutulmuştur.

Çalışmanın yapıldığı sırada belediye tarafından görevlendirilmiş bir müdür, bir memur ve kapıda güvenliği sağlayan bir güvenlik görevlisi ile birlikte üç kişinin çalıştığı görülmüştür. Sığınma evi, tüm şartlar zorlandığında dahi 40 kişilik bir barınma kapasitesine ulaşılabilir. Kadın sığınma evine Türkiye'nin değişik bölgelerinden günde ortalama 20 mağdurun başvurduğu düşünülürse, Türkiye'de kadın sığınma evlerine duyulan ihtiyaç daha iyi anlaşılabilir.

Çalışmanın yapıldığı dönem içinde, kadın sığınma evinin kalorifer, ulaşım, iletişim gibi ihtiyaçları belediyece karşılanmakta olduğu tespit edilmiştir. Çok işleyen bir sistem olmamasına rağmen, Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi ile Küçükçekmece Kadın Sığınma Evi arasında bir protokol imzalandığı ve hastaneye gönderilen kadınların tedavilerinin ücretsiz olarak gerçekleştirildiği öğrenilmiştir. Sığınma evine destek veren gönüller arasında bulunan avukatların da mağdurların hukuki sorunlarıyla ücret almaksızın ilgilendikleri görülmüştür. Tüm bu kurum ve gönüllülerin yanı sıra, asıl destek ve bu modelin en önemli ayağı, kadın sığınma evinde daha önce kalmış kadınlardır. Bu kadınların kendi yaşamlarını kurduktan sonra da sığınma eviyle ilişkilerini kesmemeleri ve desteklerini sürdürmeleri, hem manen, hem de madden mağdur kadınlara büyük destek olmaktadır.

Sığınma evine müracaat eden kadının doğrudan sığınma evi ile temasa geçmesi mümkün olmamaktadır. Sığınma evinin telefon ve adres bilgileri gizli tutulduğu için, başvuran kadınlar önce belediyenin halkla ilişkiler bölümüyle temasa geçmek zorundadırlar. Müracaat, belediye aracılığıyla sığınma evi müdürlüğüne ulaştırılır, gerek görülürse sığınma evi görevlisi ile mağdur belediye binasında görüştürülür. Bu görüşme ya da “bilgilenme” ve “bilgilendirme” süreci oldukça önemlidir. Sığınma evine çok sayıda başvuru yapılması ve sığınma evinin kapasitesinin tüm bu başvurulara yetmemesi, mağdurlar arasında sığınmaya daha çok kimin ihtiyacı olduğu gerçeğinin tespitini zorunlu hale getirmektedir. Ayrıca, sığınmak isteyen kişinin özellikleri, sığınma evine kabul etmek için uygun mudur, değil midir, araştırılması gerekmektedir. Eğer görüşme olumlu sonuçlanmazsa, gelen kişi SHÇEK ya da başka bir kuruluşa yönlendirilmektedir. Olumlu sonuçlanır ise, kadın eşyası ya da çocuklarıyla birlikte belediyece tahsis edilmiş bir arabayla sığınma evine getirilir.

Kadın, sığınma evine geldiğinde, sığınma evi müdürü ya da görevlisi, kadına sığınma evi ile ilgili bilgiler vermekle yükümlüdür. Bu bilgilerin başında daha önceden belirlenmiş kurallar bulunmaktadır. İlk kural, sığınma evine giriş ve çıkışların izne bağlı olmasıdır. Bu hem kadınların güvenliği, hem de sığınma evine dair kuşkucu yaklaşan kesimlerin yargılarından korunmak için gerekli görülmektedir. İkinci önemli kural, herhangi alkol ya da keyif verici maddenin eve sokulamamasıdır. Buraya gelen kadınlar yaşadıkları sorun ve sıkıntıları nedeniyle hem böyle maddelere yatkınlık gösterebilir, hem de iç işleyiş, düzen ve kadınlar arası ilişkiler bu yüzden bozulabilir. Üçüncü önemli kural, burada çalışan görevliler ve diğer sığınmacılarla uyum sorunu yaşandığı zaman, sorunun çözümü için sığınma evi görevlisiyle iletişime geçmek dışında bir şey yapmamaktır. Ne olursa olsun hiç

kimseye, duygusal ya da fiziksel şiddet uygulamamak, o tür durumlarda doğrudan idareye gelerek, idarenin uzlaştırıcı, konuşarak çözüm arayıcı yönteminden faydalanılmalıdır. Daha birçok kural içerisinde bir başka önemli kural ise, temizlik, yemek yapmak gibi sığınma evinin günlük işlerini paylaşmak konusunda iş bölümüne açık olunmalıdır. Bir başka önemli kural ise gizlilik. Bu kural, sadece o mağdurun değil, orada kalan diğer kadın ve görevlileri de ilgilendiren bir meseledir. Çünkü aile içi şiddet uygulayan erkeklerin, sığınma evinde kalan eşlerini silah zoruyla evine götürmek istemesi, sığınma evinin güvenliği için gizliliği ihmal edilmemesi gereken önemli bir kural haline getirmiştir. Bu yüzden sığınma evinin adresi ya da telefonu ilgili kişi ve kurumlar haricinde kimseye verilmemektedir. Sığınma evinde kalan kadınlar, arkadaşları ya da akrabalarıyla belediye binasında görüşürülür.

Eğer tüm bu şartlarda anlaşılmış ve kadının soruları cevaplanarak ikna edilmişse, kadına yatacak yer gösterilir ve diğer kadınlarla tek tek tanıştırılır. Eğer kadının fiziksel ya da ruhsal bir rahatsızlığı varsa, mutlaka ilgili makamlarla ilişkiye geçilerek hasta kadın belediye aracılığıyla ilgili kuruma tedavi için götürülür. Sığınma evinde kaldığı sürece kendisinden hiçbir şekilde ücret talep edilmez.

Sığınma evinin kapasitesi az olduğu için, sığınan kadının çocuklarının kaldıkları evde şiddet görüp görmedikleri, herhangi bir biçimde baskı altında tutulup tutulmadıkları temel referans noktasıdır. Eğer şiddet görüyor ya da baskı altında tutuluyorlarsa ve 18 yaşından küçük iseler, onlar da sığınma evine aynı yöntemle getirilirler. Okula gidiyorlarsa, civar okullarda kayıtları yapılır. Ama burada da dikkat edilmesi gereken bir nokta vardır. Şiddet uygulayan ve karısı tarafından terk edilmiş, hatta mahkemeye verilmiş eşler, af dilemek ya da intikam almak için çocuklarının okul durumundan faydalanmaya çalışabilirler. Mağdurun eşi, çocuğun

velisi olduğu için emniyet ya da milli eğitim aracılığıyla, çocuğun okuduğu okulu tespit edebildiği ve bu sayede mağdur kadına ulaşabildiği görülmüştür. Bu istenmeyen karşılaşmayı önlemek için, kayıt yaptırılan okulun görevlilerine çocukla ilgili bilgilerin gizli tutulması konusunda rica edilir. Eğer çocukların dershaneye gitmesi gerekiyor ise, anlaşmalı olan dershanelere giderek çocuklar için burs temin edilip eğitim görmeleri sağlanır. Çocukların tüm okul masrafları sığınma evinin koşulları yettiğinde sığınma evi tarafından karşılanmaktadır.

Kadınlar, SHÇEK'te olduğu gibi en fazla üç ay sığınma evinde kalabilmektedirler. Bu üç ay boyunca kadınların ruhsal açıdan kendilerini toparlamaları, sağlık sorunları varsa onları çözenin yolları aranmaktadır. Sığınan kadın, eğer kocasından boşanmak istiyorsa, gönüllü avukatlar aracılığıyla boşanma davası açılarak, dava sonuçlanana kadar takip edilmektedir.

Sığınma evine sığınan kadının, tıbbi, hukuki vb. meselelerinin çözülmesi kadın için bu sosyal şartlar dahilinde yeterli olmamaktadır. En önemli sorun, kadının kendisinin ve çocuklarının yaşamını idame ettirebilecek noktaya getirebilmesini sağlamaktır. Küçükçekmece Kadın Sığınma Evi, yerel yöneticiler, mülki amirler ile ilişkiye geçerek ve gönüllülerin de katkısıyla özel ilişkilerini de kullanarak kadınların iş ve meslek sahibi olması için de çaba sarfettiği görülmüştür. Bu üç aylık süre içerisinde kadınlar yetenek ve ilgilerine göre çeşitli iş alanlarına kanalize edilerek ekonomik açıdan kendilerini kurtaracak düzeye getirilmeye çalışılmıştır.

Çalışmaya başlayan kadınların bir başka sorunu da, sığınma evinden ayrıldıktan sonra, kalacak bir ev bulabilmesidir. Kadın sığınma evinde bir kadın kiminle iyi anlaşıyor, aldıkları kültür, alışkanlık ve ruhsal açıdan kiminle uyuyorsa onunla eve çıkması için sığınma evinin idarecileri kadınlara yardımcı olmaktadır. Üç dört kadının bir araya gelerek, ortak bir ev projesi içerisinde dayanaşarak

yaşamalarının önünü açan bir yaklaşım geliştirilmiştir. Böylelikle kadınlar, ev kirasını rahatça ödeyebilecek, evin masraflarını paylaşarak çözebileceklerdir. Ayrıca benzer bir durumdan geldikleri için birbirlerine daha fazla müsamaha gösterebilecek, yalnızlık duygusu da yaşamayacaklardır.

İş ve ev sorunları çözülen kadınların ilk aylardaki ev kiralari da, onlar para biriktirene kadar kaymakamlık ya da valilikçe karşılanmaktadır. Kadın Sığınma Evi bünyesinde düzenlenen çeşitli kampanyalarla halktan kullanmadıkları çekyatlarını, televizyonlarını, buzdolaplarını ve daha birçok ev eşyasını eve çıkan bu kadınlar için toplayarak, kadınların eşya sorununu çözme konusunda da bir adım atmıştır.

Ayrı eve çıkan kadınların, sığınma eviyle ilişkilerinin daha sonrada sürdüğü görülmüştür. Sığınma evinde yer bulamayıp dışarıda kalan şiddet görmüş kadınları, geçici olarak kendi evlerinde barındırmaları, aslında bir bakıma sığınma evi işlevi görmeleri sonucunu doğurmaktadır. Sığınma evinin bu kadınlar için, bir zamanlar terk etmiş oldukları ailelerinin yerini almış olduğu söylenebilir. Bu kadınlar arasından görüşülenler, bu kadar çok destek gördükleri bir yeri ne pahasına olursa olsun terk etmek istemediklerini söylemişlerdir. Bu çalışmanın yapıldığı dönemde, Sığınma Evi'nin idarecileri, bu şekilde oluşturulmuş yüzden fazla ev olduğunu söylemişlerdir.

Sığınma evi idarecileri ve onlara destek veren gönüllülerin deneme-yanılma yöntemiyle Türkiye şartlarına göre şekillendirdiği bu model, dünyada uygulanan sığınma evi modellerinden farklılıklar göstermektedir. Fakat bu farklılıklar hem Türkiye'de, hem de konuyla ilgilenen uluslar arası kurum, kuruluş ve kişilerce çok fark edilememiştir. Sığınma evlerine gazeteler ve televizyonlar, magazinsel boyutu önemli ya da ilginç gözüken şiddet hikayeleriyle birlikte yer vermeyi tercih etmektedirler. Burada geliştirilen bir sığınma evi modeli olduğu, burada yaşayan ya

da idareci olan insanların ve kurumların karşılaştığı zorlukların neler olduğu konusunda medya ve ilgili kurumlarını yeterli ilgiyi göstermedikleri konusunda görüşülen kişiler bazı şikayetlerde bulunmuşlardır. Türkiye şartlarına göre şekillenmiş bu sığınma evi modelinin akademik çevreler ve idari kurumlarca ele alınması ve bu modele uygun olarak Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu sığınma evlerinin sayısının artırılması yerinde bir tutum olacaktır.

## 2. Yöntem ve Verilerin Toplanması

Antropolojinin kullandığım yöntemler iki ana başlık altında toplanarak incelenebilir. Sosyal alanda yapılan çalışmalarda genellikle bu iki yöntem bir arada, birbirini destekleyecek şekilde kullanılır. Bunlardan birincisi ve en önemlisi “katılımcı gözlem”dir. Araştırmacı, araştırdığı konu ile doğrudan ilişkiye geçer. Bu ilişkiye geçmenin elbette farklı usulleri vardır. Araştırmacı doğrudan gözlem yaparak bu bilgileri elde ettiği gibi, bir amaç dahilinde yanıt aranan daha önceden belirlenmiş sorulardan oluşan anket ya da görüşme usulüyle de bu bilgilere ulaşabilir. İkinci başlıkta ele alınabilecek yöntem ise, tarihi belgeler, fotoğraflar, önceden yapılmış çalışmalara ait bilgiler, istatistik veriler gösterilebilir.

Bu araştırmada iki yöntem de uygulanmıştır. Öncelikle konuyla ilgili yapılmış çalışmalar taranmış, çalışma sırasında karşılaşılabilecek sorunların neler olabileceği düşünülmüş, çok sistematik olmasa da bazı sorular hazırlanarak, o soruların hedef ve niyetlerine göre okumalar yapılmıştır. Soruların sistematik biçimde, kapalı uçlu hazırlanmamasının sebebi, gerçekte neyle karşılaşılabileceğinin tahmin edilememesi, her tür sürprize hazırlıklı olunmasının araştırmayı daha verimli kılacağı düşünülmüştür. Bu yüzden sorular, konuşulan kadının durumuna, anlatmak istediği şeye, o hikayedeki ayrıntıların götürdüğü yere göre şekil almıştır.



Demografik yapı, şiddet görme sıklığı, şiddete tanık kişilerin tavrı, şiddet uygulama sırasında kullanılan aletlerin ne olduğu, kadının ilk şiddet uygulamasından sonra ne düşündüğü, kimlerden yardım istediği, başvurduğu kurumların ve kişilerin kendisine nasıl davrandığı, sığınma evinden nasıl haberdar olduğu gibi önemli ayrıntıları mümkün olduğunca görüşme sırasında sorulmaya çalışılmıştır.

Araştırma, Küçükçekmece Belediyesi Kadın Sığınma Evi'nde Ekim-2003 ile Mart-2004 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Tüm görüşmeler, Kadın Sığınma Evi'ne ait bir odada, sığınma evinde görevli bir kişinin katılımıyla, şiddet görmüş kadınlarla yüzyüze gerçekleştirilmiştir. Görüşmeden önce, sığınma evi görevlisinden görüşülecek kadın ile ilgili önceden bilgi alınmış, hassasiyet gösterilecek noktalar önceden tespit edilmiştir. Sonrasında görüşülecek her kadına çalışmanın amaçları ve nasıl gerçekleşeceği en ince detayına kadar anlatılarak bilimsel etik gereği şeffaf olunmaya çalışılmıştır. Bu açıklamalardan tatmin olmayan, kendisini böyle bir görüşme için henüz hazır hissetmeyen mağdur kadınlarla görüşme yapılmamıştır.

Görüşmeye başlamadan evvel, eğer ses kayıt cihazı kullanılacaksa, görüşme yapılacak kişiden izin alınmıştır. Görüşülen kişilerle hiçbir biçimde duygusal bir bağ oluşturulmamaya, saygı dolu ve samimi bir biçimde yaklaşılmaya çalışılmıştır.

Görüşmeler sabah 10.00 - 12.00 saatleri arasında ya da öğlen 12.00 – 14.00 saatleri arasında gerçekleştirilmiştir. Altı aylık bir süre içerisinde 40 kadınla görüşme gerçekleştirilmiştir.

## IV. BULGULAR

### 3.1. Şiddet Yaşayanları Tanıtıcı Bulgular

Görüşülen şiddet görmüş kadınların, yaş, eğitim, medeni durum, evlilik biçimi, çocuk sayısı, çalıştıkları işler ve memleketleri ile ilgili bilgiler görüşme sırasında alınmış ve tüm bu özellikler anlatılan hikâyelerin doğrultusunda, şiddetin doğuş ve yaşanış biçimini anlamak için kullanılmıştır.

#### 1.1. Yaş

Görüşülen kadınların yaş durumları incelendiğinde en kalabalık grupların 18-23 yaş aralığında (%27,5) ya da 42-47 yaş aralığında (%25) olduğu görülmüştür (Tablo 1). Bu veriler, şiddete uğrayan kadınların, şiddet ortamından uzaklaşmak için ya genç olmanın verdiği cesarete ya da yaşla birlikte gelen olgunluğa ihtiyacı olduğunu göstermektedir. Otuzlu yaşlarında bulunan kadınların, çocuklarının yaş durumu ile ilgili endişeleri yüzünden evden uzaklaşamadıkları görülmüştür. Yirmili yaşlarında ve evliliklerinin ilk yıllarında bulunan kadınların, yeni bir yaşam kurmak için henüz geç kalmadıkları fikri, onların sığınma evine başvurmasında cesaret göstermelerine neden olmaktadır. 40 yaş ve üstü grup ise, çocukları varsa büyütmiş, toplum içerisinde oldukça önemli deneyimler edinmiş ve ekonomik açıdan bir nebze rahatlamış olduğu ya da artık kaybedebileceği bir şeyi kalmadığı inancıyla evden uzaklaşmayı göze alabildikleri görülmüştür. Ayrıca, bu 40 yaş ve üstü grubun büyümüş olan çocukları da annelerini korumak için sığınma evine yerleşme

konusunda yardımcı olabilmektedirler. 40 yaş ve üstü grup denilince 50 ile sınırlı olduğunu ayrıca belirtmekte fayda vardır. Bu da kanaatime göre, kadınların yaşlandıkça kendi durumlarını kabullenme süreçleri ile ilgili bir gerçektir.

**Tablo 1:** Görüşme yapılan şiddet görmüş kadınların yaş dağılımı.

Yaş	Sayı	Yüzde
18-23	11	27,5
24-29	6	15,0
30-35	5	12,5
36-41	7	17,5
42-47	10	25,0
48-53	1	2,5
54-59	-	-
60-....	-	-
Toplam	40	100,0

## 1.2. Öğrenim Durumu

Son yıllarda “haydi kızlar okula” gibi kampanyalarla kız öğrencilerin öğrenim hayatından faydalanması için her ne kadar çok yönlü çalışmalar yapılmakta ve geçmişe göre önemli oranda bu başarılmış olsa da, cinsiyetler arasında öğrenim görmüş kadın oranının oldukça düşük olduğu bilinmektedir. Bu sorunun da tamamen kültürel şartlanmışlıklar ve kentleşme oranının sağlıklı ve istenilen düzeyde olmaması gerçeği ile ilişkili olduğu bir gerçektir.

Çalışma sırasında okuma-yazma bilmeyen kadınla karşılaşılmamış olması, kadınların sığınma evine başvurma becerileri ile ilişkili bir durumdur. Çünkü kent hayatında okuma-yazma bilen bir kadının doğal olarak kendine güveni ve farklı kesimlerle ilişki geliştirme becerisi yüksek olmaktadır. Ama görüşülen kadınlar

arasında sadece bir kişinin üniversitede öğrenim hakkını kazanmış olduğu ve görüşülenler arasında üniversite mezunu bulunmadığı tespit edilmiştir. Bu durum, üniversite mezunu kadınların şiddet görmediği anlamına gelmemektedir. Bugüne kadar yapılmış birçok çalışmada, üniversite mezunu kadınların da şiddet gördüğü yönünde tespitler bulunmaktadır. Ancak bu kadınlar, kendi sosyal statülerinin zarar görmemesi için yaşadıkları sorunu gizleme eğilimindedirler. Bu yüzden sorunlarını kendi olanaklarıyla çözüme yolunu seçmektedirler. Sığınma evi idarecilerinden çok sık olmasa da üniversite mezunu ya da öğrencisi kadınların da sığınma evine başvurdukları öğrenilmiştir. Görüşülen 40 kadın arasında tek üniversite öğrencisi olan kadının da, sığınma evinin olanaklarıyla sınava hazırlanmış ve daha yeni öğrenim hayatına başlamış olduğu görülmüştür. Üniversiteli olan bu kadının başarısı da sığınma evinde büyük bir sevinç yaratmış, bu başarı adeta sığınma evinin başarısı olarak kabul edilmiştir.

Öğrenim durumu ile mesleki durum arasındaki ilişki, beklenildiği gibi birbirini destekleyecek bir yapı sergilememektedir. Lise mezunu olan kadınların mesleki formasyona sahip olamadığı, ilkokul mezunu kadınların ise fabrika ve atölye işçilikleri gibi çalışma deneyimlerine sahip oldukları görülmüştür. Yani incelenen grup içinde öğrenim durumu, kadınların iş hayatına atılmalarında bir kolaylık sağlamamıştır.

Konuşulan kadınların çoğunluğunun (%62,5) ya ilkokul mezunu ya da ilkokul terk olduğu tespit edilmiştir. Ortaokul ve lise mezunu daha azdır (%37,5) (Tablo 2). Görüşme sırasında, kadınlara özellikle öğrenim hayatlarına devam edip etmemek konusunda bir fikirleri olup olmadığı sorulmuştur. Yaşı genç olanlar öğrenim hayatlarının devamı konusunda istekliyken, çocuk sahibi olanlar ile

ekonomik açıdan yetersizlikler yaşayanlar öğrenimlerine devam etmek konusunda isteksizdiler.

Neden öğrenim hayatına devam edemedikleri sorulduğunda ise, daha çok ekonomik nedenler öne sürülmüştür. Bir başka neden olarak da, ailelerin engel olmasıyla küçük yaşta evlendirilmeleri gösterilmiştir. Cevaplar arasında şaşırtıcı olan, bir görüşmecinin ortaokul mezunu olduğu için köyde barınmadığını söylemesidir. “Ben ilçede yatılı okudum ortaokulu. Köye döndüğümde babam beni liseye göndermek istemedi. Ama ben köy yerinde ne yapacağım? Konuştuğumuz dil bile farklı. Ben okulda alışmışım erkek arkadaşlarımla konuşmaya, köyde ise yasak. Bakkaldan şampuan aldığım içim benimle dalga geçiyorlar. Unutmuşum birçok adeti. Babam bir şey söylüyor, cevap veriyorum, geliyor tokat. Neymiş, baba izin vermedikçe konuşulmazmış. Dayanamadım köyde yaşamaya.” Köyde yaşadığı bu yalnızlık ve kent hayatına özlem, Bayan Z’yi aslında çok da istemediği bir ilişkinin içine itmiştir. Bayan Z ve diğer mağdurların anlatımları, eğitimin kendi başına sorunu çözmek konusunda yetersiz kaldığı yönündedir. Eğitimi destekleyecek diğer unsurlar, yani sosyo-ekonomik unsurlar olmaksızın şiddetin önlenmesi ve kadının hak ettiği statüye ulaşması mümkün olmayacaktır kanaatindeyim.

**Tablo 2:** Görüşme yapılan şiddet görmüş kadınların öğrenim durumu.

Öğrenim Durumu	Sayı	Yüzde
Okur-Yazar Değil	-	-
Okur-Yazar	11	27,5
İlkokul	14	35,0
Ortaokul	9	22,5
Lise	6	15,0
Toplam	40	100,0

### 1.3.Evlilik Biçimleri

Evlilik ve biçimleri bir toplumu ya da kültürü anlamının önemli bir alanıdır. Kadınların ve erkeklerin evliliğe atfettiği değer ve bakış açıları ile toplumun o evlilikten beklentileri çakışabiliyorsa, orada evlilik kurumunun daha az sorunla karşılaştığı söylenebilir. Günümüz modernleşme süreçleri evlilik biçimlerini çakışmalardan çok çatışmalar şekline dönüştürmüştür. Aile yapısının kentleşme ile birlikte çekirdek aile yapısına doğru dönüşmesi ve köyden kentlere göçün artması ciddi bunalımlara neden olmaktadır. Göç ve kentleşmenin dayattığı bu değişim sürecinden gelişme çabası içinde olan ülkelerin tümü payını almaktadır. Bu değişimin sancısız olamayacağı da ortadadır. Ancak bu sancıyı en az ölçüde hissettirebilmek için de ilgili kurumların çeşitli önlemler alabilmesi gerekmektedir.

Kadın, özellikle kırsal bölgelerde hâlâ insani bir varlıktan daha çok alınıp satılabilen ekonomik bir değer olarak görülmektedir. Kadının ekonomik bir değer olarak görülmesi, kadını bir mal düzeyine indirmekte, dayak da bir evcilleştirme aracı olarak kullanılabilir. Kadının bu statüsünün farklı biçimleri, kent yaşamının farklı noktalarında da devam etmektedir. Görüşülen kadınların bir kısmı bu türden evlilikler yapmışlardır ve bu koşullar altında evlilik yapanların da önemli bir kısmı (%27,5) imam nikahlıydılar (Tablo 3).

Evlilikle ilgili bir başka ayrıntı da, görüşülen kadınlar arasında kaçarak evlenme şeklinin %30 gibi bir orana sahip olmasıdır (Tablo 4). Bu kaçma olayı, gönüllü de olabileceği gibi, gönülsüz de olabilmektedir.

Görüşülen kadınlar arasında akraba evliliği yapmış olanlar da bulunmaktadır. Bu tarz evliliklerin birçoğu da tarlanın ya da malın bölünmemesi gibi ekonomik gerekçelerle yapılmıştır. Akraba evliliğinin bir başka boyutu olarak, kapalı

toplumlarda, gençlerin daha çok akrabalarıyla vakit geçirmesinin bu türden evliliklerin oluşmasında bir etken olduğu tespit edilmiştir.

Görüşmeler sırasında, şiddetin evliliğin ilk aylarından itibaren başladığı anlaşılmıştır. Zaman geçtikçe şiddetin sıklığı ve yoğunluğunun arttığı tespit edilmiştir.

**Tablo 3:** Görüşme yapılan şiddet görmüş kadınların evlilik biçimleri.

Medeni Hâl	Sayı	Yüzde
Bekâr	5	12,5
Resmi Nikah	17	42,5
İmam Nikahı	11	27,5
Boşanmış	7	17,5
Dul	-	-
Toplam	40	100,0

**Tablo 4:** Görüşme yapılan şiddet görmüş kadınların evlenme usulleri.

Evlenme Şekli	Sayı	Yüzde
Kaçarak	12	30,0
Görücü Usulü	10	25,0
Anlaşarakı	9	22,5
Zorla	4	10,0
Bekar	5	12,5
Toplam	40	100,0

#### 1.4.Çocuklu Olup Olmamak

Çalışmanın bir diğer önemli değişkeni de çocuk sahibi olup olmamaktır.

Çocuk sahibi olmanın şiddete etkisi ya da kadının şiddetle mücadelesinde önemli bir

yere sahip olduğu bu araştırmanın bulguları arasında yer almaktadır. Görüşülen kadınların %35'nin çocuksuz olması, çocuk sahibi olmanın şiddete tahammülün önemli bir nedeni olduğunu göstermektedir (Tablo 5).

Görüşülen kadınların büyük kısmı, kendilerine “bunca yıl şiddete nasıl dayandın” diye sorulduğun da, “çocuklarım” için cevabını vermektedirler. şiddet uygulayan erkekler, eşlerinin bu zaafını bildikleri için, çocukları çoğu zaman bir koz olarak kullanabilmektedirler. Çocukların ev içi mücadelede kullanımı, elbette tek taraflı olmamaktadır. Kadınlar da zaman zaman çocukları erkeğe karşı bir sigorta, baskı aracı ve iktidar mücadelesinin bir alanı hâline getirebilmektedirler.

Çocukların erkek ve kadın arasında kaldığı bu şiddet ortamında, anne ya da babayı tercih etmesinin yaşla, cinsiyetle, eğitim durumuyla, kadın ve erkeğin ekonomik durumuyla ilişkisi olduğu tespit edilmiştir. Ancak görüşülen kadınlardan sadece iki tanesinin çocuğu, baba tarafını tercih etmiş ve annesine karşı babasının duygularını paylaştığı görülmüştür. Diğer çocuklu kadınların çocukları, annelerinin yanında tavır almış, bir kısmı okul durumu ya da ekonomik nedenlerden ötürü istemese de baba yanında kalmaya devam etmiştir. Çocuklar üzerindeki en büyük etkiye annelerin sahip olduğu görülmüştür. Babanın sürekli dışarıda olması, annenin çocuklarla daha çok vakit geçirmesi bu etkiyi yaratmaktadır. Diğer istisnai durumlar ise, babanın tek erkek çocuğa sahip olması ve bu nedenden ötürü çocuğa aşırı düşkünlüğu, çocuğu anneden kopartabilmekte, hatta çatışma sırasında çocuğun babasını tarafında yer alabilmesini sağlayabilmektedir.



**Tablo 5:** Görüşme yapılan şiddet görmüş kadınların çocuk sayısı.

Çocuk Sayısı	Sayı	Yüzde
3'ten fazla	3	7,5
3	6	15,0
2	7	17,5
1	10	25,0
0	14	35,0
Toplam	40	100,0

### 1.5. İş ve Meslek

Kadınların çalışma hayatına doğrudan atılmaları, ancak sanayileşme süreciyle mümkün olabilmektedir. Türkiye sanayileştikçe ve dolayısıyla kentleştikçe, kültürel yapı da değişime uğramakta ve kadınların çalışma hayatındaki konumu da iyileşmektedir. Görüşülen kadınların büyük kısmı ev hanımıydı (%57,5). Anlatılan hikayelerden, kentlerde yaşayanlarının yaşamlarının çeşitli dönemlerinde fabrika ya da konfeksiyon atölyelerinde çalıştığı öğrenilmiştir. Ancak bu çalışma hayatı çok düzenli gerçekleşmemiştir. Ya evlenmeden önce çalışıp evlendikten sonra işi bırakmışlar, ya da evlendikten sonra kocalarıyla birlikte market, dükkan ya da tarlada çalışma olanağı bulmuşlardır. Çocuk doğurma ya da doğduktan sonra çocuğa bakma nedeniyle işlerini terk etmişlerdir (Tablo 6).

Konuşulanlar arasında sığınma evinde kalmayan ve yapılan bu çalışma nedeniyle irtibata geçip söyleşi yapanların ise sadece tekrar evlenmemiş ya da eşine dönmemiş olanları bir işte çalışmaktadır. Bu işler ise, temizlikçilik, konfeksiyon, tezgahtarlık, sekreterlik gibi meslek ve iş kollarından oluşmaktadır. İş bulmaları çoğunlukla sığınma evinin bulduğu olanaklarla sınırlı olduğu görülmüştür.

**Tablo 6:** Görüşme yapılan şiddet görmüş kadınların çalışma durumu.

Çalışma Durumu	Sayı	Yüzde
Çalışıyor	7	17,5
Meslek Sahibi, Çalışmıyor	10	25,0
Ev Hanımı	23	57,5
Toplam	40	100,0

## 2. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet ve Özellikleri

Kadına yönelik şiddetin sadece bir boyutunu oluşturan aile içi şiddetin, en çok eşler tarafından gerçekleştirildiği bilinmektedir. Bu çalışmada da görüşülen kadınların tümü, koca dayacağı ya da baskısı nedeniyle sığınma evine gelmiştir. Ancak hikâyeleri dinlendiğinde, özellikle geniş aile yapılarında, ailenin diğer üyelerinin şiddetin oluşmasında ya engel ya da destek unsurları olarak roller almış oldukları görülmüştür. Anlatılan hikâyelerin sadece üç mağdura ait olanında, ailenin diğer üyelerinin de kadına yönelik fiziksel şiddete katıldığı, diğerlerinde görülmediği tespit edilmiştir. Ancak duygusal ya da ekonomik şiddet, geniş ailelere ait üyelerin çok sık olarak başvurduğu bir yöntemdir ve kadınlar bu açıdan mağdur edilebilmektedirler.

### 2.1. Evlilik Öncesi Şiddet

Kadınlarla görüşme sırasında şiddete dair iki noktadan yaklaşılmaya çalışılmıştır. Birinci nokta, evlilikten önce şiddet; ikinci nokta ise evlendikten sonra şiddettir. Kadınların çoğunun (25 kişi), şiddeti sadece fiziksel açıdan ve ciddi düzeyde bir sakatlanma ya da yaralanma olarak algıladıkları görülmüştür.

“Evlenmeden önce anne babanızdan ya da ailedeki herhangi bir üyeden hiç şiddete maruz kaldığınız oldu mu” sorusuna çoğunlukla “hayır, hiç baba ocağında dayak

yemedim” diyerek yanıt vermişlerdir. Biraz ısrarcı olarak, “anne babanızdan hiç tokat bile mi yemediniz mi, ya da azarlanmak gibi bir davranış hiç görmediniz mi” diye sorulduğunda ise, “herhalde canım, o kadar olacak” gibi sözle karşılaşılmıştır. Görüşülenler arasında bir tokatı ayrılma nedeni olarak gösteren örnekler de bulunmaktadır (8 kişi). Hiç fiziksel şiddet görmemiş kadınlar içinse şiddet, çocuğuyla birlikte kapı önüne bırakılmak biçiminde gerçekleşmiştir (3 kişi).

Konuşulan kadınların arasında evlilikten önce şiddet gördüğünü söyleyenlerin oranı %42.5’tur (Tablo 7). Evlilikten önce uygulanan şiddetin, çocuğu terbiye etmenin bir aracı olarak uygulandığı tespit edilmiştir. Ev işlerinin düzenli olarak yapılmaması ya da aile içindeki hiyerarşik yapı ile uyumsuzluk sergilenmesinden dolayı bir cezalandırma biçimi olarak uygulanmaktadır. Birkaç örnek dışında, anlatılanlara göre evlilik öncesi şiddetin sistematik olmadığı görülmüştür. O birkaç farklı örnekten Bayan A. evden sık sık kaçtığı için ailesinin kendisini kömürlükte bir odaya zincirlediğinden ve sürekli olarak o kömürlükte dayak yediğinden bahsetmiştir. Neden evden kaçtığı sorulduğunda ise, evde çok sıkıldığından, kendisine kötü davranıldığından bahsetmiştir. Ailesi, Bayan A.’yı evlendirmeyi bir çözüm olarak düşünmüş, ancak Bayan A, evliliğinin daha ilk gününden benzer nedenlerden ötürü şiddet görmeye devam etmiştir. Her şiddet olayından sonra da evden kaçmaya ve her kaçıştan sonra kendisine uygulanan şiddet de artmaya devam etmiştir. Bu kaçmalarının sonunda jandarmanın da devreye girmesiyle sığınma evine yerleştirilmiştir.

Evlilik öncesi görülen şiddete bir başka örnek ise, Bayan Z’ nin anlatımlarıdır. Bayan Z, Güneydoğu’nun köylerinden birisinde dünyaya gelmiştir. Ailesi oldukça yoksul, babası iki evlilik yaptığı için çocuk sayısı fazla ve babasının şiddet uygulaması, evin düzenini sağlamak için sanki baş koşuldur. O yıllarda babasının

kendisini dövmesini Bayan Z rasyonalize etmiş, “babam beni çok severdi. Ne yapsın adam, iki karı, onlarca çocuk, iş güç, patlatıyordu bir tane”. Bayan Z, o yaşlarda gördüğü şiddetten şikayetçi değildir. Bayan Z, ilkokulda sınıfının parlak öğrencilerinden birisidir ve öğretmeni tarafından destek görmektedir. Bu destek sayesinde yatılı olarak ortaokul öğrenimine başlamıştır. Ortaokul bittikten sonra aile tekrar köye getirmiştir kendisini. Güdülecek davar, yapılacak işler vardır. Baba okutmak istemez kızını. Ama Bayan Z’nin aklı şehir hayatında kalmıştır. Erkek arkadaşlarıyla rahatça sohbet edebildiği, kendi parasını kendisinin kazanıp kendisinin harcadığı, daha rahat, bir hayat özlemi içindedir. Bir gün babasından para ister Bayan Z. Babası “ne yapacaksın parayı” der. “Şampuan alacağım” der Bayan Z. “Ne şampuanı kız” diye bağırmaya başlar babası. Ardından şiddet görür. Bu örnekten yola çıkarak, Bayan Z’nin okuması köy hayatına uyum sağlamasını güçleştirdiği sonucu çıkartılabilir.

Evlilik öncesi kadınların şiddet görmesi, yaygın biçimiyle namus kavramı üzerinden de şekillenmektedir. Öncelikle baba, ardından anne, babanın olmadığı yerde ağabey ve evin diğer üyeleri evlenmemiş kızın namusunu korumak için kendilerini vazifeli görmekte, kızın durumundan çok toplumun onlara laf söylemesinin önünü kesmek ve ailenin toplum içindeki konumunu korumak için, gerektiğin de namus uğruna cinayet işleyebilmektedirler.

Aile tarafından uygulanan bu baskı ve uygulamalar, kadın evlendikten sonra da sürebilmektedir. Özellikle feodal ilişkilerin, yani aşiret türü uygulamaların olduğu bölgelerde, kadına yönelik namus bekçiliği daha sık görülmektedir. Bu tür bir şiddet girişimi örneğine sığınma evinde uzunca bir süredir kalan ve o sene içerisinde üniversite sınavını kazanmış 19 yaşındaki Bayan S’nin hikayesi gösterilebilir.

Bayan S, ailesinin evlenmesine karşı çıktığı bir adama kaçar. Ailesi, önce her ikisini de öldürebilmek için uzun süre arar ama Bayan S ve kocası akrabalarında saklandıkları için bulunamazlar. Bayan S'nin ailesi, bulamayacaklarını anlayınca ancak daha sonra anlaşılacak gizli bir plan ortaya koyarlar. Erkeğin ailesine onları affettiklerini, çocuklarının kızı alıp kendilerine gelmesini, onlara kendi yanlarında bir ev ve çocuğa güzel bir iş vereceklerini duyururlar. Önce herkes bu ani değişimi şüpheyle karşılasa da, kaçmaktan ve her an öldürülme korkusuyla yaşamaktan yılmış bu iki genç insan, kendi ayaklarıyla kızın ailesinin yanına el öpmeye giderler. İlk gittikleri gün çok iyi karşılanırlar. Hatta bu karşılanma o kadar iyidir ki, Bayan S şüpheye düşer.

Aile, Bayan S'yi ve sevgilisini öldürmek için önce yemeklerine zehir katmayı düşünürler ve bunun için kızın annesini görevlendirirler. Ancak kızın annesi bu eylemi gerçekleştirmek konusunda direnir. Zehir karıştırdığı sürahideki ayranı ikram edemez, ama aile reisinin gazabından da korktuğu için sürahiyi masaya getirirken elinden düşürür ve kırar. Bayan S, kendilerine yönelik davranışlardan iyice şüpheye düşerek kocasına durumu açıklar ve hemen evi terk etmeleri gerektiğini söyler. Sabaha karşı gizlice evden çıkıp şehre kaçarlar. Oradan erkeğin ailesinin bulunduğu kente gitmek için bir otobüse binerler. Ancak kızın ailesi, kızın tekrar kaçtığını öğrenince peşlerine düşer. Onların da ilk aklına gelen kızın kocasının memleketine gidiyor olduğu fikridir ve arabalara binip kızın bindiği otobüs durdurulur. Kız ve kocası otobüsten indirildikten sonra infaz etmek için kendi evlerine götürürler. Evde her ikisi de pompalı tüfekte vurulur. Bayan S'nin kocası olay yerinde ölür. Bayan S de öldü diye bırakılır. Hastaneye kaldırılan kadının yaşadığı anlaşılınca yoğun bakıma alınır. Bu arada polis Bayan S'nin babası ve kardeşini gözaltına alır. Tüm aile kızın ölmesine beklerken, bir böbreğini kaybetmiş olsa da kız yaşamak

konusunda ısrar eder ve yoğun bakımdan çıkar. Bunu öğrenen aile kızın tekrar vurulması için kızın amcasını görevlendirir. Hastaneye gelen kızın amcası kızı öldürmek için hastaneden kaçar. Ancak o yılların Şanlıurfa Emniyet Müdürü, durumuyla özel olarak ilgilendiği kızın hastaneden çıkarıldığını öğrenince tüm birimleri alarma geçirerek kızın amcası ve kız yolda yakalattır. Bir film gibi gelişen olaylar genç kadının, emniyet müdürünün de yardımıyla izini kaybettirmek üzere Küçükçekmece Kadın Sığınma Evi'ne gelmesiyle son bulur. Bu genç kadın, liseyi dışarıdan bitirip, sığınma evinin olanaklarıyla dershaneye giderek üniversiteye girmeyi başarmıştır. Sadece bu örnek bile, namus cinayeti olgusunun hangi noktalara geldiğini ve sığınma evlerinin Türkiye için ne kadar gerekli olduğunu ispatlar.

**Tablo 7:** Görüşme yapılan şiddet görmüş kadınların evlilik öncesi şiddet görüp görmedikleri.

Evlilik Öncesi Şiddet Görüp Görmedikleri	Sayı	Yüzde
Evet	17	42,5
Hayır	23	57,5
Toplam	40	100,0

## 2.2. Evlilik Sonrası Şiddet

Evlilik sonrası şiddet, erkeğin ve kadının kültürel yapı içerisinde benimsedikleri erkeklik ve kadınlık rolleri ile, evlilikten beklentileri ve karşılaştıkları sorunları çözme yetenekleriyle ilişkili olduğu çok açık bir durumdur. Ekonomik sorunlar, hastalık, yetersizlik, çevrenin baskısı gibi nedenlerle çiftlerin yaşadığı ya da yaşatıldığı gerilimler de yaşanan şiddet olaylarının bir başka boyutunu oluşturmaktadır. Bu çalışma, bugüne kadar yapılmış birçok çalışmanın öne sürdüğü

gibi, eğitim ve ekonomik gelişmişlik düzeyinin kadına yönelik şiddetin temel dinamikleri olduğu savına karşı çıkmaktadır. Birçok ülkeden eğitim ve ekonomik açıdan iyi durumda olan Kanada, İsviçre, Avusturya gibi ülkelerin aile içi şiddete dair rakamlarının yüksek olması, şiddetin eğitim ve ekonomik gelişmişlikten çok, kültürel açıdan ele alınması gerektiğini göstermektedir. Elbette eğitim ve ekonomik faktörler kadına yönelik şiddeti belirleyici faktörlerdir ama şiddetin ortaya çıkışı sadece bu faktörlere indirgenmemelidir. O toplumun yaşadığı kültürel bunalım ve değişimler, kültürel yapının toplumun ihtiyaçlarına yanıt verecek düzeyde değişime ayak uyduramaması, kadınlık ve erkeklik rollerinin yeterli iletişim ve modellerle bireylerin özellik ve yeteneklerine göre çeşitlenmesine izin verilmemesi, bu sorunun temel belirleyicileri olarak gözükmektedir.

Görüşme yapılan kadınların önemli bir oranı, %30'u evliliklerinin ilk altı aylık diliminde şiddet gördüklerini anlatmışlardır (Tablo 8). Kadınların %45'i ise, 1-3 yıl içerisinde şiddetle karşılaştıklarını söyleyerek, şiddetin evliliğin ilk dönemlerinde başladığına, 3 yıldan sonra kadınların şiddet görme ihtimalinin daha öznel durumlar karşılığında ortaya çıktığını göstermiştir.

**Tablo 8:** Görüşme yapılan şiddet görmüş kadınların evlendikten ne kadar zaman sonra şiddet gördükleri.

Süre	Sayı	Yüzde
1-6 ay	12	30,0
1-3 yıl	18	45,0
3-5 yıl	7	17,5
5-7 yıl	3	7,5
Toplam	40	100,0

### 2.3. Evlilikte Şiddetin Başlangıcı ve Nedenleri

Kadınlarla görüşme sırasında özellikle şiddetin evliliğin hangi ayı ya da yılında başladığı sorulmuştur. Bu konuda kadınlar çok net yanıtlar verememişlerdir. Özellikle uzun zaman evli kalanlar, anımsamak konusunda güçlük yaşamışlardır. Anımsamayı kolaylaştırmak için “genel anlamda şiddet”ten vazgeçilerek sadece “fiziksel” şiddetin ne zaman başladığı sorulmuştur. Bu soru, büyük bir çoğunluğu ilk büyük kavgalarını anlatmaya yöneltmiştir. Yanıtı aranılan, kötü söz, kötü bakışın ardından elin havaya kalkması, yani fiziksel şiddetin ilk başlama noktasıdır. Anlatılan ifadelerden yola çıkarak, büyük oranda evliliğin ilk aylarında fiziksel şiddet girişimlerinin başladığı anlaşılmıştır. Hatta bazı kadınlar nişanlıken de tokat ve benzeri saldırılara maruz kaldıklarını söylemişlerdir.

Evlilikte şiddetin ilk olarak görülmesi, kadın ve erkeğin yaşayacağı mutsuzluklar ve iletişimsizliklerle ilgili olduğu saptanmıştır. Erkek de, kadın da gerçekleştirdikleri evlilikten hoşnutsuzluk duyabilir, o evliliği istemeyerek yapmış olabilir, evlendikten sonra beklentilerini bulamamış olabilir ve tüm bu nedenlerden ötürü eşini suçlayıcı bir tavır takınabilmektedirler. Bu suçlayıcı tavır, erkekten de kadından da gelebilmektedir.

Şiddetin görülmesi için illa zorla evlendirilmiş olmak gerekmemektedir. Severek evlendiğini söyleyen kadınların da evliliklerinde şiddet gördüğü tespit edilmiştir. Yapılan görüşmelerde severek ya da değil evlilikle ilgili beklentilerin (cinsel, maddi, manevi, duygusal, sosyal statü) elde edilememesi, hem erkekte, hem de kadında büyük bir gerileme yol açmaktadır. Çevresel etmenler olan aile, akrabalık ilişkileri, dedikodu gibi faktörlerin de bu gerilimi arttırdığı, erkeklik rolünü abartmış ve iletişim umudunu yitirmiş erkeğin bu şartlar altında kadına yönelik şiddet uygulamasının kaçınılmaz bir sonuç olduğu saptanmıştır. Fiziksel şiddet



içerisinde duygusal ve sözel şiddetin sahip olduğu yerin, ilk zamanlarda daha çok olduğu görülmüştür. Zamanla duygusal ve sözel şiddetin yerini daha çok fiziksel şiddetin almaya başladığı tespit edilmiştir. Zaman geçtikçe ve dayak atma sıklığı çoğaldıkça, fiziksel şiddet öncesi yaşanan gerilimin süresi de kısalmaktadır.

İlk fiziksel şiddete başlamadan evvel yaşanan gerilime örnek olarak Bayan T'nin yaşadıkları bizim için önemli. “Evliliğimizin ilk ayları rahatça her şeyimizi konuşabiliyorduk. Sonra sonra eve geç gelmeye başladı. Neden geç geldiğini sorduğum da ilk zamanlar ters cevaplar veriyordu. Daha sonra hiç cevap vermemeye başladı. Sabaha karşı geldiği zaman bile, onu beklediğimi görmüş olmasına rağmen benimle hiç konuşmadan soyunup yatağa giriyor ve uyuyordu. Yine böyle olduğu bir gün, ben de tepki olarak ona kahvaltı hazırlamadım. Bana kahvaltıyı sordu. Ben de onun bana yaptığı gibi cevap vermedim. Hiçbir şey yapmadı. Sadece ‘bunu senle sonra konuşacağım’ dedi ve gitti. Gece yine çok geç saatte, bu sefer zilzurna sarhoş eve geldi. Ben uyuyormuş gibi yapıp yorganı başıma çektim. Durmadan küfrediyordu. Küfrede küfrede uyuyup kaldı. Artık hiçbir şey konuşamıyorduk. Eğer o odaya giriyorsa ben bir şey bahane edip mutfığa kaçıyordum. Bir gün arkadaşşıma oturmaya gitmiş, ne de olsa eve geç gelecek diye yemek de hazırlamamıştım. Eve döndüğüm zaman beni bekliyordu. İlk dayağımı o gün yedim.”

İlk fiziksel şiddet olayından sonra, kadınların büyük çoğunluğu kocalarının derin bir suçluluk hissi yaşayarak, hatta kendi kendilerine “eşek herifim ben, hayvanım ben” gibi sözler sarf ettiklerini ve dayak attıkları kişinin yüzüne bakmaktan utanarak evden dışarı çıktıklarını söylemişlerdir. Her dayaktan sonra eşlerinin davranışlarının bu olup olmadığını sorulduğunda ise, bu durumun şiddetin başlangıç dönemlerinde yaşandığını söylemişlerdir.

İlk fiziksel şiddet eyleminden sonra, kadınların ne yaptığı, ne hissettiği sorulduğunda ise, erkeklere göre çok farklı bir tabloyla karşılaşmıştır. Kadınların yine birçoğu, ilk fiziksel şiddete uğradıklarında gerçekten büyük bir şok yaşadıklarını, yaşadıkları şiddetin gerçekliğine inanmadıklarını anlatmışlardır. Bu durumun onların başına gelebileceğini birçoğu daha hiç düşünmemiş olduklarını söylemiştir. Bu yüzden kadınların çoğu ilk başta bu şiddet olayını kabullenmek istememiş, eşlerinin sonradan özür dileyen ve gönül almaya yönelik davranışlarının ikna edici yanına kendilerini inandırmak istemişlerdir. Gerçekten de erkeklerin büyük kısmı, ilk şiddet olaylarının ardından eşlerine hediye alarak, onlara güzel sözler söyleyerek kendilerini affettirmeye çalışmıştır. Bu affettirme çabaları elbette ilerleyen süreçle birlikte azalacak, zaten kadınlar için inandırıcı da olmayacaktır.

Kadınlar ilk zamanlar aslında kocalarının iyi olduğunu, kaynanası ya da başkalarının onu kendilerine karşı dolduruşa getirdiğini düşünmektedirler. Aslında bu düşüncelerinde çok da haksız değiller. Çünkü dedikodu kültürü toplumda en ilkel ama oldukça işlevsel bir haberleşme biçimidir ve birçok insan için bu ciddi bir alışkanlık ve yaşam biçimidir. Dedikodunun özellikle geniş ailelerde, kadınlar arası iktidar mücadelelerinde, şiddetin ortaya çıkmasında etkili olduğu bilinmektedir. Özellikle etiler arasında yaşanan rekabetin, geniş ailelerde şiddetin oluşmasında etkili olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca geri planda eve hükmeden bir kaynana modeli olabilir ki, o da eğer gelinini hakimiyeti altına alamadıysa oğlunun üzerindeki etkisini kullanarak şiddet olayının önünü açabilmektedir. Görüşülen kadınların birçoğundan bu tür şikayetler alınmış ve anlattıkları hikayelerde ev içi iktidar mücadelelerinde yaşadıkları çaresizliğin onları ağır depresyonlara soktuğu öğrenilmiştir.

Evlenmeden evvel, hem evlenenler hem de evlenenlerin yakınları o evliliğe dair bazı beklentiler içindedir. Bu beklentiler ekonomik, toplum içinde statü atlama, cinsellik, çocuk sahibi olma gibi her insana ve topluluğa göre farklılıklar gösterebilmektedir. Bazen bu beklentilerin çoğu bir arada bulunabilmektedir. Evliliğin daha ilk aylarında, hatta gerdek gecesi bile şiddetin başlama nedenlerinden birisi de cinsellikle ilgilidir. Görüşme yapılan kadınlarla bu konu çok ayrıntılı bir biçimde konuşulamamıştır. Konuşulanlar arasında, cinsel isteksizlik ile halk arasında “ters ilişki” olarak tarif edilen ve erkek tarafından talep edilen ve zorlanan “anal” ilişkinin ciddi kavga sebeplerinden birisi olduğu anlaşılmıştır. Erkeğin yaşadığı iktidarsızlık gibi cinsel rahatsızlıkların, erkeği gerilim içine soktuğu ve bu yüzden aşırı kıskançlık ve alınganlık davranışları gösterebildiği, aşağılanacağını düşünerek sorununu herkese açmadığı için rahatsızlığına çözüm de bulamadığı ve şiddete başvurabildiği yönünde bilgiler edinilmiştir. Aynı durum kadın için de geçerlidir. Cinselliği bastırılmış, çeşitli söylentilerle korkutulmuş kadınların, eşlerinin de duyarsızlığı ile frijid denilen cinsel soğukluk hastalığına yakalanma ihtimali bulunmaktadır. Bu durum, kadının cinsel birleşme sırasında canının yanmasına, mümkün olduğunca birleşmeden kaçınmasına neden olmaktadır ki, bu da erkeğin kendine güvenini sarsabilir ya da cinselliğe dair beklentilerini karşılayamadığı için sert tepkilerine neden olabilmektedir.

Madde bağımlılığının da şiddetin oluşmasında önemli bir neden olduğu saptanmıştır. Görüşülen kadınların anlatımına göre, alkol ve madde bağımlılığı ya tamamen şiddetin ana nedeni ya da başka şeylerle birlikte yardımcı bir unsur olmaktadır. Yani alkolik ya da madde bağımlısı olduktan sonra şiddete başvuranlar olduğu gibi, şiddete uygulamaya başladıktan bir süre sonra alkol de almaya başlayarak şiddetin yoğunluğunu arttıranlar da bulunmaktadır.

Şiddet uygulamanın bir başka nedeni de erkeğin geçirdiği bir kaza, hastalık ya da sarsıcı bir olaydan sonra geçirdiği ruhsal değişimin bir ifadesi de olabilmektedir. Bayan F, kocasının *hepatit b* hastalığına yakalandıktan sonra tüm karakterinin değiştiğini, ölüm korkusu yaşadığını, kendisi öldükten sonra karısının ve kızlarının fahişe olacağını düşünüp en ufak şeyden nem kaparak saldırdığını anlatmıştır.

Görüldüğü üzere şiddetin başlamasında çok farklı faktörler rol oynamaktadır. Öyle ki, depresyon, savaş, terör, ekonomik kriz gibi birçok sosyal ve doğal olayların da şiddetin artmasında rol oynadığı düşünülebilir.

### 3. Şiddetin Uygulanışı

Şiddetin uygulanışı çok çeşitli ve içiçe geçebilecek yapılar şeklindedir. Fiziksel, duygusal, ekonomik vb. birçok şiddet biçimi vardır ve bunlar çoğu zaman bir arada bulunabilmektedir. Neyin şiddet olarak değerlendirildiği, kültüre ve bireyin algılayışına göre farklılıklar taşımaktadır. Örneğin birisi için bir bakış bile şiddet içerikli olabilirken, bir başkası için vurmak, kırmak şiddet anlamına gelebilir. Bu çalışmada kadınların çoğunun şiddet türlerinin hemen hemen hepsini bir arada yaşadığı tespit edilmiştir. Sadece bir kadına fiziksel şiddete maruz kalmadan, çocuğu ile birlikte sokağa terk edilerek duygusal ve ekonomik şiddet uygulanmıştır.

#### 3.1. Dayak

Fiziksel şiddetin en yaygın şekli dayak denilen, bedensel güç ya da çeşitli nesnelerin kullanılması ile karşı tarafa şiddet uygulanmasıdır. Bu şiddet türü uygulanırken, tehdit ve küfürün önce ya da şiddet sürerken eşlik ettiği anlaşılmıştır.

Bu tür bir davranış, intikam alma, denetleme, aşağılama gibi amaçlar taşımakta, karşısındaki insana kalıcı ya da geçici ruhsal ve bedensel hasarlar vermektedir.

Kadınlarla görüşmeler sırasında, onları tekrar travmatik bir duruma sokmamaya özen göstererek, mümkün olduğunca şiddet eylemini ayrıntılarıyla tarif etmeleri istenmiştir. Burada ilginç taraf, kadınların anlatmak istemelerine ve uzun uzun düşünmelerine rağmen birçok ayrıntıyı anımsayamadıklarıdır. Bunun doğal bir davranış olduğu, kadının o sırada büyük bir şok yaşadığı ve sonrasında unutmak istediği için birçok şeyi sanki yaşamamışçasına sildiği düşünülmüştür.

Anlatılan hikâyelerin birçoğunda, erkeğin ilk şiddet uygulamalarında bedensel gücünü kullandığı, sonradan dayak süresinin de uzaması ve şiddetinin artmasıyla birlikte eline geçen nesnelere de dayak atma eylemine karıştırdığı, artık son zamanlarda ise hortum ya da sopa gibi eve özel aletler getirdiği görülmüştür.

Dayak atmanın çoğu zaman meşrulaştırıldığı bir kültürel yapı içerisinde bulunduğumuz düşünülebilir. “Bazı insanlar laftan değil sopadan anlar” bakış açısı, toplumun hemen hemen çoğu kesiminde yaygın olarak kullanılan bir söylemdir. “Asmayalım da besleyelim mi” ya da “sallandıracaksın birkaçını, bakalım seslerini çıkarıyorlar mı” söylemi, otoriteryen toplumların bakış açısını yansıtmaktadır.

Genelde kadınların dayak eylemine bakışı, kültürel yapının ön kabulleri nedeniyle karmaşık bir ruhsal sürece göre şekillenmektedir. İlk dayak eyleminden sonra, kadınların vücutlarındaki darp izlerini gizledikleri, soranlara kapıya çarptım gibi çeşitli mazeretler sundukları anlatımlarında yer almıştır. Bunu neden yaptıkları sorulduğunda ise, anlatmaya utandıklarını söylemişlerdir. Bu utanmanın başka insanların acıyarak kendilerine bakmalarından duydukları rahatsızlıktan da kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Ayrıca ne olursa olsun aile içinde yaşanan sorunların, ailenin statüsü ve imajını korumak için gizlenmeye çalışılmaktadır. Çoğu

zaman dışarıya mutlu aile tabloları çizilerek birçok sorunun zamana bırakılarak çözümü sağlanması yaygın bir davranış türüdür. Kadınların dayak karşısında bu ketumluğu, sorunun alttan alta büyümesine neden olmaktadır. Halbuki daha ilk dayak eyleminden sonra, dayağın nedenlerinden yola çıkarak ve çeşitli kurumlardan yardım isteyerek soruna müdahale etmenin yolları aranmaya başlansa, sonu cinayet ya da sakatlanmayla bitecek kötü olayların önlenmesinin ihtimali artabilir.

Görüşülen kadınların arasında yirmi yıldır ortalama haftada iki kere şiddet gören kadınlara rastlanmıştır. Yirmi yıl gibi uzun bir süre böyle bir yaşantıya tahammül gösteren kadınların olması, oldukça düşündürücü bir noktadır. Kadınların bu sorunu gizleme nedenlerinden birisi de, ailesinin ve çevrenin dayak sorununu çok büyütmemeye, her evlilikte olabilecek bir şey olarak görme ya da dayağın sorumluluğun büyük kısmını kadına yükleme anlayışıdır. Görüşülen kadınların büyük kısmı, ilk şiddet olayları sırasında baba evine sığındıklarını ama anne-babasının “kızım yuvana dön. Bak kocan da söz veriyor yapmayacağına dair. Hem her evlilikte böyle şeyler olur. Bir tokat yüzünden yuvanı dağıtma” sözleriyle geri gönderildiklerini söylemişlerdir.

“Tüm ev işlerini eksiksiz yapıyordum. Kahvaltısı o kalkmadan hazır, pantolonu gömleği ütülenmiş, pırıl pırıl. Bir kere olsun sesimi yükseltmemiş, herhangi bir konuda ona karşı gelmemiştim. Ama o ne yaptı, ortada hiç sebep yokken beni dövdü.”

Bayan S'nin bu yorumu gerçekten de kadınların birçoğunun dayığa bakışını yansıtmaktadır. Bayan S'ye göre bunları yapmamış olması, şiddet görmesi için bir meşru bir gerekçedir. Onun isyan ettiği nokta dayak değil, dayığı hak etmediği halde bunu yaşamış olmasıdır. Çünkü kadınların önemli bir kısmı, çocuklarını eğitirken

zaman zaman şiddete başvurduklarını, onaylanabilir şiddetin olduğunu dile getirmişlerdir.

Kadınların erkeklere yükledikleri koruyuculuk, güçlülük imgesinin de dayağın önemli çıkış noktalarından birisini oluşturmaktadır. “Nişanlı olduğumuz zaman ilk tokatımı yemiştım. Ama gençlik hâli işte. Beni kıskandığı için bunu yaptığını düşünmüş, mutlu olmuşum. Cahillik işte.” Bayan H’ye o tokatın atılma sebebi sorulduğu zaman da, kısa bir etek giyip dışarı öyle çıktığı için o tokatı yediğini söylemiştir. Bayan H’ye göre nişanlısının tepki göstermesinde bir haklılık payı bulunmakatdır. Ancak şimdi bu tepkinin tokat olarak gelmesini doğru bulmadığını belirtmektedir. Kadınlık ve erkeklik rolleri üzerinden şekillenen bu bakış açısı, dayak eyleminin en önemli kaynaklarından birisidir. Bir erkeğin bırakın dayak atmayı, namus için adam öldürmesi bile toplumun önemli bir kesimi tarafından onaylanabilmektedir. Namus için şiddetin onaylanmasına, kadınların da katıldığı, hatta anne ya da kaynana statüsündeki kadınların kan davası ya da namus cinayetlerinde azmettirici roller oynayabildiği de görülmektedir.

“Kızın kahvaltısını yaptırmış, okula yollamıştım. Çamaşır yıkamak için hazırlık yapıyordum ki o geldi. Sinirli gözüküyordu. Benden kahve yapmamı istedi. Bu saatte niye işte olmadığını sordum. Sanane diyerek karşılık verdi. Mutfığa gidip kahve yaparken elim ayağım titriyordu. Acaba bir şey mi duymuştu, annesi bir şey mi söylemişti diye düşündüm. Bir yandan kapıyı açıp kaçmayı düşünüyordum. Nereye gidebilirdim ki? En fazla alt katta oturan Zehra teyzenin yanına gidebilirdim. Ama o yaşta kadın beni koruyamazdı ki. Çok tatlı, kendisi gibi emekli kocasıyla yaşayan bir kadıncağızdı. Kaçabilirdim ama kaçmadım. Kahvesini yanına götürdüm. Bana yanına oturmamı söyledi. Dediğini yaptım. Bir yandan kahvesini içiyor bir yandan da bana bakıyordu. Bugün kimi gördüm biliyor musun dedi. Kimi

diye bile sormadım. ‘Ablan geldi iş yerime. Güya seni çok dövüyormuşum. Ulan bu evde yaşanan bu evde kalır demedim mi’ diye bağırmağa başladı suratıma. Binbir çeşit küfür ediyor. Hiç ayağa bile kalkmadan bir eliyle suratıma vuruyor, diğeriyle saçımı tutuyor. Vurdukça daha sert vuruyordu. Bağırımıyordum bile. Sadece ağzıma kan tadı geldiğini ve sıcak bir şeylerin yüzümden aktığını hissediyordum. Sonra bu beni saçımdan tutup sürükleyerek yatak odasına götürdü. Eli yorulmuş ki tekmeyle vuruyordu artık. Sonra tekmelemeyi de bıraktı. Gitti kapı önünden bir sopa bulup getirdi. Kaç saat dayak yediğimi hatırlamıyorum. Sonra çekip gitti evden. Ne yapacağımı bilemedim. Emekleye emekleye alt kata Zehra teyzeye gittim. Kadın beni görünce neredeyse bayılacaktı. Hemen ambulansı aradı.”

Yirmi yıldır şiddet gören Bayan F’nin de anlatımları dayaağaa dair bir başka ayrıntıyı bize göstermektedir. Bayan F, çalışma yapıldığı zaman 40 yaşında, 5 çocuk sahibi, sığınma evinde lider özelliğı ile tanınan, anaç karakterli, herkesin sorunuyla yakından ilgilenen bir kadındır. Evlendiğı zaman, kocası inşaat işçisidir. Arada bir, bir iki tokat haricinde hiç şiddet görmemiş olduğunu söylemiştir. Evlendikten iki yıl sonra kocası polislik imtihanını kazanıp polis olduktan sonra durum değışmiştir. “O polis oldu ya, beni pek beğenmiyordu artık. Adamın yürüyüşü bile değışti polis olduktan sonra” sözleriyle anlatmıştır kocasındaki değışimi. “Ne yapsam beğendiremiyorum adama. Her şeyimi, yaptığım yemeğı bile eleştirir, laf eder oldu. İşte o zamanlar başladı ufaktan ufaktan beni dövmeye. Eve bazen gelmiyor, geldiğinde ise içkili oluyor. Bana el de sürmeyince, başladım başka kadınlar var diye düşünmeye. O işe gidince oturup ağlıyorum bütün gün. Nereye gideceğim kadın başıma. Aileme gitsem ne diyeceğim.” Aslında Bayan F, şiddet gördüğü bu yirmi yıl içerisinde beş kere evden kaçmıştır. Beşinde de annesinin yanına gitmiş ve her seferinde kocası onu alıp tekrar eve getirmiştir. “Korkuyorlardı ondan. Polis ya,



silahı var ya, beni döerken bütün apartman duyuyordu da bir Allah'ın kulu yardımına gelmiyordu. Çünkü herkes korkuyordu ondan.” Kocasında asıl değişimin *hepatit b* hastalığına yakalandıktan sonra gerçekleştiğini anlatmıştır. “Bu sefer adam eve gelip ‘ben ölücem, siz de ben öldükten sonra orospuluk yapacaksınız’ diye dövmeye başlamasın mı beni. Sadece beni mi, liseye giden kızımı da dövmeye başladı. Yatağı, döşeği koyduğumuz bir oda vardı evde. Eline hortumu alıp beklerdi ben o odaya gireyim diye. Çocuklar ağlıyor, yalvarıyor yapma baba diye. Çocukların gözü önünde o odaya giriyorum, o da gelip beni canı ne kadar istiyorsa o kadar dövüyordu.”

Bayan N ise evlendikten bir hafta sonra dayak yemeye başladığını söylemektedir. Görümcelerini ve kaynanasını dayağa neden olarak göstermiştir. Hatta görümcelerinin ve kaynanasının da dayak atma eylemine iştirak ettiğini söylemiştir. Bayan N'nin bu evliliği, ikinci evliliğidir. İlk evliliğinden iki kız çocuğu bulunmaktadır. Ailesinin ekonomik durumu iyi olmadığı için, anne babası ona ve çocuklarına bakmak istememiştir. O da aynı köyden, kendisinden 14 yaş büyük bir adamla evlenmiştir. Çocuklu olarak o eve gittiği için, kaynanası ve görümceleri onu kabullenmek konusunda sorunlar yaşamışlardır. Bayan N. “Sanki eş olarak değil de köle olarak gitmişim o eve” demektedir. Kocasının ilk zamanlar kendisine iyi davrandığını ama görümceleri ve kaynanasının dolduruşları ile onun da kendisini aşağılamaya başladığını, yaptığı hiçbir şeyi beğendiremediğini anlatmıştır. Daha ilk haftadan itibaren şiddet görmeye başlamıştır. Bir tartışma sırasında kaynanasına karşılık verdiği için kocası onu odaya kapatıp odunla dövmüştür. Bütün aile bağrıkları duymuş, ama kimse müdahale etmemiştir. Bir tek kocasının babası tepki göstermiştir bu duruma. En son yediği dayaktan sonra, çocuklarıyla birlikte evden kaçmak zorunda kalmıştır. Jandarmaya sığınmış ve bu sayede sığınma evine

yerleşmiştir. Bayan N., o evden ayrılmadan önceki gördüğü son şiddet olayına tüm aile fertlerini katıldığını anlatmıştır. Tartışmanın görünceyle başladığını, görüncesine ait bir resmi yırtmasıyla birlikte görüncesinin üzerine saldırdığını, ardından kaynanasının eline aldığı bir kürekle üzerine saldırdığını anlatmıştır. Kocasını sesleri duyunca olay yerine gelmiş, o da eline bir sopa alarak Bayan N'ye saldırmıştır. Kocasının üç erkek kardeşi de daha sonra kavgaya karışmıştır. Kavga sırasında kolunun kırıldığını ve kafasına onlarca dikiş atıldığını anlatmıştır. Öldü diye bırakılınca, Jandarma çocuklarıyla birlikte onu hastaneye götürmüştür. Bayan N'nin başından geçen iki evliliğinin de imam nikahı ile gerçekleşmiş olması ve nüfus cüzdanının çıkartılmamış olması, da bir başka önemli ayrıntıdır. Bu yüzden o evlilikten herhangi bir hak iddia edememiştir.

Araştırmaya katılan kadınların çok azı dayaktan sonra tedavi görme şansını bulabilmişlerdir. Eğer olay karakolluk olmadıysa ya da çevreden birileri müdahale etmediyse, kadınlar ağır yaralı da olsa tedavi göremediklerini söylemişlerdir. Bunun sebebi araştırıldığında ise, ekonomik güçsüzlük, korku, nereye nasıl gideceğini bilememe gibi faktörlerin etkili olduğu görülmüştür. Köyde ise, kocasına rağmen köy yerinden kalkıp ilçeye gitmesi, herhangi bir yardım olmaksızın çok zordur. Şehirde ise, kadınların birçoğu kendi başına dışarı bile çıkamaz bir hâlde yaşıyor ve kendilerine ait kullanabilecekleri bir gelirleri olmaması, bir başka etken olarak görülebilir. Bu yüzden çoğu, eğer ablası gibi bir yakınından ya da komşudan yardım istemeyi, en fazla eczaneden bazı ilaçlar ve sargı bezi gibi şeyler alınarak çözüm aramayı tercih ettiğini belirtmiştir. Çalışma sırasında, eve kilitlendiği için dışarıdan ya da bir yakınından yardım isteyemeyip günlerce kırık bir kolla yaşamak zorunda kalmış olan bir kadınla karşılaşılmıştır. Daha sonra bir şekilde ablasına ulaşip onun yardımıyla hastaneye kaldırılmış olduğunu anlatmıştır.

Görüşme yapılan kadınlara sorulan soruların içinde en çok hangi saatte şiddet gördükleri de bulunmaktadır. Alınan yanıtlarda, kadınların şiddet görmesi için zaman ya da yerin fark etmediği saptanmıştır. Erkekler, çoğunlukla gündüz işte olduğu için, dayak da çoğunlukla akşam ya da gece yaşanmakta ya da sabahleyin işe gitmeden evvel gerçekleştirilmektedir.

Dayak atmanın, özellikle karı koca arasında yaşanan kavgaların gizli tutulmaya çalışıldığı tespit edilmiştir. Erkeklerin çoğu, dayak atacakları kişiyi yatak odası gibi bir yere kapatarak bunu yapmaya çalıştıkları öğrenilmiş ama bir süre sonra yerin gerçekten de öneminin kalmadığı, kadınların anlatımlarından çıkarılmıştır. Bu yer, bir sokak ortası da olabilmektedir.

Kadınlara sorulan bir başka soru da, kavgaya kimlerin tanık olduğu ve ne yaptıklarına dairdir. Kadınların da en çok şikayet ettikleri nokta, kimsenin karı-koca arasında yaşanan kavgaya girmek istememesi ve daha çok seyirci kalmaları yönünde olmuştur. Gerçekten de çoğunluk, “karı-koca arasına girilmez” nasihatini birbirlerine vermektedir. “Bugün kavga eder, yarın barışılır” görüşü, zaman zaman doğru olsa da, toplumun bu tepkisizliği şiddetin önlenememesinde önemli bir etkidir.

Dayağa tanık olmayı aile içi ve dışı olarak iki ayrı kategoriye ayırmak mümkündür. Aile içi tanıklar, çocuklar ve geniş aile ise diğer üyelerden oluşmaktadır. Aile dışı tanıklar ise, çoğunlukla komşular ve şiddet olayından haberdar olan uzak ya da yakın akrabalar oluşturmaktadır. Aile üyeleri, şiddet olayı sırasında genellikle taraf iken, aile dışı tanıklar, çeşitli kültürel şartlanmışlıklar ve başlarını beladan uzak tutma istenciyle çoğunlukla tarafsız bir görüntü çizmektedirler. Bu tanıklıktan en ağır biçimde etkilenen çocuklardır. Yaş durumuna göre çocukların bu tanıklığının ruhsal hasarları farklı derecelerde olmaktadır.

Görüşme yapılan kadınlardan alınan bilgilere göre çocukların, şiddet olaylarından

sonra çok sinirli ve içe dönük bir kişilik yapısı sergiledikleri, kendilerine ve başkalarına karşı ciddi güvensizlik ve kaygı hâlinin baş gösterdiği öğrenilmiştir. Eğer çocuk kız ise, erkeklerin tümüne karşı bir güvensizlik ve nefret duyuyordu. Çocuklar çoğunlukla şiddet gören annenin tarafını tutup onu korumaya çalışırken, bir kısmı ise babaya duydukları yakınlık ile dayak olayına karşı çok ilgisiz ve anneyi suçlar bir yaklaşım sergilediği görülmüştür.

Aile dışı tanıkların başında gelen komşuların tepkisi, soruna gürültü olması, kendi huzurlarının kaçıyor olması perpektifi ile olmaktadır. Böyle durumlarda eğer şehirde yaşıyorsa sıklıkla taraflarla muhatap olmak yerine polise haber verilmektedir. Köyde yaşıyor ise, köyün ileri gelenlerine baş vurularak bir çözüm bulunması istenebilmektedir.

Aile dışı tanıkların bir tanesi de çağrılan polis ya da jandarmanın tepkisidir. Aile kutsaldır, karı koca arasında bu tür kavgalar olur bakış açısı bu tür kurumlarda çalışan bireylerin de etkisi altında kaldığı genel bir kanıdır. Bu konuyla ilgili her ne kadar yasal düzenlemeler olsa da, yasaların uygulanmasında, yasa uygulayıcılarının da bu toplumun içinde yaşıyor oluşu ve aynı kültürel dizgeye göre davrandıkları gerçeği, sorunun çözümünde bir engel oluşturmaktadır. Sığınma evinde görüşülen kadınların büyük bir kısmı, kolluk kuvvetlerinin aile içi şiddeti yeterince önemsemediği kanısını paylaşmaktadırlar. Az da olsa bazı görevlilerin yasal takibat yaptırıp kadınları korumaya yönelik tedbirler alması da söz konusudur. Ancak çoğunlukla olay yerine gelen kolluk kuvveti uyarmayla yetinmektedir. Eğer kavga çok büyükse ve komşuları rahatsız etmişse, taraflar karakola götürülmektedir. Kadınlar, “polis o canavarı içeri atması için illa bizi öldürmesi mi gerekiyor” diye tepki duydukları birçok görüşmede karşılaşılmıştır. Hatta kadınlar, birçok defa karakola şikayette bulunmalarına karşın tutanak bile tutulmadığından, ‘yarın

barışsınız, bizi böyle önemsiz şeylerle oyalamayın' diye geri çevrildiklerini anlatmışlardır. Birçoğu yasal haklarını da bilmedikleri için, sorunun üstü geçici olarak kapanmış, dayak atan erkeğin başka çılgınlıklar yapmasının da önü açılmış olmaktadır.

Görüşmelerde kadınlara dayak sıklığı da sorulmuştur. Dayak atma sıklığı, ilk zamanlarda geniş iken, zaman geçtikçe iki dayak sırasındaki zamanın kısaldığı görülmüştür. Örneğin ayda bir dayak yiyen bir kadının, zaman içerisinde haftada bir, daha sonra her gün şiddet gördüğü tespit edilmiştir. Her gün görülen şiddetin dozu da, zaman geçtikçe artmakta ve bu artışla birlikte fiziksel ve ruhsal zararın ciddi boyutlara gelmesi ile birlikte kadının kaçış süreci de başlamaktadır.

Kadınların evden kaçması, kendisini tekrarlayan bir süreç içerisinde olmaktadır. Sığınma evine gelen kadınların büyük bir kısmı, birçok defa evden kaçmayı denemiş olduklarını anlatmışlardır. Daha ilk kaçma deneyiminden sonra sığınma evine gelen kadınların sayısı kırk kişi içerisinde dokuzdur. Görüşülen kırk kadın arasında ortalama evden kaçma ya da teşebbüsü beş olarak hesaplanmıştır. Kadınlar çoğunlukla anne-babalarının yanına ya da varsa kardeşlerinin yanına sığınmayı tercih ettiklerini söylemişlerdir. Bir kısmı ise akrabaları arasında en çok yakınlık duydukları teyze, kuzen gibi yakınlarının yanına sığınmış, ama bu bir çözüm olanağı oluşturmamıştır. Çoğunlukla bu yakınların, kadının yuvasını yıkmaması gerektiğini, herkesin başına böyle şeyler geldiğini söyleyerek kocası ile görüşmesini teşvik ettikleri tespit edilmiştir. Kocası da ilk zamanlar bir daha öyle davranmayacağını sözünü vererek kadını ikna edebilmektedir. Ancak bu kaçma sayısı arttıkça, akrabalar bu sorunun içine girmek konusunda isteksiz davranabilmektedirler. Erkek, ilk zamanlardaki gibi anlayışlı, pişman olmuş koca

rolünü oynamaktan genelde vazgeçip, daha tehditkâr davranmaya başlayabilmektedir.

Kadınların sığınma evinden haberdar olma süreçleri de önemli bir nokta olarak bu çalışmanın içerisinde yer almıştır. Televizyonun kadınların bilgilenmesinde birincil araç olduğu bu çalışma sırasında ortaya çıkmıştır. Görüşülen kırk kadın içerisinde on sekiz kadının televizyonda izledikleri kadınlara yönelik programlar içerisinde sığınma evinin varlığından haberdar oldukları ortaya çıkmıştır. Genellikle sabah saatlerinde yayınlanan “A’dan Z’ye” gibi kadına yönelik programlarda, konuk edilen konukların ve işlenen konuların bu kadınları harekete geçirdiği görülmüştür. Sığınma evinden haberdar olmanın diğer yolları ise, kolluk kuvvetlerinin yönlendirmesi ya da doğrudan onların getirmesi, ya da eğitilmiş bir yakınlarının ya da arkadaşlarının ön ayak olması gösterilebilir.

### **3.2. Dayak Sırasında Kullanılan Aletler**

Dayak sırasında kullanılan aletler, çoğunlukla evde rahatça bulunabilecek alet ya da eşyalardan oluşmaktadır. Dayak eylemi genellikle bedensel güç, yani tekme, yumruk, boğma, fırlatma, ısırma gibi yöntemlerle uygulanırken, şiddetin sıklık derecesi ve yoğunluğuna göre planlı ya da plansız olarak çeşitli eşya ya da aletler de kullanılabilir. Kadınlara sorulan sorular içerisinde dayanın hangi aletlerle uygulandığı sorusuna, sopa, kemer, bıçak, tornavida, hortum gibi alet ve eşyaların kullanıldığı anlaşılmıştır. Ama bu yerine göre bir bardak ya da kül tablası da olabilmektedir. Eğer planlı ve sistemli bir dayak söz konusuysa, erkeklerin seçtiği aletler, sopa ve kemer olmaktadır. Tehdit için bıçak ilk sırada yer alırken, tabanca gibi ateşli silahlar da tehdit ya da zarar verme amacıyla kullanılmaktadır.

Bangladeş’te çok sık görülen, hatta bu konuyla ilgili özel bir yasa bile çıkarılan yüze

kezzap ya da asitli bir sıvı atma olayına sığınma evinde rastlanılmamıştır. Ancak kadınlara çehrede kalıcı bir iz bırakma tehdidinde bulunulduğu, kadınlarca dile getirilmiştir.

### 3.3. Psikolojik Şiddet

Psikolojik şiddet, belki de sonuçları en ağır ve iyileştirilmesi en zor şiddet türüdür. Psikolojik şiddet yüzünden oluşan zararların, fiziksel şiddette olduğu gibi gözle görülmemesi, ayrıca bu tür zararların bulaşıcı, nesilden nesile geçici yanının bulunması, psikolojik şiddeti diğer şiddet türleri arasında daha farklı bir konuma taşımaktadır. Psikolojik olarak zarar görmüş bir kadın, bu zararını doğrudan ya da dolaylı yoldan çocuklarına ve yakınlarına aktarabilmektedir.

Psikolojik şiddetin en yaygın uygulanan türü, bağırarak, aşağılamak, küfür etmek, kadını sosyal çevreden soyutlayıp eve kapatmak ve tüm davranışlarını sorgulayıp ondan hesap sorarken kadının kimliğine, kişiliğine, öz saygısına zarar vermektir. Tehdit yoluyla korkutmak, şiddet uygulayanların en çok tercih ettiği yöntemlerden birisidir. Şiddet uygulayanların tercih ettiği bu yöntem, şiddet uygulananlarda çok ciddi ruhsal sorunlara neden olmaktadır.

Şiddet gören kadınlarla görüşmelerde sorulan sorulardan birisi de intihar girişiminde bulunup bulunmadıklarıyla ilgili olmuştur. Kırk kadından yirmi dokuzunun intiharı düşünmüş olduğu, yedisinin de intihar girişiminde bulunduğu tespit edilmiştir. Şiddet gören kadınların yaşadığı depresyon sürecini çok ağır yaşadıkları görülmüştür. Kadınlara, ‘peki kendinizi değil de eşinizi öldürmeyi hiç düşündünüz mü’ diye sorulduğunda ise, çoğu kadının en azından bunu düşündüğünü, bir kısmının plan dahi yaptığını ama uygulamadığını birkaç kişinin de kavgası sırasında bunu denediğini ama başaramadığını öğrenilmiştir. Son yıllarda basında

çıkan kocasını öldüren kadın sayısındaki artış, kadınların kendilerini öldürmek yerine eşlerini öldürmeyi tercih etmeye başladıklarını göstermektedir.

Bayan N ve kızının görüşmenin gerçekleştiği zaman, iki aydır sığınma evinde kaldığı, Bayan N'nin oğlunun ise babası ile birlikte yaşadığı öğrenilmiştir. Bayan N, yaşadığı şiddet olayını şu şekilde anlatmıştır: “İçip içip eve geliyor, beni ve kızımı dövüyor, oğluma hiç dokunmuyordu. Hatta bizi bir odaya kapatıp onunla içki içiyordu. Oğlanı da kendisi gibi içkici yapmıştı. Tam beş sene onun küfürlerini dinledim. Eve geldiği zaman kızımın kulağımız sesteydi. Merdivenlerden çıkarken ayak seslerini duyar duymaz ışıkları söndürüp kendimizi bir odaya kapatıyorduk. Gece saat kaç olursa olsun, ışığı yakıp televizyonu açıyor, başlıyordu adımları seslenmeye. Kızımın sesimizi hiç çıkarmadan öylece yatıyorduk. Sonra bir gece yine öyle geldi, seslendi, baktı ses yok. Aramaya başladı bizi. Kapıyı açmaya çalışıyor, kapı kilitli. Evladım valla korku filmi gibi. Bu başlamasın mı kapıya omuz atmaya, bizim kız işte o gece çıldırdı. Bayılana kadar çılgınlık attı. Adam öyle korkup kaçtı evden.” Sonradan öğrenildiğine göre, Bayan N'nin eşi, kızına yönelik cinsel istismarda bulunduğu gerekçesiyle tutuklanmış, delil yetersizliği ile serbest bırakılmıştır. Aynı şahsın sığınma evi civarında görüldüğü bilgisi, Bayan N ile görüşme yapılırken sığınma evine ulaştığı zaman, Bayan N ve kızı bir başka eve geçici olarak aceleyle gönderilmiştir. Yani psikolojik baskı, kadınlar sığınma evine sığınmış olsalar dahi sürmeye devam edebilmektedir. Sığınma evinde görüşmelerin yapıldığı altı aylık süre içerisinde onlarla ifade edilebilecek sayıda bu tür olaylar görülmüştür. Bir kadın kocasından kaçarak sığındığı sığınma evinin bahçesinde kocasına benzer (belki de değil) birisini gördüğü için günlerce uyku uyuyamadığı, pencereye dahi yaklaşmadan, sürekli bir kaygı ve endişe içinde dışarıdan gelenlere



kocasını tarif ederek görüp görmediklerini sorduğu ve paranoid bir ruh hali içerisinde girdiği görülebilmektedir.

Kadınların psikolojik şiddetle ilgili yaşadıkları en önemli sıkıntılardan birisi de, birilerinin onlara ne yapıp yapmayacağını karar vermelerinin getirdiği o ağır bunalı ve güvensizliktir. Sığınma evine geldikten sonra en çok neyi sevdiğini sorulduğunda, “canımın istediği saatte yatıyor, canımın istediği şeyi giyiyor, istediğim gibi konuşabiliyorum” oluyordu. Kadınların, aile içerisinde kendilerini ifade etmelerine izin verilmemesi, sürekli aşağılanarak duygu ve düşüncelerine önem verilmemesi, duygusal şiddetin en etkili araçlarından birisidir. Kadın da bir süre sonra öyle olduğuna inanabilmekte, kocası olmadan dışarı çıkamamakta, kocasının yanında birilerine bir şey anlatamamakta, en ufak bir konuda bile kendi başına karar veremez hâle gelebilmektedir.

### 3.4. Cinsel Şiddet

Fiziksel şiddetin belki en karmaşık biçimlerinden birisi olan cinsel şiddet, tacizden tecavüze, ensest ilişkiden zorla çocuk doğurtmaya kadar çok çeşitli alanlarda, çok çeşitli rol ve davranışlarla yaşanabilen ve kadınların çok sık karşılaştığı bir şiddet türüdür. Kadın bedeni üzerinden cinsel kimliğini, kişiliğini doğrudan hedef alan bu şiddet biçiminin hasarı da oldukça yüksektir. İntihar nedenleri arasında cinsel şiddetin önemli bir payı vardır.

Bu çalışmada, araştırmacının erkek olmasından ötürü, cinsel şiddete dair çok fazla soru sorulamamış, sorular ise sığınma evi görevlilerinin yardımıyla olmuştur. Aslında kadınların çoğu, araştırmacının cinsiyetini önemsemediklerini defalarca yinelemiş olmalarına rağmen, alanın kitlenebileceği korkusu ile bu soruların bir kadın tarafından dile getirilmesinin daha doğru olacağı düşünülmüştür.

Kadınlar, bu soruyu bir kadın sorsa dahi çok rahat olamamışlar ve ayrıntılı cevaplar vermek yerine kısa cevaplarla soruyu geçiştirmeye çalışmışlardır. .

Cinsel şiddet olarak karşımıza çıkan tablo, “ters ilişki” denilen “anal” ilişki ve kadın istemediği halde cinsel ilişkiye zorlanması gösterilebilir. Sadece bir vakada ensest ilişki görülmüştür. Görüşülen 40 kadının 29’u cinsel şiddetle ilgili sorulara yanıt vermiş, diğerleri ise soruyu geçiştirmişlerdir.

Eşini döven erkeğin, dayaktan sonra cinsel ilişki kurmak istemesi oldukça sık rastlanan bir durumdur. Kadın istemediği zaman da tecavüze uğraması, yine yaygın bir şiddet biçimidir. Kadınların cinsellik bilgisini yetersiz öğrenmesi, söylentilerden dolayı korkularının abartılı olması, cinsel şiddeti daha gerdek gecesi yaşamasının en büyük nedenidir.

### 3.5. Ekonomik Şiddet

Kadınların şiddet karşısında aciz oluşunun önemli bir boyutu da çoğu kadının ekonomik açıdan erkeğe bağımlı oluşudur. Elbette ekonomik açıdan bağımsız ama şiddet gören ve buna ses çıkarmayan çok sayıda kadın da vardır. Ancak bu durum, ekonomik hegemonyanın kadın ve erkek arasındaki iktidar ilişkisindeki önemini değiştirmemektedir.

Görüşülen kadınların çoğu, evlilik hayatları boyunca çalışmamış, ev işi denilen pek dikkate alınmayan bir iş kolunda, eşinin ve çocuklarının beslenmesi, temizliği, ev ekonomisinin döndürülmesi gibi bir işte çalışmışlardır. Bu emeklerinin karşılığında da kenara köşeye kötü günler için sakladıkları, ev bütçesinden arttırdıkları bir miktar paradan başka da kazançları olmamıştır.

Ekonomik şiddet, erkeğin bir cezalandırma yöntemi olarak kadının harcama yapmasını kısıtlaması, çalışmasını engellemesi, kadına nişan ve düğünde takılan

ziynet eşyalarına el koyması ya da tehdit yoluyla kadına miras yoluyla geçmiş mülk ve paraya el koyması olarak gösterilebilir. Erkek, ekonomik şiddet uygulayarak kadın üzerinde etkin olmayı amaçlamakta ve genellikle diğer şiddet biçimleriyle birlikte kullanılabilir.

### 3.6. Alkol ve Madde Bağımlılığının Şiddete Etkisi

Alkol ve madde bağımlılığının şiddetle olan ilişkisi bilinen bir gerçekliktir. Ancak şiddetin oluşumu ile alkol arasında doğrudan bir bağ kurmak, yanıltıcı olabilmektedir. Alkol, şiddete yatkın bir bireyin bünyesine girdiğinde, fiziksel ve düşünsel kontrolün zayıflamasından dolayı şiddetin ortaya çıkmasında yardımcı bir rol oynadığı söylenebilir.

Kadınların anlatımından, erkeğin alkolik olma sürecini takip edemedikleri, bu yüzden soruna müdahale şanslarının olmadığı anlaşılmıştır.

Alkolün bu şeytani ve kötü yanı, erkekler tarafından da kullanılmaktadır. ‘İçmiştim, o yüzden ne yaptığımı bilmiyordum’ tavrı, yanıltmaya yönelik bir mazeret bulma çabası olarak düşünülebilir.

Aslında bu konuya en güzel örnek olacak çalışmalardan birisi Scully’e aittir. Gerçekleştirdiği deneyde içki içtiğini zanneden erkek grubunun, gerçekte alkol içen ama alkol aldığını bilmeyen gruba göre daha saldırgan olduğunu tespit etmiştir. (Scully, D. 1990) Demek ki alkolün şiddetle ilişkisi daha çok alkolün kültürel şartlanmışlıkla olan ilişkisi ile açıklanabilir. Ayrıca Welsh’in yaptığı bir çalışmada, kadın alkoliklerin başkalarından çok kendilerine zarar verdiklerini, erkek alkoliklerin ise ağırlıklı olarak kendisi dışındakilere zarar vermeye çalıştığı tespit edilmiştir. (Riedel, M., Welsh, W. 2002) Tüm bu bilgiler bir araya toplanınca, alkolün gerçek

suçlu olmadığı ama bir biçimde şiddetle ilişkisinin kültürel alışkanlıklar üzerinden de olsa yaşanıyor olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır.

#### 4. Kadınların Tepkileri ve Çözüm Yolları

Kadınların tepkileri ve çözüm yolları, şiddet sırasında ve sonrasında olarak iki ayrı ana başlık altında ele alınmaya çalışılmıştır. Bu tepkilerin kültürel açıdan izahı, kadınların davranışlarının ve tutumlarının neden ve sonuçlarını görerek çözüm yolları üretilmesi açısından yardımcı olacaktır.

##### 4.1. Şiddet Sırasında Kadınların Tepkisi

Kadına kültürel bir davranış olarak yüklenen kadınlık rolündeki pasiflik, onun erkek karşısında edilgen bir ruhsal yapıya bürünmesine neden olmaktadır. Şiddet karşısında takındığı tavır çoğunlukla merhamet isteme şeklinde olmaktadır. Bunun için sessiz kalmak, yapmaması için yalvarmak, erkeğin vicdanını harekete geçirecek söz ve davranışlarda bulunmaya çalışır. Bu yaklaşımın yeterli olmadığı durumlarda kadın da bağırmağa başlamaktadır. Canı yanan kadının çığlık atması, bazen erkeğin durmasına neden olabilmektedir. Çünkü erkek başkalarının şiddetten haberdar olmasını istemeyebilir. Ama kadının çığlık atması, onu susturmak isteyen erkeğin daha sert şiddet biçimlerine yönelmesine de neden olabilir. Kadının bir diğer davranış şekli de, kendisine şiddet uygulayana şiddetle karşılık verme yerine, kendini darbelerden korumaya yönelik davranmasıdır. Görüşülen kadınlardan çok azı kocasına karşı koymaya çalışmış, genellikle kendisini korumayı düşünmüştür.

Şiddet uygulayan kişinin karşısında aciz durmanın, merhamet istemenin, yalvarmanın, şiddet uygulayan kişinin uyguladığı kişiden beklediği bir davranış modelidir. Eğer kurban kendisinden istenen bu davranışı sergiler ve devam ettirirse,

şiddet uygulayan kişi onun ne kadar zavallı, aşağılık birisi olduğu yönünde inanmak istediği bir kanıyı güçlendirir ve bu kanının güçlenmesi şiddetin yoğunluğunu azaltmaz, hatta arttırıcı bir etki yaratır. Çünkü zayıf bir şeyden nefret etmek, güçlü bir şeyden nefret etmekten daha kolay olmaktadır.

“İlk zamanlar şiddet karşısında aklıma kendimi korumak dışında hiçbir şey gelmiyordu. Olduğum yerde kıvrılıp başımı ve karnımı korumaya çalışıyordum. Çünkü her defasında başıma ve karnıma vurmaya çalışıyordu. Bağırarak bile aklıma gelmiyordu. Bu böyle uzun süre devam etti. Bir gün bu yine üstüme yürüdü. Bu sefer ne olursa olsun kaçmamaya, sinmemeye kararlıyım. Bu bana bir tane tokat vurduğun da ben de ona bir tane patlattım. Şaşırmıştı. Bu sefer bir yumruk attı suratıma. Çok güçlü olduğu için yere düşmüştüm. Yerdeyken beni tekmelemeye devam etti. Ben de kendimi korumak yerine ona vurmaya çalışıyor, ona küfrediyordum. Bir süre sonra çığlıklarımın ve saldırılarımın yorulup çekip gitmişti. Ondan sonra üzerime çok fazla gelmemeye başladı.” Bayan T’nin bu tavrı, erkeğin karşı bir şiddetle çözülmesinde ve yaptıklarını tekrar düşünmesine neden olması açısından iyi bir örnektir. Ancak bu durum her zaman için böyle sonuçlar vermemektedir. Erkek kadının saldırgan davranışını gururuna yediremeyerek ya da fiziksel olarak başaramadığı şeyi silah ya da benzeri başka bir araçla başarmak da isteyebilir.

“E. bana vurdukça ben de ona vuruyordum. Bana küfrettikçe ben de ona küfrediyordum. İlk zamanlarda bu tepkim onu frenledi. Ama bu sefer bana yaklaşırken çakısını çekerek yaklaşmaya, beni bıçakla etkisiz hâle getirip dövmeye başladı. Hatta birkaç kere kaba etlerimden beni bıçakladı. Bu defa ben de bıçak çekmeyi düşündüm ona. Yani eğer kaçmasaydım ya o beni ya da ben onu öldürecektik.” Bayan K’nin bu ifadesi kadının da şiddete şiddetle tepki vermesinin

her zaman için çözüm olmadığını göstermektedir. Şiddet uygulayan ve uygulanan kişinin kişisel özellikleri bu nokta da belirleyici olmaktadır.

Kadının kavga sırasında daha çok pasif yöntemle erkeğin vicdanını harekete geçirerek sakinleşmesini, çocukların ve komşuların dayak olayından haberdar olmasını engelleyerek huzursuzluk yaratmamak ve rezil olmamak için sessiz kalması en çok uygulanan yöntemdir. Yukarıda değinilen kadının tepki vermesi az görülen bir davranıştır ve bunun kültürel açıdan şekillenmiş bir davranış modeli olduğu çok açıktır. Aslında kadının sessiz bir biçimde karşıladığı şiddet olayının, çok ciddi anlamda psikolojik sonuçları da olmaktadır. İçinde bir risk barındırıyor olsa dahi karşı koymak kadının kendine olan güvenini yeniden kazanmasına neden olmaktadır. Bayan T'ye, kocasına karşı koymaya başladıktan sonra kendisinde ve davranışlarında neler değiştiği sorulduğunda bizim için önemli bazı ipuçları vermiştir: “Kocam iri yarı bir adamdır. Çok güçlü gözükür anlayacağın. İnsan onu görünce gerçekten korkar. Bir de kızınca yüzü acayip değişir. Beni döverken yüzüne bakmamaya çalışırdım. Ama ona karşı koyup tokat attıktan sonra, aslında hiç de öyle aman aman korkulacak bir şey olmadığını anladım. Bunu ona da söyledim. Senin gücün bana bile yetmiyor dedim. Evet, ilk başlarda daha çok dayak yedim, ama kendime güven gelmişti. Beni döveceği zaman kuzu kuzu yatağa yatıp beklemiyor, karşı koymak için elime bir şeyler alıp hazırlığa geçiyordum. İnsan yeter ki kafasına koysun, her şeyi yapar. Bu benim davranışım diğer kadınlara örnek olsun. Bu yüzden anlatıyorum bunları. Bu dediğimi aynen yaz.”

Bu şekilde davranmayan kadınların birçoğunda ise, şiddet olaylarına karşılık aşırı duyarlılık geliştiği görülmüştür. Kendilerine yüksek sesle bağırıldığında bile ne yapacaklarını şaşırduklarını anlatmışlardır. Depresyon, kendini güçsüz, savunmasız ve korunmasız hissetmeyle, sürekli bir endişenin varlığı ile ortaya çıkmaktadır.

Dayağa karşı sessiz kalan kadının depresyon yoğunluğu da fazla olmaktadır. Aşağılama, küfür ve hakarete uğrama günlük yaşamın olağan bir şekline dönüşmektedir. Bu da kadının ruhsal açıdan ya acıya ve aşağılamaya karşı duyarsızlığa ya da en ufak bir davranıştan çeşitli anlamlar çıkartarak, bunun kendisine bir saldırı olduğunu düşünmesine yol açacak kadar hassasiyetinin artmasına neden olmaktadır.

#### **4.2. Şiddet Karşısında Kadının Sorunu Çözmeye Yönelik Girişimleri**

Kadınların şiddet sorununu çözmek için kalkıştıkları girişimler, bireysel, toplumsal ve kurumsal olarak üç başlık altında toplanabilir. Kadınların bu girişimleri, elbette gördükleri şiddetin yoğunluğuna, sıklığına, eğitim durumlarına, ekonomik açıdan bağımlı ya da bağımsız oluşuna, sosyal statüsüne, kişisel özelliklerine ya da kocasının özelliklerine bağlı olarak çeşitlilik göstermektedir.

##### **Bireysel Yöntemler**

Kadınlar, şiddet olayına çözüm bulmak için öncelikle bireysel bazı girişimlerde bulunmaktadır. Bunun ilk adımı kocasıyla konuşmak üzerinden gelişmektedir. Eğer koca, konuşmaya, iletişim kurmaya yatkın bir kişilikse sorun büyümeden çözülebilmektedir. Ama koca, eğer şiddet uygulamayı bir hak olarak görüyor ve kadını suçlama eğiliminden vazgeçmiyor ise, kadın ilk zamanlar kocasının suyundan gitmeye, onu kızdıracak şeylerden uzak durmayı tercih etmektedir.

“O eve geldiğin de, çocuklar dahil hiçbirimizden ses çıkmazdı. Herkes tetikte beklerdi. Su mu istiyor, kumandayı mı bulamıyor, hepimiz seferber oluyorduk. Yeter ki huzurumuz kaçmasın. Dışarıyı çıkmamı yasakladığı için aylarca kapı önüne

bile çıkamamıştım. Komşularım geliyordu eve, canım sıkılmasın diye. Sonra bunu duymuş, komşularımın ziyaretini de yasaklamıştı. Sık sık eve telefon ediyor, eğer telefon meşgulse, akşam eve geldiğinde kiminle konuşuyordun diye dayak atıyordu. Ne annemi ne de kardeşimi arayabiliyordum. Anlayacağın tam bir hapis hayatı.”

Bayan F'nin burada izlediği yöntem, eşinin dediklerini yaparak şiddeti ortadan kaldırmak yönündedir. Ancak bu örnekte görüldüğü gibi, Bayan F ne kadar taviz verirse kocasının istekleri de o tavizin büyüklüğü oranında artmakta, her şeye hakkı olduğunu düşünmeye başlamasına, yaptığı davranışı sorgulamamasına neden olmaktadır.

Bu çözüm yoluyla ilişkili olarak kadının geliştirdiği bir davranış modeli de, dayak sırasında sesini çıkarmamak, denileni yapmak şeklinde olmaktadır. Kocasının onu dövmek için yatak odasına çağırdığı zaman kendi ayağıyla dayak yemeğe gidebilmektedir. Ancak bu yöntem, ilerleyen şiddet sürecine göre, kısmi direniş şekillerine, çağırdığı yere gitmemeye, kaçmaya dönüşmektedir. Kadın, kendisine söyleneni yapmanın bir çözüm olmadığını uzun bir süreçten sonra kavramaktadır. Bundan sonra geliştirilen yöntem, evde kesici aletlerin kavgadan önce saklanması, erkeğin öfkesinin azalmasına zaman vermek için kömürlük gibi ya da bir odaya saklanarak kapıyı kilitlemek gibi, olay yerinden uzaklaşma eğilimi izlemektedir. Gerektiğin de, geceyi bir yakınında ya da dışarıda geçirerek kendisine ve kocasına zaman tanıma, dayağı erteleme gayreti izlemektedir.

Tüm bu süreçlerden sonra, kadın bir akrabasına ya da arkadaşına danışarak yardım isteme yoluna girmektedir. Bireysel yöntemler arasında muskacıya gitmek de vardır. Çoğunlukla arkadaş tavsiyesiyle gidilen muskacı ya da büyücüye, kocasının eve bağlanması, şiddet uygulamaması için çeşitli büyüler yapılmaktadır. Ya da bir yatıra gidip dilek bulunmak da mümkün olmaktadır.



## Toplumsal Yöntemler

Tüm bireysel girişimlerine karşın şiddet olayını engelleyemeyen kadın, hiç istemese de ailenin diğer üyelerinden, akrabalarından, erkeğin sözünü dinleyebileceği büyüklerden, yakın arkadaşlarından akıl fikir sorar, eğer imkanları varsa kocasıyla görüşmelerini ister. Bu girişimi kadın gururuna yediremediği için pek tercih etmez. İnsanların kendisine bakışı ya acıyarak ya da suçlayarak olacaktır ve her ikisi de kadınlık gururunu zedeleyecektir. Görüşülen kadınların büyük çoğunluğu, yaşadığı sıkıntıyı akrabalarından önce yakın arkadaşlarına anlattığı yönündedir. Ardından abla ya da kardeş gibi hemcinslerine durumu açıklar. Mesela abisine bu durumu söylemez, çünkü abisinin intikam almak isteyebileceğinden çekinir. Karşı cinsten bir akrabasına söyleyememesinin bir nedeni de utanma ve her şeyini paylaşabilecek kadar yakın olamama durumu da vardır.

Arkadaşlarının tavsiyesi genellikle sabırlı olması, tüm bunların bir gün geçeceği yönünde umut vermesi şeklindedir. Arkadaşlarının tavsiyesi ile büyücülere gidebilir, başka örneklerden yola çıkarak kocasının ilgisini başka yönlere çekmeye çalışır. Kadın bir başka yöntem olarak durumu önce kendi akrabalarına, anne ya da abla gibi hemcinslerine açar. Görüşülen kadınların büyük bir kısmı, ailesinden de sabırlı olması şeklinde öğüt aldığını, son çare olarak evi terk etmesini önerdiklerini söylemektedirler. Kadın sabredemediği nokta da ise, daha çok anne-baba yanına kaçmaktadır. Ancak çocuğunun ya da çocuklarının yaşı küçük ve okul durumu gibi başka nedenleri yoksa, onları da yanına alarak baba ocağına kaçar. Kendisini yakın hissettiği arkadaşlarının yanına, hem yabancı kişilerin bu işe bulaşmasının erkekte yaratacağı etkiden korku, hem de onları rahatsız etmeme duygusu vardır. Kadın, baba ocağına kaçtığı zaman iki tür davranışla karşılaşır. Bu davranış ya koruyucu ve kabul edici ya da dışlayıcı ve suçlayıcı olmaktadır. Koruyucu ya da dışlayıcı

davranışın, ailenin yaşadığı ve içinde bulunduğu kültür, ekonomik durumu, aile nüfusunun fazlalığı ya da azlığı, kızın tek kız olup olmaması, anne ve babasıyla geçmişte sorunu olup olmamasıyla ilgili olduğu görüşmeler sırasında anlatılanlardan çıkarılmış bazı özelliklerdir.

Aile eğer tutucu bir yapıya sahip ve çevresel etmenler de bu tutucu yapıyı destekliyorsa, kadının evden kaçmasına şiddetle karşı çıkması muhtemeldir. Ama yukarıda bahsedilen kimi özelliklerden dolayı, mesela tek kız çocukları olmasından dolayı kızlarının üzerine aşırı düşmeleri, ne kadar tutucu olsalar da kızlarına sahip çıkmalarına neden olabilmektedir. Ama eğer bu tür faktörler etkili değilse, mesela Güneydoğu'da kızın baba evine sığınması başka sorunları da peşinden getirmektedir. Aile, elalem ne der korkusuyla kızlarına sahip çıkmayıp gerisin geri kocasına geri gönderilebilir. Acak aile tutucu bir kültürel yapı içerisinde şekillenmediyse, kızına kapısını da açabilmektedir. Ailenin ekonomik durumunun iyi olmaması, kadının fazladan bir boğaz olarak değerlendirilmesini yaratabilir. Bu durum, kadının o evde kendisini bir asalak gibi hissedip huzursuzluk yaşayabilmesine neden olmaktadır. Bu da ailesiyle de sorunlar yaşamasını ve eğer kocasına dönebilecek koşullar ortadan kalkmışsa, başka bir evlilik yaparak aileye yük olmamaya çalışmasıyla sonuçlanabilmektedir.

### **Kurumsal Yöntemler**

Kurumsal yöntemlerin başında kadınların karakola başvurması vardır. Ancak bu konuda hem kadınların, hem de kolluk kuvvetlerinin bilgilendirme ve bilinçlendirme süreçleri ile ilgili aksaklıklar olduğu için, çok fazla tercih edilen bir yöntem değildir. Kadınlar genelde son çare olarak karakola başvurduklarını söylemişlerdir. Bunun iki ana nedeni vardır: Birinci ve en önemli nedeni, eğer

karakola gider ve bir çözüm bulunmazsa kocasının cezalandırıcı tavrından çekinme ve çocukları varsa kocasının cezaevine girip çalışmaması durumundan doğacak ekonomik sorunları karşılayamama korkusu gösterilebilir. İkinci önemli sebep ise, karakolda sorunun çözüleceğine dair umutsuzluktur. Karakollarda kadın polis sayısının azlığı, bu tür sorunlarla erkek polisleri muhatap etmekte, onlar da toplumun içinde yetişmiş, benzer kültürel alışkanlık ve tepkilerle davrandıkları, bu konuda bir eğitim almadıkları için, genellikle bu sorunu geçici bir durum olarak değerlendirip, uzlaştırma yoluna gitmeyi tercih edebilmektedirler. Bir kadın, kocasını şikayet etmek için karakola gittiğinde, görevli polisin kendisine “bizim elimizden bir şey gelmez. Ancak ağır yaralı ya da ölü olacaksın ki kocanı yakalayıp hapse tıkalım” dediğini ve bu sözden sonra polisten ya da yasalardan umudunu yitirdiğini söylemektedir.

Kurumsal bir başka çözüm olanağı da tabii ki sığınma evlerine başvurmaktır. Türkiye’de sığınma evlerinin yetersizliği ve azlığı oldukça ciddi bir sorundur. Sığınma evlerine ya bir arkadaşının ya da yakınının tavsiyesi ile başvurmakta ya da kolluk kuvvetlerinin aracılık etmesiyle ilişki kurmaktadırlar. Bazı kadınlar ise, kendi olanaklarıyla televizyondan ya da basından öğrendikleri adresleri ve kişileri takip ederek sığınma evlerine gelmişlerdir.

## V. TARTIŞMA ve SONUÇ

Şiddeti algılama zamana ve kültürel değişime bağlı olduğu için, bugün şiddetin çok farklı yönleriyle ve taraflarıyla tartışıldığı görülmektedir. Bir zamanlar kabul edilebilir olarak görülebilen birçok şey, bugün artık kabul edilemez olarak gelmektedir. Buna ister küreselleşmenin, ister sanayileşmenin ya da kentleşmenin, ister bilim ve sanattaki gelişmeler neden olarak gösterilsin, kültürdeki gelişmeler ve değişimler, tüm bu bahsi geçen faktörlerin hem nedeni, hem de sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kadına yönelik aile içi şiddet, çok eski bir konudur. Aile olduğu sürece, aile içinde iktidar mücadeleleri ve şiddette var olmuştur. Bugüne kadar ailenin görülmediği bir toplum olmadığı düşünülürse, her toplumda aileye dair sorunların tespiti ve çözümüne dair yaklaşımların oluşturulması kaçınılmazdır. Günümüz şartları içerisinde de, kültürün en önemli aktarıcısı ve toplumun yapı taşı olan aile kurumunu, çağın ihtiyaçlarına göre destekleyecek ve geliştirecek kanalların açılması, devletin ve sivil toplum örgütlerinin birlikte hareket edebilmesiyle mümkün olacaktır.

1970'lerden sonra, özellikle sanayileşmiş ülkelerde kadınlar ayaklanmasının nedenleri üzerine düşünüldüğünde, neden 1700'lerde feminizmin talep ettiği şartlardan bahsedilemiyordu? Kadınlar bugüne kadar ve bugün de dünyanın birçok yerinde ezilmeye, sömürülmeye ve eziyet görmeye devam etmektedir. Onları ezenin erkek olduğunu söyleyerek işin içinden çıkmak doğru değildir. Erkeği de yetiştirenin bir kadın olduğu gerçeği göz önüne alınırsa, bir paradoksla karşılaşılır. Paglia gibi feminist düşünürler, bu durumdan dolayı kadını suçlarken, feminist düşünürlerin bazıları da, bu durumun kadınların yüzyıllardır erkek egemenliğinde yaşamasının

doğal bir sonucu olarak görürler (Paglia, C. 1990). Bu çalışmada da, görüşülen şiddet görmüş kadınların verili ahlak ve kültür değerlerine göre, kendilerini erkeklerden aşağı bir cins olarak gördükleri anlaşılmıştır. Kendisini erkekten aşağı görmenin, kültürel şartlanma ile ilgili olduğu yapılan görüşmelerin ortak sonucudur. Erkeklerin neden üstün olduğu konusunda yorumları istenen kadınların, erkeklerin fiziksel olarak daha güçlü olduğu gerçeğini dile getirmek dışında bir açıklamaları olmamıştır. Sorulan soru karşısındaki şaşkınlıkları ve açıklama getiremeyişleri, bu tutumun, erkeğin üstünlüğünün sorgulanamaz gerçekler gibi karşılanmasında yattığıdır. Ancak yaşadığı şiddetten sonra, erkek ve kadın kavramları ve rollerini sorgulamaya başladıkları, yakın zamanda şiddet görmüş olanların yaşadıkları travmanın da etkisiyle erkeklerden nefret etmek şeklinde geliştirdikleri tutumlarını, zamanla erkeklik rolü ve anlayışına eleştirel bir tutum takınmak şeklinde dönüştürdükleri görülmüştür.

Görüşülen kadınların kocalarından sonra en çok şikayet ettikleri kişiler, epleri ve kaynanalarıdır. Kadınların bir hane içinde bile dayanaşamadığı görülmüş ve kendi aralarındaki iktidar mücadeleleri, erkek egemen olarak tarif edilen bu kültürel ve ideolojik yapının ortaya çıkması için sadece erkeklerin suçlanamayacağını göstermiştir.

Yukarıda sorulan soruya geri dönersek, neden 1700'ler değil de 1970'ler kadın sorunlarının gündeme gelmesine ve artarda yasaların, uluslar arası sözleşmelerin imzalanmasına neden olmuştur? Çünkü kadınlar, gelişmiş ülkelerde çalışma hayatının ve dolayısıyla karar verme mekanizmalarının bir parçası hâline gelmiştir. Daha önce evlerinde oturan kadınlar, şimdi fabrikalarda, üniversitelerde, emrinde erkekleri çalıştırabiliyor, kendi parasını kazanıyor, toplum içerisinde sözü dinlenir hâle geliyordu. Bunun sonucu olarak feminizmin ortaya çıkması kaçınılmaz

olmuştur. Türkiye'nin, bir zamanlar İngiltere'nin ya da Fransa'nın 1970'lerde yaşadığı bir süreci yaşadığı söylenebilir bugün için. Hızla kentleşen, sanayileşme umudunu yitirmeyen, modernizmin tüm karmaşasını yaşayan Türkiye'de kadınların kurumsal ve sosyal değişimi istemesi kaçınılmazdır. Bu çalışmanın, benzer çalışmalarla paylaştığı en önemli savlarından birisi de budur.

Madem ne bu toplum ne de kadınlar eskisi gibi olmayacak, kentleşme ve sanayileşmeyle birlikte kadınların sosyo-ekonomik kültürel yapı içerisinde konumu değişecek, devletin ve sivil toplum örgütlerinin bu değişimi kolaylaştırması, kadınların ve erkeklerin daha az hasar alarak atlatabilmesi için bazı önlemler alması kaçınılmazdır. Bu önlemlerin başında da sığınma evlerinin sayısının artırılması gelmektedir.

Bu çalışma, örneklem grubunun küçüklüğü nedeniyle çok genel bazı yorumlar yapmayı engellemektedir. Ama bu tür çalışmaların lokal düzeyde ve birçok yerde gerçekleşmesi, sonrasında bu çalışmaların biraraya gelerek daha genel ve kesin saptamaların yapılmasını kolaylaştıracaktır.

Bu çalışmanın en umut verici keşfi, Küçükçekmece Kadın Sığınma Evi'nin dünyada az görülür nitelikte, bu topraklara özgü bir sığınma evi modeli olduğu gerçeğine ulaşmak olmuştur. Ama araştırmanın diğer bulduğu sonuçlar, o kadar da umut verici değildir. Çünkü 40 kişilik bir kapasitesi olan bir sığınma evine her gün 20 kişi başvuruyorsa, ortada gerçekten ciddi bir sorun olduğunu kabul etmek gerekir.

Bu çalışmada, görüşülen kadınların anlatımları ve literatürün takip edilmesi ile ortaya, Türkiye'de aile içi şiddetin artarak sürdüğü yaşandığı ve bunun artarak devam edeceği yönünde bir sonuç elde edilmiştir. Bunu da, köyden kente göç süreci, kentleşmenin plansız oluşu ve geleneksel değerlerle modern değerlerin çatışması gerçeğine dayandırmaktadır. Televole kültürü denilen ve aslında ahlaki açıdan bir

çözülme ya da değişimi yaşıyan bir toplumda, şiddetin artarak sürmesi her zaman beklenebilecek bir gerçekliktir.

Daha önceki çalışmalarda, eğitim ve ekonomik koşulların kadına yönelik şiddette doğrudan etkilere sahip olduğu yönündedir. Bu çalışmada, bu tür makro koşulların önemli bir etkiye sahip olduğu, ama Avusturya gibi eğitim ve ekonomik gelişmişlik anlamında iyi bir düzeye ulaşmış ülkelerde de kadına yönelik şiddetin ciddi düzeylerde yaşanıyor oluşu, sorunun sadece eğitim ve ekonomiden kaynaklanmadığı yönünde ciddi kuşuklara neden olmaktadır. Bu çalışma sırasında görüşülen kadınların, çoğunlukla meslek sahibi olmayışları ve kırsal ya da gecekondü bölgelerinden geliyor oluşları, şiddetin daha çok bu bölgelerde yaşandığı yönünde bir kanıya ulaşmamız için yeterli değildir. Eğitim ve ekonomik düzeyi daha iyi olanların sığınma evine gelmek yerine başka olanaklara ulaşmaları daha kolay olabilmekte, ya da konum ve çevre itibarıyla yaşadıkları zorluğu ortaya koymalarında farklı engellerle karşılaşabilmektedirler.

Kadınlarla gerçekleştirilen görüşmelerde, benzer çalışmalarla ortak bazı sonuçlara varılmıştır. Bunların arasında en çok göze çarpanın, şiddetin evliliğin ilk dönemlerinde gözükmeye başlamasıdır (Tablo 8). Ayrıca, kadın sığınma evine gelme cesaretini gösterenlerin yirmili yaşlarında ve çocuksuz kadınlar olduğu (Tablo 1-Tablo 5), diğer kesimin ise 40'lı yaşlarında ve çocukları kendilerine bakabilecek düzeye gelmiş olan kadınlar olduğu görülmüştür. Çocuk sahibi olan ve çocuklarının bakımı kendilerine bağlı olan kadınların, arkalarında bir güç olmayınca şiddetten kaçmak konusunda tereddüt gösterdikleri görülmüştür.

Kadınların, sığınma evine geldikten sonra eşlerine geri dönme çabalarının birkaç istisna dışında başarısız olduğu, geri döndükten bir süre sonra tekrar şiddet gördükleri tespit edilmiştir. Kadınların eşlerine döndükten sonra da ilgili makamlarca

takip edilmeleri ve evlilik danışmanı eşliğinde bu geri dönüşlerin gerçekleşmesi önerilmektedir.

Bu çalışmanın gerçekleştiği Küçükçekmece Kadın Sığınma Evi'nin, bir model olarak yerel yönetimlerce ele alınması ve bir proje olarak geliştirilmesi, şiddet gören ve sığınacak yer arayan kadınlar için iyi bir çare olacaktır. Ama kadın sığınma evlerinin çoğaltılması, sorunun sonuçlarını hafifletmeye yönelik bir uygulamadır. Çıkarılan yasalar ve aile içi şiddetin sona erdirilmesine yönelik eğitim ve bilgilendirme faaliyetleri, resmi ve sivil toplum örgütleri tarafından uzman rehberliğinde yaygınlaştırılmalıdır. Ayrıca gelişmiş ülkelerde tanık olduğumuz evlilik danışmanlığı gibi kurumsal yapıların ülkemizde de hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Kadın sığınma evlerinin uzman personel ihtiyacının büyüklüğü düşünülürse, üniversitelerin ilgili bölümlerinin bu alanda hizmet verecek personelin eğitimi ve istihdamı konusunda devletin ilgili kurumlarıyla işbirliği yapması da önemli bir noktadır.



## VI. ÖZET

Bu çalışma, kadına yönelik aile içi şiddeti, antropolojik açıdan incelemeyi amaçlamıştır. Şiddetin ortaya çıkış ve yaşanış nedenlerini öğrenmek için, şiddet görmüş kadınlarla görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler, Küçükçekmece Kadın Sığınma Evi'ne sığınan kadınlarla gerçekleştirilmiştir. Evlilik öncesinden başlayarak, evlilikte ve sonrasında kadına yönelik şiddetin, nasıl gerçekleştiğini tanıklıklar ve bugüne kadar oluşturulmuş kaynaklardan yola çıkarak anlamaya ve görünür kılmaya çalışılmıştır. Çözüm yollarından birisi olan kadın sığınma evleri hakkında bilgiler verilerek, Küçükçekmece Kadın Sığınma Evi'nin Türkiye'ye özgü bir model olarak tanıtılması da bu çalışmanın amaçları arasındadır.

Yapılan görüşmelerde, aile içi şiddetin en önemli nedenleri olarak görülen eğitim ve ekonominin, kültürel şartlar dahilinde etkili olduğu ortaya çıkmıştır. Kültürel yapı, erkeklik ve kadınlık rollerinin belirlenmesinde, kentleşen bir toplumun ihtiyaçlarına göre henüz şekillenemediği için, çatışmanın ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır. Kurumsal ve yasal düzenlemeler açısından, bu değişim ve ihtiyacın görülmesi ve giderilmesinde yaşanan gecikmeler, sorunu ağırlaştırmaktadır.

Sonuçlar, görüşülen kadınların evliliklerinin ilk aylarından itibaren artan bir ivmeyle şiddete maruz kaldıklarını göstermiştir. Geniş ailelerde erkeğin daha çok ailenin diğer üyelerinin kışkırtması ile şiddete yöneldiği ve kadınların (elti, görümce, kaynana) ev içi iktidar mücadelelerinin şiddet olaylarının yaşanmasında etkili olduğu yönündedir. Yaşanılan psikolojik sorunlar, erkeğin ve kadının evlilikten beklentileri ve hayal kırıklıkları da, kadına yönelik aile içi şiddetin kökenini oluşturmaktadır.

**Anahtar Kelimeler:** Antropoloji, Şiddet, Kadın, Aile, Sığınak

## VII. SUMMARY

This study aims at investigating violence against women. In order to assess its emergence and reasons for its prolongation some women who reside in Woman Protection Center of the City of Küçükçekmece, Istanbul, have been interviewed. Each interview covered the events that took place before, during and after marriage. The thesis attempts to show how this Protection Home was designed as a model for these women to be safe from abusive spouses or men. It also illustrates that this home was an ideal model home specifically for Turkish women.

The research was carried out using interview and participant observation technique with the subjects. The study suggests that the most outstanding reason for marriage problems and violence against the wife were seen as a result of conditioning in the culture and its component of economic welfare. In spite of urbanization of these individuals, cultural characteristics, a lack of an established role for each gender and challenges between the individuals (e.g., man and woman) may have led to such conflict with the society. Slowness and late adoption of institutional and legislative actions may have made the resolution of family problems complex and hard to correct.

In conclusion, the women interviewed using anthropological methods show that right at the beginning of their married they are subjected to violence with an increasing intensity. In extended families men are encouraged to use 'disciplinary actions against their women. This encouragement comes primarily from the man's mother, bother's wife and/or sister (mother and sister in law sisters or man's brother's wife). This behavior is thought to provide power to these women within the family. Continuation of the abuse set the ground for psychological condition for the wife. Thus expectations of the wife from the husband and vice versa are reduced to the minimal. This eventually leads violence in the marriage.

**Key words:** Anthropology, Violence, Women, Family, Protection Homes

## VIII. EKLER

### EK-1

#### Küçükçekmece Kadın Sığınma Evi'nde Uygulanan Mülakat Soruları:

- 1- Doğum tarihiniz nedir ve nerede doğdunuz (İl, ilçe, köy)?
- 2- Evlenmeden önce aileniz kaç kişiden oluşuyordu?
- 3- Kardeş sayınız (kız-erkek olarak sayıları) ve doğum tarihleri nedir?
- 4- Anne-baba'nın doğum tarihleri ve iş durumları nelerdir?
- 5- Ailenizin ekonomik durumu hakkında bilgi verebilir misiniz?
- 6- Size göre şiddet nedir?
- 7- Çocukluk döneminde aile içi şiddete maruz kaldınız mı? Eğer şiddet gördüyseniz, ilk ne zaman, kim tarafından ve nasıl gerçekleşti?
- 8- Eğitim durumunuz hakkında bilgi verebilir misiniz?
- 9- Evlenmeden evvel ailenizin yanından hiç ayrıldınız mı?
- 10- Kaç yaşında evlendiniz?
- 11- Evliliğiniz (görücü, isteyerek, kaçırılma vb.) nasıl gerçekleşti?
- 10- Evlendiğiniz kişinin doğum tarihi ve nereli olduğu hakkında bilgi verebilir misiniz?
- 11- Evlendiğiniz kişi ile akrabalığınız var mı?
- 12- Evlendiğiniz kişi geçimini hangi işi yaparak sağlamaktadır?
- 13- Evlendikten sonra ekonomik durumunuzda bir değişiklik oldu mu?
- 14- Evlendikten sonra, yaşamınızda ne gibi değişiklikler oldu? Ayrı bir eve taşındınız mı?
- 15- Evlendikten sonra yaşadığınız evde eşinizden başka kimler yaşamaktaydı?
- 16- Eşiniz dışında evde başka yaşayan kişiler varsa, onlardan şiddet ya da şiddeti teşvik eden davranışlar gördünüz mü?

- 17- Evlendikten ne kadar zaman sonra eşiniz size şiddet uygulamaya başladı?
- 18- Eşinizden gördüğünüz ilk şiddet olayını eğer tercih ederseniz bize istediğiniz ayrıntıları vererek, mümkün olabildiğince ayrıntılarıyla anlatabilir misiniz?
- 19- İlk şiddet olayından sonra, şiddetin yaşanma sıklığı hakkında bir bilgi verebilir misiniz?
- 20- Şiddet olayına tanık olan aile içinden birileri var mıydı? Varsa onlar nasıl tepki gösteriyordu?
- 21- Sizin şiddet karşısındaki davranışınız nelerdi? Evden uzaklaşma ya da birisinden yardım isteme gibi teşebbüsleriniz oldu mu? Şiddetten kurtulmak için neler yaptınız?
- 22- Kadın sığınma evi ile temasa geçmeniz nasıl gerçekleşti?
- 23- Ne kadar zamandır kadın sığınma evinde bulunuyorsunuz?
- 24- Kadın sığınma evine geldikten sonra, yaşamınızda neler değişti?
- 25- Bugün evliliğe nasıl bakıyorsunuz? Sizce ideal bir evlilik nasıl olmalı?
- 26- Şiddet gören kadınlara önerileriniz ve ilgili makamlardan beklentileriniz nelerdir?

**EK-2****Bayan Z. İle Görüşme**

Görüşme, kadın sığınma evinde yapılmıştır. Görüşme sırasında, Bayan Z.'nin yanında güvendiği bir arkadaşı daha bulunmuştur. Konuşmalar, Bayan Z'nin izni alınarak teybe kaydedilmiş, daha sonra değişiklik yapmadan kağıda dökülmüştür. Bir buçuk saat süren bu görüşme, şiddet görmüş bir kadının ağzından kendi hikayesini anlatmasına bir örnek olarak çalışmaya eklenmiştir.

**Kaç doğumlusunuz?**

1979 Gaziantep Nizip.

**İlçe merkezi mi köy mü?**

Köyünden.

**Çocukluğunuz o köyde mi geçti?**

Evet, 11 yaşına kadar köyde ailemle yaşadım.

**Kaç kişiden oluşan bir aile?**

11 kişi.

**Anne baba 11 kişi mi?**

Anne baba hariç 11 kardeş.

**Yani 13 kişilik bir aile.**

Evet.

**Bu 11 kardeş tek bir anneden mi?**

Evet.

**Babanız bir evlilik yapmış öyle mi?**

Daha önce iki evlilik daha yapmış.

**Anneniz ile beraber üç evlilik.**

Evet.

**Babanızın onlardan ayrılma nedeni çocuk olmaması mı?**

Bir tane olmuş ama biz hiç görmedik.

**11 yaşına kadar orada yaşadınız. Oldukça büyük bir aile. Babanızın ekonomik durumu nasıl?**

Babamın çalıştığını hiç hatırlamıyorum. Hep annem, ablalarım, abilerim çalışırdı.

Biz küçükler koyun güderdik.

**Nasıldı ekonomik durum? Zayıf mı, orta mı?**

Tarlalarımız filan yoktu.başkalarının tarlasına gündeliğe giderdik.

**Kaç kız kaç erkek bu 11 kardeş?**

Dokuz kız, iki erkek.

**Yaş farkı nasıldı kardeşler arasında?**

Önce birer yaş, sonra doğanlar ikişer en son doğanlar ise üçer yaş ile dünyaya gelmişler.

**Kardeşleriniz şu an ne yapıyorlar?**

En büyük ablam 46 yaşında. Dul. Eşi vefat etti.

**Durumları nasıl onların? Köyde kalan var mı?**

Bir tanesi köyde. Kendi evimizde kalıyor.

**11 yaşına kadar babanızdan hiç şiddet gördünüz mü?**

Hayır.

**Annenizden.**

Hayır.

**Kardeşlerinizden.**

Hayır.

**11 yaşında nereye taşındınız?**

Taşınmadık. K ydeydim ama, işte mesela köyde ana derlerdi, ben anne derdim.

Babaya babi, babo filan derlerdi, ben yine baba derdim. İşte kitaplarda okuduklarımdan, televizyondan öğreniyordum.

**Eğitim durumunuz nedir?**

Ortaokul mezunuyum. Yani konuşma Őekillleri gelin gidin falandı, ben hiĭbir zaman onlar gibi konuşamadım.

**Neden  yle? Nedir size bu farklılığı kazandıran?**

Ters geliyordu bana. Onların konuşmaları falan.

**O konuşmaları nereden  ğreniyordunuz?**

Kitaplardan, okuldan. Biraz da başarılıydım. Öğretmenlerim beni çok severdi. Daha sonra ilkokulu bitirdikten sonra  ğretmenim beni okutmak istediğini söyledi. Ailemle görüştü işte. Babam benim durumum yok, okutamam dedi. Öğretmenim böyle böyle sınavlar var, ben Zehra'nın kazanabileceğini biliyorum dedi. Yatılı okul sınavlarına girdim, burslu kazandım. Böylelikle 11 yaşında ailemin yanından ayrıldım.

**Yatılı okula nerede gittiniz?**

Gaziantep Nizip'te. 80'i kız 600 kişilik bir okuldu. Okula başladığımda ayağımda plastik ayakkabılar vardı. Diğer  ğrencilerin ayakkabıları vardı. Kitaplarını klasörlerde taşıyorlardı, benim poşetteydi. Saĭları filan çok temizdi, benim başımda sirke vardı.

**Yatılı okul nasıldı? Kaĭ kişi kalıyordunuz koğuşlarda?**

Sekiz kişi kalıyorduk.

**Aileniz sizi ziyarete geliyor muydu? Yoksa siz mi gidiyordunuz?**

Arada sırada ben gidiyordum. Derslerim berbattı. Birinci sınıfta.

**Yeni bir ortam tabii.**

Evet yeni bir ortam. Bir de köydeyken çok başarılıydım. Köyde iyi olduğunu düşünüyorsun ama sıfırsın. İyi bir eğitim alamıyorsun. Olanaklar ço kısıtlı. İşte birinci dönemde okula gidemiyorsun. Keçi, koyun, pamuk bilmem neyin oluyor. Ablaların falan gidiyorlar, keçi koyun sana kalıyor. Pamuk bittikten sonra sen keçiyi koyunu onlara devrediyorsun. İkinci dönemde sen okula gidiyorsun, o şekil. Not nasıl oluyor, öğretmene işte yumurtadır hediyedir filan veriyorlar senin sınıfını geçiriyorlar. O şekilde bir eğitim almış oluyorsun. Sonuçta işte ben diğer öğrencilerden daha farklı olduğum için, öğretmen sonuçta tutmak istedi ve sağolsun da yaptı yani. Daha sonra birgün, ikinci dönemdeydik işte, annem gelmişti beni görmeye. Annem geldi, bak öğretmenim geliyor dedim. Annem durumunu soracağım dedi. Benim ödüm koptu. Şimdi öğretmenim söylerse durumu çok kötü diye. Beni alacaklar keçi koyunun yanına. Sonra öğretmenimin yanına gitti, durumu nasıl dedi, öğretmenim Zehra başarılı bir öğrenci dedi. Ama biraz daha çalışırsa çok daha iyi olabilir dedi. Ben orada çok utandım tabii. Öğretmenimin anneme söylememesi falan. Annem gittikten sonar öğretmenimin karşısına geçtim ve dedim ki sizin dediğinizi yapacağım ve derslerime daha çok çalışacağım dedim. Daha sonra çok çalıştım, arkadaşlarım, hocalarım çok şaşırdılar. Birleri sıfırları hiç doksandan aşağı not getirmedi. Okulun iş teknik atölyesi vardı. Ailemden para alamıyordum. Durumumuz yok, bir deftere beş dersin notunu tutuyordum. Bir şey yapmam gerekiyordu yani, bunu biliyordum. Hiçbir zaman olanı kabul etmek gibi bir kişiliğim yoktu. Bu durum çocukluğumdan beri var bende. Birgün yatıyorum yatakhane işte, çağırdılar, dediler işte İsmail hoca seni çağırıyor. Dedi Zehra'cığım işte, bir iş var bitirmem gerekiyor. Atölyede yapmış olduğumuz şeyleri



satıyorduk. Bu okula bir yardım oluyordu. Daha sonra hocam dedim, çalışırım ama haftada kaç saat çalışmışsam bunun parasını alırım. Çünkü kendi kafamdan model de çiziyordum yani. Çok başarılıyım o işte de. Daha sonra hoca da kabul etti. Zaten benim de böyle bir kişiye ihtiyacım var dedi. Hafta da sekiz tane abajur yapıyordum. Resim çerçevesi filan da yapıyordum. Bir de devletin bize verdiği yirmibeş milyon da vardı. Ben aileme para götürür oldum.

**Çok keyiflidir herhalde.**

Ablamlara başörtü, takı falan alıp götürüyordum. Çok mutlu oluyorlardı, çok hoşuma gidiyordu.

**Sonra ortaokulu bitirdiniz herhalde.**

Sonra ortaokulu bitirdim. Haliyle artık ailemin yanına gittiğim zaman utanıyorsun falan, çünkü uzun bir süre yanlarından ayrılmış oluyorsun, gittiğin zaman yabancı olmuş oluyorsun, kopuyorsun artık.

**Onlar da size farklı gözle mi bakıyor, okumuş kız gibi.**

Bir de kültür farkı oluyor tabii. Onların yaptığı herşey size çok ters geliyor. Örneğin bir salçaya pekmez demeleri veya bir maydanoza bakdeniz demeleri.

**Niye ters? Onların kültüründe bu böyle.**

Onların kültürü bana ters gelmiyordu, ama benim konuşmam onlara ters geliyordu.

Onlar benimle alay ediyorlardı. Zehra dedikleri zaman ben efendim diyordum.

Onlar konuşmalarında ‘acı şunu versene, acı şunu yapsana’, ricaları budur yani.

Antep’te ‘acı’ kelimesi vardır. Bir erkekle konuşamıyorsun orada. Benimse genelde çevrem hep erkek arkadaşdır.

**Yatılı okulda da çok erkek var.**

Evet yani, içli dışlının sonuça. Daha sonra okulun son döneminde bir arkadaşım vardı Yusuf diye. Çok iyiydik yani. Öyle bir dostluk ki olmaz böyle bir şey.

Döverdim filan ama yine de çok severdim. Daha sonra bana dedi ki , babasını filan tanıyordum annesini, yıl sonunda bize gelsene dedim. Bu olay bana ters gelmiyor sonuçta. Onüç yaşında bir çocuktum ve erkek arkadaşımın evine gitmek çok normal geliyor. Onların yanından ayrılalı üç sene olmuş. Zaten onlar benim için gitmek istemediğim bir yerdi. Ben bir aylık tatilimde bile gitmek istemiyordum. Daha sonra ben arkadaşşıma gittim işte. Anneme de söylemişim arkadaşşıma gideceğimi. Ama erkek arkadaşım olduğunu söylememişim. Ters karşılarlar diyerek. Sdaha sonra arkadaşşıma bir gece telefon geldi. Baktım ki amcamın oğlu. İşte şey seni öldüreceğiz filan diyorlar.

### **Hikaye burada başlıyor galiba.**

Başlıyor. Seni öldüreceğiz falan yaptılar. İşte trene binidim, köye gittim. Çok kızıyorlar ediyorlar ama ben sesimi hiç çıkartmıyordum. Neye kızdıklarına hala bir anlam veremiyordum. Yani yaptığım şey bana ters gelmiyordu. Bu şekilde karşıladığım için yani, ama çok tepki veriyorlardı. Böylece okul hayatım bitmiş oldu.

### **Okuldan aldılar mı seni? Gitmesen devam edecektin belki de?**

Hayır süremezdi, çünkü ben liseyi kazanmışım bu sefer, Kilis'te yatılı okulu kazanmışım.

### **Ama şimdi okumaya devam ediyorsunuz değil mi? Okumayı bıraktım demeyin. Akşam okulları filan var.**

Bıraktım değil, önümüzdeki yıl yine başlayacağım. Şimdi oralara geleceğim zaten.

### **Sonra sizi okuldan aldılar ve köyünüze döndünüz.**

Köyüme döndüm. Keçilerimin koyunlarımın başına döndüm. Tarlada bayırda keçi koyun gütmeye başladım. Daha sonra şey oluyordu, keçi koyun gütmeye gidiyordum mesela, yıldızlar olunca evine döneceksin yani. İşte mesela bir ihtiyacım

oldu, sakız, çikolata, şampuan gibi şeyler. Artık yılların vermiş olduğu cebinde para olmasına alışmış oluyorsun. Senin bir sürü istediğin var, bir türlü bunu kabul edemiyorsun. Babamın bir şiddeti yoktu ama, çok disiplinli bir insandı. Bir su içme şekli, bir oturma kalkma şekli, toplum içinde konuşmayacaksın. Bu şekile yani. Hep kendi kurallarını yaptığın sürece çok iyisindir babamın yanında. Ve ben tabii ki şu anki düşünceme göre geriye baktığım zaman, bundan birkaç sene evveline kadar hep annemi haklı görüyordum. Ama şu an da ben babamı haklı görüyorum. Ve ben babamla dokuz senedir görüşmeyen bir insanım. Daha sonra birgün şampuan almaya gittim. Geldim baktım 'kızlar bakkala gidemez'. Bunu da öğrenmiş oldum. Daha sonra işte sokağa çıkıp oyun oynuyordum, 'kızlar sokakta oyun oynayamazlar'. İşte banyo yapıyorsun, üzerime temiz kıyafetimi giyiyordum. Baba çok kızılıyordu bu sefer , bu kız kaşını gözünü boyamış gözüne güzel görünüyorsun, kavga çıkıyor evde. İşte kapanmışsın, kuran okuyorsun, namaz kılıyorsun, hoca oldu başıma, başörtüyü çekip alıyor başımdan. Onlara yönelmek istiyorsun, onlara yöneldiğin zaman kendi istediklerini de kabullenmiyorlar.

### **Sonra evlilik olayı mı başladı?**

Yok. Daha sonra ben haliyle ondört yaşına geldim. Büyüdüm. Köyde bir çocuk var, beni çok rahatsız ediyor. Hangi tarlaya keçileri koyunları gütmeye götürsem oraya geliyor falan. Birgün traktörü üzerime sürdü. Teklifimi kabul edeceksin diye. Bunu ben anneme söyledim. Annem gitmiş bu çocuğun babasına söylemiş. Çocuğun babası da bunu kemerle çıplatmış böyle dövmüş. Bir de bizimle kan davaları vardı o çocuğun. Bir abim kan davasından dolayı ölmüş. İşte sen onların kızına nasıl böyle bakarsın diye. Sdaha sonra benim yeğenim biz de kalıyordu. Annem yeğenimi antepe götürmeye gitti. Sonra bir telefon çaldı, ben bulaşık yıkıyordum. Evimiz böyle iki katlıydı. Onun ön tarafında böyle bulaşık yıkıyordum. Telefon çaldı,

telefona baktım. O çocuk beni babama söylemişsin, seni pişman edeceğim dedi. Seni kaçıracağım falan yaptı. Küfür ettim ben orada. Sonra telefonu kapattım. Evimiz de çok yakın. Karşılıklı görebiliyorsun onların evini. Daha sonra çıktım, o avluda. Babamda bana çıkarken dedi ki 'kızım sigara almaya gidiyorum' dedi. Dedi evde kim var dedi bana o çocuk. Defol git bak dedim ona, babam sigara almaya gitti gelirse dedim yemin ederim seni öldürür dedim. Baban dedi hoca evine gitti yalan söylüyorsun bana dedi. Sadece şunu bil dedi, seni pişman edeceğim, kaçıracağım dedi. Ben de hiç bir şey yapamazsın dedim, yine küfür ettim. Tam o esnada babam Zehra diye seslendi. Çocuk zaten avluda, yukarıda. İnsan o an görmüyor herhalde. Bir de babamın köy odası vardı. Gelen erkekleri ağırlamak için bütün evlerde vardır bu oda. Skendi kadınlarının içine sokmazlar erkekleri. Çocuk köy odasına gitmiş. Sonra içerden bir kıyamet koptu. Babam çocuğu orada görmüş. Sonra tabi bizim damdan komşunun evine gittim. Sonra ağladım işte anlattım. Benim ablam da iki ay öncesinden İstanbul'a gelmişti. Bize maaşını göndermişti. Babam da anneme şey diyordu 'bunu da gönderelim, gitsin hem çalışsın'. Onbirmilyondu o zaman. Köy yerinde iyi bir paraydı. Asgari ücret onbirmilyondu o zaman. Çalışsın bize para göndersin. Annem de diyorduki işte ben yaşlandım, bu da giderse, yani ben senin işlerini yapamam. Kim yapacak diyordu. Sabah saat altıda kalkıp tarlaya gidiyorsun.akşam altıda geliyorsun, yemeği, çamaşırını, bulaşığı, herşeyi yapıyorsun. Gece saat onda ancak yatağa giriyorsun.

### **Erkek ne yapıyor?**

Erkek yok artık. Erkeğin biri evlendi, biri askerde. Hiçbir zaman erkekler babamın yanında durmadılar. Birisi oniki yaşında ayrıldı yanından.

### **Kan davasından dolayı mı?**

Hayır, değil.

### **Niye durmadılar?**

Benim küçük abim de benim gibi hiçbir zaman olanı kabul etmeyen birisiydi.

Yaşamış olduğu yeri kabullenmiyordu işte. Eşi ölen ablam var ya, onun çocukları, yeğenlerim Gaziantep'te oturuyorlardı. İşte onun çocukları da abimin yaşındaydı.

Geliyorlardı, ceplerinde para vardı, haftasonu oraya geliyorlardı. Bu da onlar gibi giyinmek, onlar gibi yaşamak istiyordu. Sonuçta on iki yaşına gelmişti. Hala pijamayla geziyordu. Onların güzel pantolonları, kazakları, ayakkabıları vardı. Bu da her çocuğun isteği sonuçta. Ben de uğur böceklerinden ayakkabı isterdim, elbise isterdim, kırmızı kurdela isterdim. (Uğur böceği, benekli ve kanatlı bir böcektir.

İnsan bu böceği eline alıp dilek tutarak uç uç uğur böceği diye seslenir. Dileklerin yerine geleceği inanılır.) yani bu her çocuğun hayali sonuçta. Daha sonra işte, böyle olunca annem geldi, tabii bu arada Gaziantep'ten silah filan getiriyorlar, ne oldu ki yani öldürecekler filan. Ama babam diyor ki, bunu öldürmeye İstanbul'a abisinin yanına gönderelim. Bizimkilere diyorum ki, ben onu aynı odada görmüştüm, çocukla. Annem de diyorki, daha dün kız bana geldi söyledi, eğer kız istemiş olsa gelip bana söylemez. Annem beni tutuyor. Neyse İstanbul'a gönderme kararı aldı, babamın istediği olmuştu. Birinci kez bir erkeğin yanına gidip kalmışsın, okul hayatın bitmiş. İkinci kez böyle bir şey olmuş. İnsanlar ismimi kullanmıyorlar, küfürle anıyorlar, kızları en ufak bir yanlış yaptığında, sen de onun gibi mi olacaksın, benim adımları kullanıyorlar. Bunun gibi şeyler oluyor. Daha sonra işte İstanbul'a geldim.

### **Niye geldiniz?**

Abimin yanına geldim.

### **Kaç yaşında geldiniz?**

14 yaşında.

**Ne iş yapıyordu abiniz.**

Oto yıkamada çalışıyordu abim. Ablam tekstilde çalışıyordu.

**Evli miydi abiniz?**

Abim evliydi, abim, yengem evlenip buraya gelmişti.

**Kaç kişi yaşıyordunuz evde?**

Yengem, abim, ablam, ben.

**Onlar çalışıyordu, siz onların yanına geldiniz. İşe mi yerleştirdiler sizi?**

Geldikten iki gün sonra hemen çalışmaya başladım.

**Nerede?**

A... diye bir fabrika vardı. Diş macunu yapıyorduk. Daha sonra, buraya geldikten sonra kıştı tabii ki. Haliyle kıyafet filan vermediler. Buraya geldikten sonra bir kazağım vardı işte, kötü bir ayakkabı vardı ayağымda. Onunla işe gidip geliyordum. Yere bastığım zaman ayaklarım buz tutuyordu. Üzerime giyecek kaban gibi birşeyim yoktu. Abim olan bütün parayı alıyordu. İşte şey, ev alacağız falan. Bir mont aldım kendime, abimle aramızı bozan şey bu oldu. İki ay sonra bir mont aldım kendime. Abim köyü aramış. Demiş ki işte, parasını bana vermiyor, kıyafetlere yatırıyor. Bu sefer annemle ablam telefonla görüşüyorlardı. İlk defa annem beni istedi. Ben çok tuhaf oldum yani. Annem beni telefona isteyince. İstanbul'a geldiğinde elini bile vermemişti bana. Çok tuhaf oldum, bu sefer telefonu elime aldım. Bir küfürler bir küfürler, beni buralarda rezil ettin, insan içine çıkmaz ettin, oraya gittin böyle yapıyorsun.

**Sonra işe gidip gelmeye başladınız?**

İşe gidip gelmeye başladım.

**İşyerinde arkadaşlarınız oldu. Ya da var mıydı arkadaşınız.**

**Geldiğinizde burada dertleştığınız birileri var mıydı?**

Yok, hiçbir zaman için olmadı. Yazmak gibi bir alışkanlığım vardı. Günlük tutarım.

İnsanlarla paylaşmak yerine hep yazarım yani.

**Öykü filan da yazdınız mı?**

Yazdım. Ortaokuldayken yazmıştım.

**Bunların hepsi öykü konusu olabilecek şeyler.**

Öyle. Daha sonra işte abim askerden geldi. Abim askerden geldikten sonra, yengem bu sefer ev alacak, para birikmedi. Yengem bu sefer bizim odamıza geldi, dediki 'ya işte kızlar' dedi 'ben evlendim evliliğimi yaşayamadım dedi. Abim yengemi istemeyerek almıştı. Çok kötü davranıyordu. Karısı değilmiş gibi davranıyordu.

**Şiddet uyguluyor muydu eşine abiniz?**

Şiddet yoktu. Ama onun varlığı ya da yokluğu beni ilgilendirmiyor gibi davranıyordu. O şekildeydi yani. İşte ben evimin içinde istediğim gibi gezemedim, işte şöyle yapamadım gibisinden, ben de artık kendime ait bir evimin olmasını istiyorum dedi. Abim eskilere çok meraklıydı. Diyelim siz eski bir şey atacaksınız, vermeyin vermeyin bana lazım gibisinden eski pis eşyaları toplamayı çok severdi.

Daha sonra dedim yenge, biz abimize böyle bir şey söylemeye cesaret edemeyiz.

Yani ayrılmak istiyorsan da git söyle. Bizim için farketmez. Biz üç kişi çalışacağız, senin baban tek kişi. Biz size muhtaç değiliz, siz bize muhtaçsınız. Yengem bu sefer, sen bilmiyor musun, eğer böyle bir şey söylersem beni boşar. O zaman bize niye söylüyorsun, biz de söylersek bize yapacağı şey, bizi direkt köye gönderecek yani. Bu sefer iyilikle olmadı, ablama iftira attı. İşte patronuyla yatıp kalkıyor, içki içerken görülmüş böyle böyle birisiyle falan. Ablama iftira attı. Annem bizim ziyaretimize gelmişti. Anneme diyor, eğer kızları alıp götürmeyecekseniz beni

annemin evine götürün diyor. Yani ayrılmak istiyor. Para da var ya, altınları var. Altın yapıp saklamış. Daha sonra annem dedi kızım dedi, bu kadar zaman çalıştılar dedi, ev alacağız dediler, kızların üstünde başında bir şey yok. Parayı kıyafete yatırıyorlar demiştiler dedi. Çok afedersin, biz oturduğumuz zaman bizim iç çamaşırımıza kadar görünüyormuş, biz o şekilde giyiniyormuşuz. Bu şekilde iftiralarda falan bulundular. Şey, biz burda şarkı söylüyormuşuz, türkü söylüyormuşuz, parayı bu şekilde kazanıyormuşuz. Yengem yani bunları söyleyen. Daha sonra abim bu sefer dediki, askerden gelen abim. Ne istiyorsunuz yani, gidip şu bıçağı alıp öldüreyim mi yani. Mutfaktan bıçağı aldı ablamı öldürecek. Daha sonra işte, bir sürü olay falan. Birgün abim işten gelmiş, yengem ona demişki sende dışarda yesen evde masraf olmasa. Abimin lokma boğazında kalmış. Ne yutabilmiş, ne çıkarabilmiş.

Ablamı bu arada köye götürdü yani. Abimle ben kalmıştık. Abim bizim haklı olduğumuzu anlıyor ama. Sabah saat yedide uyuyamıyor gidiyor amcamın kızının yanına. Bir tane amcamın kızı vardır, çok doğrucudur yani. Gtmış yanına demişki ben senden dinlemek istiyorum neyin ne olduğunu. Ben bugüne kadar demiş Zehra'nın üzerinde krem renkli bir kazak var ondan başka bir şey görmedim.

Ablasının üzerinde de siyah bir etek var demiş. Hepsini anlatmış. Abim bu sefer gerçekleri anladı. Abim bu arada kapıcı işini buldu. Daha sonra bunlar ayrıldılar. Ayrıldılar ama ne şekilde ayrıldılar. Evde hiçbir şey bırakmadan ayrıldılar. Sadece işte kırmızı bir halı vardı.

### **Kim kaldı evde?**

Abimle ben kaldık. Bu arada ben çalıştığım fabrikadan ayrıldım, tekstile geçmiştim, çıraklık yapıyordum. Evin içinde hiçbirşey yok böyle. Birgün bekar olan abim başka bir amcamızın oğluya memlekete gitmiş, onunla sohbet ediyorlar. Diyor ki



işte onbeş milyonluk şampanya patlatırdım, gran tuvalet giyinirdim, şöyle yaşardım, evim şöyleydi böyleydi. Ben de ona seni duyan da şu an sarayda oturduğumuzu düşünür, bak üstünde oturacağımız birşeyimiz bile yok, anlattığın şeylere bakarmısın. Abim çok kötü bozulmuştu ben böyle deyince. Daha sonra biz çalıştık, çek-yat filan evi kurduk Yengemle filan kesinlikle görüşmüyoruz. Çalıştığım, çıraklık yaptığım yer iflas etti. Ben çıraklık yaptığım zaman iki tane ustabaşı vardı. Bir tane de çırak vardı. Sonra hepsini gönderdiler. Oranın makinelerine haciz geldi. Çalıştığım yerin. Ablamın çalıştığı yerin patronunun da bir tane atölyesi vardı. Oraya gittim. Rica ettim, dedim ki böyle böyle. Makinelere haciz geldi, eğer bu işte bitmezse paramı vermeyecekler dedim. Adam tamam dedi. adam benim çalışmamı filan gördü işte. Bana dedi ki, gel dedi benim yanımda makineci olarak çalış filan. İyi de dedim ben daha makineye iplik takmasını bile bilmiyorum. Adam inanmadı, şaka yaptığımı zannetti. Çünkü iyi biliyordum yani, ortacılığı iyi çeviriyordum. Daha sonra o işler bittikten sonra, adamın yanına makinacı olarak girdim. Çalışıyordum makinanın ipliği koptu. Adama söyledim. Makinanın ipliği koptu dedim. Dedi sen gerçekten bilmiyor musun şimdi iplik takmayı. Yo bilmiyorum dedim. Daha sonra makinanın ipliğini taktı. Çok hırslıyım yani. Çalışırken bile dişlerimi sıkmaktan geceleri dişlerimin sızlamasından uyuyamam. Aşırı derecede hırslıyım. Çalıştığım yerde benden daha iyi kimse olmaması lazım. Okulda birisi benden yüksek not alsın, ne bileyim çalıştığım yerde benden daha iyi biri olsun. Bir yere girdiğim zaman asla ikinci planda olmamam gerek yani. Daha sonra çalışmaya başladım işte. Bu sefer aradan birkaç ay filan geçti. Patron atölyenin anahtarını bana verdi. Dört gece dört gün hiç eve gitmediğim oldu. Sandalyeleri birleştirip sandalyelerin üzerinde yatıp kalktığım günler oldu. Bu şekilde çalışırken çok güzel bir ev dizdik. Daha sonra ablamı aradık abimle birlikte. Ablamı tekrar getirttik

yanımıza. Ablam çok mağrur içine kapalı, çok duygusal bir insandır. Benim tam aksime. Ben hiç duygularıma göre hareket etmeyen bir insanım. Duygularım her zaman ikinci plandadır. Ablamı bir tezgahkar olarak bir mağazaya yerleştirdim. O orada çalışmaya başladı. Hala orada çalışıyor yıllardan beri. Daha sonra herşeyi öğrendim artık. Ama ustam bana çok kötü davrandı. Bir babamdan çok çektim, bir de ustamdan çok çektim. Daha sonra bir tane firmadan bize iş gelmişti. İngiltere'den. Adama iş dikmiştim, adam çok beğenmişti. Daha sonra işte bana istek kağıtları gönderdiler. İngiltere'ye işçi olarak yani.

**Sonra, gittiniz mi İngiltere'ye?**

Bu arada eşim bana amcamın kızıyla haber gönderdi.

**Eşiniz akrabanız mı oluyor?**

Amcamın oğlu.

**Akraba evliliğinin sağlık açısından bazı riskleri var. Amca oğlunuz kaç yaşındaydı sizinle tanıştığında. Kaç yaş fark var aranızda?**

Onüç ondört yaş var galiba.

**O kadar yaş farkı var. Ama bu sizin için normal galiba?**

Değil.

**O ne iş yapıyordu?**

Arabası var.

**Şoför filan mı?**

Hayır, kendi işi vardı. Araba tamiri, boya.

**Tamirci mi?**

Evet.

**Eğitimi neydi?**

İlkokul mezunu. Benimle tanıştığı zaman da otuz yaşındaydı. Ben onsekiz yaşındaydım.

**Kendi işyeri miydi?**

Evet.

**Ailesi ile beraber mi yaşıyordu?**

O zaman da evliydi.

**Evliydi. Çocuğu var mıydı?**

İki tane.

**Erkek, kız?**

Kız.

**Evli olduğu kişi ile imam nikahlı mıydı?**

Resmi. Bunlar bayramda eşi ile kavga ediyorlar. Eşini bu ailesinin yanına gönderiyor. Ayrılacağım diye işte.

**Eşi nereli?**

Eşi Adana'lı. Bu arada bana teklif ediyor. Yani ayrılmış oldukları dönemde. Ben amcamın kızına o kim ben kimim dedim. Benim hayallerim daha farklı dedim.

Şöyle bir insan olacağım. Buna benzer konuşmalar yaptım. Dünyada tek o kalsa yine olmaz dedim. Amcamın kızı da gidip kendisine diyorki 'dünyada bir o kalsa bir ben kalsam yine olmaz' diyor. Daha sonra o da demişki 'dünyada herkes kalacak ve ben onunla evleneceğim'. Eğer sadece hayır deseydi ben saygı duyardım. Ama böyle demedi. Amcamın kızı olduğu için bir zarar vermezdim, saygı duyardım.

Ama böyle dediği için dünyada herkes kalacak ve o benimle evlenecek demiş daha sonra. Bu sefer bana ulaşacak ama nasıl ulaşacak. Bir şekilde bilmiyor. Birgün ben böyle mesaiden gelmişim. Atölyenin anahtarı bende olduğu için gece de çalışırım ben. Baktım bize gelmişler. O da bizde. Bozuldum tabii. Ya dedi ben eşofman

diktireceğim de dedi. sen dedi eşfman diktirebilir misin dedi. Diktiririm, geldiğinizde alırsın dedim. Hangi beden giyiyorsun dedim. Bedenimi bilmiyorum dedi. Telefon numaranı ver dedi, ben seni ararım dedi. Ben de dedim ki telefon numaram şu an aklımda değil dedim. Daha sonra annem hemen böyle yaptı oradan . Kızım hani şu defter var ya dedi, getir kızım o defteri bende var dedi. Ben bilerek söylüyorum telefonu vermemek için. Annem oradan yapacağını yaptı tabii. Daha sonra annem telefonumu verdi. Ertesi gün iş yerine telefonu geldi. Dedi merhaba. Dedim kiminle görüşüyorsunuz. Buyrun dedim. Dedim kaç beden giydiğini söyleyeceksin galiba. Yok dedi onlar bahaneydi, senle görüşmek istediğim için. Benim sizinle görüşecek hiçbirşeyim yok dedim. Abim değil babam yaşındasınız nerdeyse dedim. Üstelik evlisiniz dedim. Ben evli değilim ki dedi. Biliyorsun karımdan ayrıldım artık dedi. Benim gözümde evlisiniz dedim. Teklifini kabul etmiyorum bir daha da beni arama dedim. İşte sık sık böyle telefonla aramaya başladı. Daha sonra nasılsın iyi misin gibi konuşmalar başladı. Altı ay boyunca bu böyle sürdü. Altı ay boyunca ben görüşmeyi kabul etmedim. Daha sonra en son gün telefonla görüşürken bana dedi ki, bir kere benle görüş dedi, eğer hayır dersen bir daha seni rahatsız etmeyeceğim dedi. Daha sonra görüştüm kendisiyle bana hayat hikayesini anlattı. Açıkçası hayat hikayesinden etkilenmiştim.

### **Neydi hayat hikayesi?**

İşte kan davası. Babasının gözünün önünde vurulmuş olması onbir yaşında. Ağladığı zaman amcasının karşısına geçip erkekler ağlamaz demesi. O günden sonra hiç ağlayamaması. İşte eşinden çekmiş oldukları.

### **Daha önce ben duygularıyla hareket etmem demiştiniz?**

Yine duygularına göre hareket etmedim. Daha sonra biz Yusuf'la (okuldan arkadaşı) hala görüşüyoruz. Telefonla, mektupla.

**Daha önce evinde kaldığınız okuldan arkadaşınız, öyle değil mi?**

Evet.

**Özel bir ilişki galiba?**

Kesinlikle. Daha sonra köye gittiğim zaman anneme dedim ki yıllar oldu Yusuf'la görüşmüyorum. Onunla görüşebilir miyim dedim. Annem tamam dedi. Bir kızla erkek telefonla görüşüyor, mektuplaşıyorsa sevgilidir anneme göre. Onun dönemi. Annem benim şu anda altmışyedi yaşında. Daha sonra işte memlekete gittik. Ben iki tane yeğenimi yanıma aldım, bir parkta oturduk Yusuf'la. Böyle olmadı dedi. yıllardır görüşmedik dedi. Sanki bizimkileri bilmiyorsun dedim, bir görüştük başımıza neler geldi. Dediki işte kızkardeşimi filan alıp geleyim annene dedi. sonuçta sizinkiler beni tanımıyor dedi. Ha öyle olur dedim. Yusuf gelecek dedim anneme. Annem kafasına göre kız istemeye geliyorlar diye tutturdu. Daha sonra kadın geldi. Beni gördü dediki Yusuf askere gidecek dedi, eğer Zehra'yı bekletirseniz ben dedi Zehra'yı Yusuf'a almak istiyorum dedi. Ne oluyor falan yaptım daha sonra. Yusuf gelsene falan yaptım. Yusuf hiç sesini çıkarmıyor. Daha sonra Yusuf öteki odaya gitti. Ablası da geldi. Dedim Yusuf valla ben seni kardeş gözüyle gördüm. Sen bugüne kadar beni ne gözle gördün bilmiyorum ama dedim ben seni kardeş gözüyle gördüm. Eskiden ben de seninle bir dost olarak görüştüm dedi. Ama seni görmeyeli duygularım değişti. Eğer kabul edersen dedi seninle evlenmek istiyorum. Benim duygularım sana karşı değişmez dedim. Gaziantep'teyiz ya bütün halalrım başıma birikti, annem yaşlanmış ne zamana kadar benim başımın bağlanmasını bekleyecek dediler. Orada sesimi çıkartmadım. Daha sonra İstanbul'a döndükten sonra Yusuf telefon açıyor, o canımdan çok sevdiğim arkadaşım ile telefonda görüşmek dahi istemiyorum. Yusuf'tan nefret eder oldum yani o şekilde. Anneme dedim olmuyor. Ben o insan için herşeyi yaparım ama kadınlık yapamam

dedim. Annem bana dedi ki, sen de hiç annelik hakkım yoksa bile dedi, yıllarca sen bize baktın ama, süt hakkım var dedi. Çocuk şimdi askerde dedi, kalkıp askerden gelsin dedi, o zaman ondan ayrılırsın. Tek senden bunu istiyorum dedi. Yusuf senin için olsa da olmasa da farketmeyecek, zaten askerde. Ama askerden gelene kadar bekle. Yusuf'u çok seviyordu annem. Ben de tamam dedim o zaman. Eşimle görüşmeye başladım. Ablamlara gitmiştik işte. İnsan bir hayırlı olsun der dedim. Nişanlandık bir hayırlı olsun demiyorsun dedim. Falan yaptım. Adamcağızın sesi çıkmıyordu. Annem teravih namazına gitti. Annem gidince yanıma oturdu. Sıradan sohbetler yani. O şekilde konuştuk ettik. Daha sonra konuşmaya başladım ben onunla. Yusuf'un askerden gelmesine onbeşgün kaldı. Anneme dedim ki, anne Yusuf'un askerden gelmesin az kaldı. Hiçbirşey yapmıyorsun dedim. Eğer Yusuf'a vereceksen beni bu evi terkeeder giderim haberin olsun dedim. Bu arada eşim evlenelim evlenelim diye tutturuyor. Yeğenime telefon açtım, teyze dedi, beyaz eşyaların filan hepsi alındı dedi, hadi hayırlı olsun. Dedim ne eşyası. Annem onlara telefon açmış, eşyaları falan alın demiş. Ha annem böyle mi yaptı dedim. Ben de Mustafa'dan ayrılalı altı ay olmuş. İngiltere'ye gitmeye kararlıyım. Bu altı ay içinde Mustafa ile hiçbir şekilde görüşmüyoruz. Mustafa ile ilişkimizin bitme nedenini ilk defa burada açıklıyorum. Mustafa'nın ablamlarla da beraberliğini duydum. Aynı zamanda ablamlarla da birlikteymiş.

### **Bunu ne zaman öğrendiniz?**

Altı ay öncesinde bitmişti benim için. Ablamlarla konuştuğunu duyunca herşey benim için bitmişti artık. Ablamın cep telefonunda mesajlarını filan gördüm. Ona hiçbirşey söylemeden telefonu karşısına attım. Hiçbir şekilde bana ulaşamıyordu. İşyerimi değiştirdim. Cep telefonlarına bakmıyordum. Hiçbir şekilde bana ulaşamıyordu. Daha önce Mustafa ile konuşuyoruz diye amcamın kızı bekar olan abime söylemiş.

Bekar olan abimde evi terketti benim yüzümden. İşte kapıyı camı kırdı, sokakta bağırdı çağırdı filan. İşte ben şerefsizmişim şöyleyim böyleyim falan. Daha sonra birgün anneler gününde anneme çiçek yaptırdım. Amcamın kızında olduğunu öğrendim. Sonra amcamın oğlu da 14-15 yaşında bir şey, halasının yanında kalıyordu, anneler günü olduğu için o da ona çiçek yaptırdı. İkimiz böyle kapıyı çaldık. Kapıyı açınca baktım içerden bir feryat sesi geliyor. Anne ne oldu dedim. Annem ağzına gelen herşeyi sayıyor. Nasıl küfürler ediyor. Hala bunu göndermedi mi, hala gitmedi mi, bir sürü sayamayacağım laflar etti. Ben düşmüş bayılmışım. Bu sefer Mustafa'yı ben aradım. Altı ay sonra. Ne yapıyorsun falan dedim. Bu bana hemen görüşelim dedi. Mustafa ile bir pastanede görüştük. İşte bana durumunu açıkladı, ablamla olan durumunu. Onunla elini bile tutmadım, çıkmak filan olmadı aramızda. O kendisi beni tehdit etti. Eğer sen benimle konuşmazsan intihar ederim öldürürüm gibi şeyler söyledi. Dedim onunla çıkmış olsan da olmasan da senden bir şey rica edeceğim. Dedim benim param var, eşyalarımı da aldım dedim. Sen sadece ev sahibine diyeceksin ki, ben bunun eşiyim, arabistana gidiyorum. Bu şekilde diyeceksin dedim. Daha sonra bu tamam dedi işte. Tabii herşey açıklanınca bilmem ne olunca falan artık zamanla affettim kendisini.

**Ben şunu öğrenmek istiyorum. Evliliğin kaçınıcı zamanında ilk şiddete uğadınız? Üç ay, beş ay, bir ay?**

Mustafa çok küçük yaştan beri duygularını kaybettiği için bana karşı içinde inanılmaz sevginin ötesinde bir şey bu yani. Benim yüzümden mesela intihara kalkıştı. Bu görüşmediğimiz altı ay süre içerisinde. Arabanın içindeyken gitti gecekonduya çarptı falan. Bir kulağı duymuyor şu anda. İşte yurtdışına çıkmak istedi bu sefer. Sonra karşısına ben çıktım bana yardım et diye. Aslında ben onu suçlamıyorum açıkçası. Biz onunla evlendikten sonra, öteki eşi bir evde duruyor.

Faturasını, kirasını, herşeyini ödüyor. Haftada bir çocuğunu alıyor. Yıllardan beri bu bu şekilde sürüp gidiyor. Bu benimle evlenmeden önce eşinin karşısına geçip diyor ki, ben evleniyorum, istersen yine kendi evinde oturursun, istersen annenin evine gidersin diyor. O senin kendinin bileceği bir şey. Ama ben bu kızı seviyorum. Ve evlendim diyor.

**Boşanmış mıydı eski eşinden?**

Resmi nikahlı değildi.

**Size de resmi nikah yapmadı mı?**

Yapacak oldu, ben istemedim.

**İmam nikahlı mısınız?**

Evet, imam nikahlıyım. Daha sonra çocuğa şiddet uyguladığını duydu annenin. Çalışıyordum ben, kürkte çalışıyordum. İşte evin eşyalarını falan herşeyi aldım. Bu arada kadına başörtüler kıyafetler kendim gönderdim. Birgün kadınla görüşmek istediğimi söyledim kendisine. Ya hep duyuyorsunuz kadın kötü, kadın deli, ama gerçeklik payı nedir? Ben hiçbir zaman için bir şey duyduğum zaman ona dayanarak bir yargıda bulunmam. Öteki tarafı da dinlemek gerekir yani. Daha sonra tamam dedi. kadının yanına gittim. Kadın bana Mustafa'nın kendisine yapmış olduğu şiddetleri anlattı. Onu bıçakladığını. İşte boğduğunu, balkondan sarkıtığını, günlerce eve gelmediğini, onu ağlattığını falan, toplum içine çıkartmadığını. Bu şekilde şeyler anlattı. Daha sonra, yedi ay oldu, yedi ay sonra bu kadın annesinin evine gitmek istediğini söyledi. Bu kadın annesinin evine gittikten sonra Mustafa ile yatıp kalkmaya başladı. Yani annesinin evine gittikten sonra ilişkileri başlıyor. Ben bunu öğrendim.

**Ve yıkıldınız?**



Aynen yani. Bunu öğrendim ve karşısına geçtim. İki medeni insan gibi yani. Dedim ki ben senden ayrılmak istiyorum. O da bana dedi ki istediğin zaman bu kapıdan çıkıp gidebilirsin. Ama on sene sonra yirmi sene sonra seni bulurum. Ama bulduktan sonra seni kesinlikle öldürmem. Seni felç ederim, ama gene benim yanımda olursun. Yani herşekilde bana ihtiyacın olur. Sesini duymadığım zaman yaşadığımı bilmiyorum dedi. olur olmaz herşey beni çok sinirlendiriyor, ama senin bir sesini duymak bile beni rahatlatıyor. Herşeye çok normal gözüyle bakabiliyorum. Benimle burada öz abin olarak kalacaksan kal gene varım. İşte kadın olarak kalacaksan kal, ne şekilde olacaksan ol ama benimle kalacaksın dedi. daha sonra tamam dedim ben buna. Tamam dedim ayrılmadan normal bir şekilde yaşamaya karar verdik. Ben ne şekilde olursa olsun bu insanı hayatımdan çıkartmaya karar verdim. Çünkü kendisi için ailemi sülalemi terkettim, birçok şeyden vazgeçtim. Bana ait olan hiçbir şey kalmadı şu hayatımda. Herşeyimi ona verdim. Hiçbir zaman için yemek istemedi, hiçbir zaman için çay demedi, çünkü dedirtmedim ben ona. Herşeyi o istemedi oluyordu. İşte ben onun çocuğunu aldım yanıma. Çocuğu anne kelimesini bile duymak istemiyordu. Günde beş kat kıyafet giydiriyordum, o şekilde. Komşular hayret ederdi. Hep beyaz çorap giydirirdim. Bu çorap hiç kirlenmiyor derlerdi. O şekil de bakardım yani.

### **Çocuğunuz hiç oldu mu?**

Evet oldu, aldırđım. O çocuğu dünyaya getirmiş olsaydım bir sorun olmadığını görebilirdim evliliğimin. Üçgün sonra telefon açtım, ben dedim bugün gidiyorum. Gitme ben geliyorum dedi işte. Bu nedenlerden dolayı bunalıma girmişim ki. Daha sonra ben de çıktım evden. Bir tane arkadaşımız vardı işte. Bizim ortak arkadaşımızdı. İyi bir kadındı, bakkalı vardı. Onun yanına gittim. Oradayken telefon açtı bana nerdesin dedi. ben de sanane falan yaptım. Oradan bahriye abla

konuşunca sesini aldı orada olduğumu öğrendi. Hemen bir baktım geldi iki dakika içinde. Selam bahriye abla dedi. arabaya bin dedi. ben diretince bam diye kırmızı ışıklar. O yaşıma kadar bir tokat bile yememişim. Daha sonra Bahriye abla ile oradaki bir beyefendi yardım etti. Hem arabayı sürdü hem beni dövdü. Evede döverek getirdi. Ağzımdan burnumdan kan geliyordu. Dövmesi durdu lavaboya götürdü, yüzümü falan yıkıyorum. Hala hırsını yenemiyordu işte. O gece şiddetle geçti. Daha sonra sabah oldu. Kapı çaldı işte. Kapıyı açtım işte komşu gelmiş. Sesleri falan duymuş. Sol gözümden üç hafta boyunca görememiştim yani. O günden sonra sol gözüm hep küçülmeye başladı.

### **Şimdi nasıl, iyi mi şu an?**

Yok değil. Sürekli ağrıyor, görmüyorsun işte. Çalıştığım zamanlar şu gözüm hep kapanıyor. Komşum beni o şekilde görünce olduğu yere düştü bayıldı. Çünkü kulaklarıma kadar simsiyah olmuştu. Daha sonra o günün akşamına gelmedi, öteki akşam geldi. Ben hiçbir şekilde yemek filan yememiştim. Bu sefer geldi, yemek yedin mi dedi. yedim dedim. Ne yedin dedi. dedim çorba vardı. İşte o çorbayı ısıttı getirdi. Ağzım falan hiçbir şekilde, yani bana ait olan hiçbir şey kalmamıştı. Konuşamıyordum zaten. El kol hareketleriyle derdimi anlatıyordum. Sonra bana diyor ki çorbayı ye. Çorbayı yiyemem çünkü ağzımdaki etlerin tümü ağzıma geliyor. Çorbayı yersem kanlar böyle boğazıma geliyor. Çorbayı yiyemiyorum dedim. Bu sefer aldı kafamı çorbanın içine soktu. Bu sefer yine aynı şekilde dövmeye başladı. Öteki gün oldu yine. Üç gün boyunca sürekli dayak yiyorsun.

### **Hiç yardım istemeyi düşündünüz mü?**

Akrabalarımından yardım isteyemiyorum. Daha sonra kendisi eve geldi. Dördüncü gün işte. Ben artık onu görünce titriyorum. Korkuyordum çünkü. Sürekli dövüyordu o şekilde. Yatak odasına gittim. Bu sefer niye yatak odasına gittim diye dövdü.

Balkondan kar alıp başıma koymak istedim. Kendisi gidip dışardan kar getirdi. Bana yaklaştığı zaman korkumdan titriyordum. Artık farkettiler yani korkumdan titrediğimi. Başıma kar koydu. Komşum eşini alıp gelmiş işte. Koskocaman adam ağlamaya falan başladı. Bunu sana hiç kimse yapamaz dedi. Polise gidelim dedi. bizi şahit gösterebilirsin dedi. gitmedim.

### **Neden gitmediniz?**

Neden gitmedim. Çünkü Alaattin Çakıcı'yı biliyorsunuzdur. Alaattin Çakıcı'nın yanında çalışmış bir insan. Sonuçta beni kolayca öldürebilir yani. Ama beni öldüremez de çünkü bensiz yaşayamayacağımı da söylüyor. Yani beni her şekilde, istediği her şekilde öldürebilir. Ben bir şey olmayacağımı biliyordum, gitmedim polise. Daha sonra tekrar karar verdim. Mecburum yani bu işi yapmaya. Çünkü aileme gidiyorum desem aileme gidemem. Çalışacağım desem nasıl çalışacağım. Arkadaş çevremi hepsini biliyorlar yani. Birgün gayet normal bir şekilde artık herşey çok güzel gidiyordu.

### **Barıştınız yani.**

Artık barıştık, herşey çok güzel gidiyordu. Birgün işte bir problem yaşamış, üstü başı kan içinde eve geldi. Yani sinirliydi. Her şekilde ben alttan alıyordum. Kavga etmiş gelmiş olduğu için ben ona iyi davranıyordum. Askere bile gitmemiş rapor almış sinir hastası olduğu için. Söylemesi güç olduğu için kelimeleri çıkartamıyorum.

### **İsterseniz anlatmaya bilirsiniz.**

Kimseye anlatmamıştım çünkü. Birgün kendisiyle birlikte oluyorduk (cinsel ilişki). Bana aynen şu kelimeyi kullandı, herşeyini yaşadım yani varlıkta yoklukta, bana aynen şu şekilde benden zevkini alırken bacını bilmem ne yaptım dedi. Her şey bitmişti o anda benim için. Yapacak hiçbir şey yoktu. Beynimde herşey bitmişti.

Artık bu insanın gerçekten insan olmadığını, kendisi de zaten sürekli söylerdi, ben insan değilim, bir hayvan bile benden daha üstündür, ben kendimi bir hayvanla bile kıyaslamıyorum diye söylerdi. Hiçkimse benim kadar kötü değildir derdi. Daha sonra karar verdim. Telefonda mesaj gelmişti. Eski karısı göndermişti mesajı. Mesajı okuduktan sonra ağlamaya başladım. Çocuk işte baba Z. Abla ağlıyor demiş. Geldi niye ağlıyorsun dedi. telefonuna bak dedim. Telefonuna baktı güldü ne var bunda dedi. Tabii hiçbir şey yok dedim, ağlıyordum. Gerizekalısın dedi. Gerizekalıyım dedim. Salaksın dedi, salağım dedim. Çocuğu öteki odaya gönderdi işte. Yine başladı beni dövmeye. Bu sefer kolum kırılmıştı. Sağ kolum kırılmıştı. Beni dövdüğü için yoruldu artık. O esnada telefon geldi ona. Acil iş var gel diye. Şimdi gidiyorum dedi akşam geldiğim zaman dedi seni daha kötü yapacağım dedi. Akşam olup gelmesine hiç gerek kalmamıştı. Bu sefer ben çantamı aldım yanıma. Bu sefer çocuk ayaklarıma kapandı. Z abla gitme beni bırakma, annem yok babam yok, ben ne yaparım. Ben aç kalırım kim bana yemek verir. Bu sefer dayak yemişim filan ama çocuğun o şekilde feryatları beni daha kötü yıktı. Bir ona bakıyorum bir kendime bakıyorum. Sonuçta onun bir annesi babası var, ben olmasam sonuçta iyi olamayacak ama ona bakacak insanlar var yani. Daha sonra ben merdivenlerden indim. Çocuk kaldırımlarda filan sürüklendi beni bırakmamak için. Dolmuşa bindim.

### **Bu arada kolunuz kırık. Kırık acısı yaşıyorsunuz...**

Dolmuşu bindikten sonra o ağrıyı hissettim. O ana kadar hiç ağrıyı hissetmemiştim. Çocuk dolmuşun arkasında da biraz sürüklendi. Daha sonra geldim.

### **Nereye geldiniz?**

Ablamın yanına geldim. Ablam beni o halde görünce çılgık çılgığa kaldı. Çok kötü olmuştu ablam. Kurtaracağım seni o delinin elinden dedi.

**Sonra hastaneye götürdü sizi.**

Gidemedik çünkü beni arıyordu. Kendisi arıyor olsa neyse, kendisi ve adamları arıyordu. Geceleri filan uyuyamıyordum ağrıdan. Çok ağrıyor ama hiçbirşey yapamıyorsun ki. Orayı gözetim altına almışlardı. Sırf ablamın etrafında dolanıyorlardı. Çünkü anneme gidemeyeceğimi biliyorlar. Bir başka gidebilceğim bir yerde yok. Neyse ikinci gün artık daha fazla dayanamıyorum, bayıldım böyle ağrısından kolumun. Gizlice beni çıkıkçıya götürdüler. Ablamın kıyafetini giydirdiler, başörtüsünü falan taktırdılar. Daha sonra ablam kendisine telefon açmış, demişki, Z.'den bir haber var mı demiş. Yok demiş. Neredesin demiş ablam. Ablamdayım demiş. Z gelirse buraya gönderirsin demiş. Ablası da hemen ablamın evinin yanında oturuyor. Daha sonra köye gittik işte.

**Kadın sığınma evini nerden buldunuz? Nasıl haberiniz oldu buradan?**

**Size kim yardımcı oldu?**

Master yapam arkadaşımın röportaj yapmıştım demiştim ya. Zamanında bana sığınma evi var demişti. Eğer çevrende şiddet gören kadınlar var ise, ya da yardıma muhtaç biri olursa böyle bir yer var demişti.

**Nerede master yapıyor arkadaşınız?**

İngiltere'de. Şu anda doktorasını yapıyor. Daha sonra buraya geldim. Müdüresi Menekşe Hanım izinde olduğu için onbeş gün boyunca orada kalmak zorunda kaldım. Daha sonra buraya geldim.

**Ne kadar kaldınız burada?**

Buraya geleli üç hafta filan olmuştu. Dışarı çıkmıştım ablama telefon açmak için. Telefon açtım ablam cep telefonunu aç dedi. Telefonumu açtım, evli olan ablam ben senin yüzünden bir lokma ekmek yiyemiyorum, dört tane çocuğumun geleceği kararı, anasız bırakacaksın onları dedi. Annem hastanelik olmuş, kalp krizi filan

geçirmiş. Bunların hepsini öğrendim. Öleceksen bile orada öleceksin dedi. daha sonra karar verdim, geri geldim. Herşeyi göze almıştım. Menekşe abla vazgeçirmeye çalıştı. Aynı şeyleri yaşayacaksın dedi. Ben aynı şeyleri yaşayacağımı bilerekten yine de göze alarak gittim. Daha sonra Mustafa geldi beni aldı. Dedi ki şu anda evde kim var biliyor musun dedi. Kim var dedim. Dedi Çiğdem var, eski karısı. Karısını getirmiş benim evime. Çiğdem varsa neden orayı burayı arayıp ayağa kaldırıyorsun dedim. Ben seni bulurum demiştim dedi. ben gitmek istemediğimi söyledim. Sokağın ortasında tokat vurdu. Kolumdan tuttu eve götürdü. Kadın bana hoş geldin dedi. benim evimde bana hoş geldin diyor falan. Hiç sesimi çıkarmadım. Niye hoşbulduk demiyorum diye bir tokat daha yedim. Bu sefer hoşbulduk dedim. Ben gitmek istediğimi sana söylüyorum dedim. Akşama kadar sen bir düşün dedi, gitmek istersen ben seni yine götürürüm dedi. iyi tamam dedim. Akşam oldu bu geldi. Hadi gidelim dedim. Dur yemeğimi yiyeceğim dedi. yemeğini yedi. Hadi gidelim. Dur çayımı içeceğim. Çayını içti. Karısına otur şuraya dedi. Ben sana gel dedim mi dedi? Yok dedi. Sen kendin gelmedin mi dedi. Evet dedi. Ama beni eve götürmeden önce karısının gideceğini söylemişti. Ailesiyle tartışmış, kalacak yeri olmadığı için benim yanıma geldi.

### **Yalan mı söylüyor?**

Yo gerçektir. Daha sonra Ç. gidecek dedi. Sonra ona evliliğimiz süresince sen mi hatalydın ben mi hatalyım dedi. kadın sesini çıkarmadı. Bana göre sen hatalı oldun dedi. ben sana hiç seni seviyorum dedim mi dedi. kadın dedi hayır. Aklı sıra bana gerçekleri göstermeye çalışıyor. Hala bana muhtaç ya. Duygusal olarak muhtaç. O nedenle bunu yapıyor. Yoksa başka bir muhtaçlığı yok. Ben istemiyorum dedim. Ben böyle dyince bana dedi ki sen beni seviyor musun? Sevmiyorum dedim. Ha şunu bileyim de dedi. İyi bil dedim sevmiyorum. Ve

istemiyorum da dedim. Ondan sonra tamam dedi. Seni götürüyorum. Üzerimi giyindim. Kadın gelsene dedi sana bir şey söyleyeceğim. Öteki odaya gittim. Ben bu zamana kadar çok çektim dedi. Gençliğim gitti benim dedi. Bir daha bizi arama dedi. Aramam, tamam dedim. Sen çok iyi bir kızsın dedi. Ben bunu gördüm dedi. senin hatan neydi biliyor musun dedim. Çok konuşuyor muşsun. Biraz alttan al dedim. Yoksa o seni çok seviyor. Kabullenmiyor dedim. Öteki odaya geçtim, inşallah vermiş olduğun son kurban ben olurum dedim. İnşallah mutlu olursunuz falan dedim. O da bana dedi ki gidemezsin. Deli oldum var ya. Hazırlanmışım gidemezsin diyor. Yine oturdum oraya. Sabahı bekledim. Tam merdivenlerden iniyorum. Arkamdan bir ses gel buraya dedi. tekrar yukarı çıktım. Dayak yedikten sonra bu sefer, sana köpekler gibi eziyet edeceğim yaşadığına pişman olacaksın dedim. Kapıyı aralık bırakarak kaçtım ve geldim. Buraya geldikten sonra çalışmaya başladım.

**Ne kadar kaldınız kadın sığınma evinde? İlkinde üç hafta kaldınız, sonra?**

Üç ay.

**Sonra buradan bir arkadaş edinip eve mi çıktınız?**

Kendim eve çıktım.

**Mesleğiniz var zaten.**

Evet.

**Overlokçu filan mısınız tekstilde?**

Herşeyi biliyorum tekstille ilgili.

## KAYNAKLAR

Andre, M. (1984), Feminizm (Çev. Şirin Tekeli), Kadın Çevresi Yayınları, İstanbul

Arıkan, Ç. (1987), Sosyal Hizmet Açısından Şiddet ve Bir Türü Olarak Evlilikte Kadına Yönelik Şiddet, *SHYO Dergisi* Cilt 5: Sayı 1: s.73, Ankara

Aslan, H., Avcı, A. (1994), Kadınların Eşleri Tarafından Fiziksel İstismarı, *3P Dergisi*,2: 354-360

Aziz, A., Köker, E., Altun, A., Gencel, M. Küçük, N.T. (1994), Medya Şiddet ve Kadın, s.41, KSSGM Yayınları, Ankara

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu (1995), Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları, s:103:105, Ankara

Berkowitz, L. (1992), Aggression: A Social Psychological Analysis, McGrawhill, New York

Boelkins, R.C., Heiser, J.F. (1985), Biological Bases of Agression: Violence and the Struggle for Existence, Brown and Co., Boston

Brownmiller, S. (1984), Cinsel Zorbalık (Çev. Suğra Öncü), s:17, Cep Kitapları, İstanbul

Cemal, M. (1996), Eşitlikçi Toplumlar, Belge Yayınları, İstanbul

Çalışlar, O., Uçkan, G. (1997), Kadınların İsveç'i, s.93-94, İmge Kitabevi, Ankara

Dallos, R., McLaughlin, E. (1993), Problems and The Family, p.p.7-11, Sage Pub

Dayağa Karşı Kadın Dayanışması Kampanyası (1989), Şimdi Sığınak İçin, s.21, K Yayınları, İstanbul



Dayağa Karşı Dayanışma Kampanyası (1988), Bağır Herkes Duysun, s.96, Kadın Çevresi Yayınları, İstanbul

Demirer, T., Akyol, H. (1996), Canavarlaşan Medya, s.108, Yorum Yayınları, İstanbul

Dobash, R. Emerson (1979), Violence Against Wives: a Case Against the Patriarchy, Free Press, New York

Dollard, J. (1980), Frustration and Aggression, Greenwood Press

Doyran, A. (1996), *Şiddet, Erkekler Dünyası ve Toplumsal Kurgular*, Evdeki Terör: Kadına Yönelik Şiddet, Mor Çatı Sığınma Vakfı Yayınları, içinde.

DPT, Kadın Alt Komisyonu, Kadın, Çocuk ve Gençlik Özel İhtisas Komisyonu Raporu (1993), s:85-86

Eagleton, T. (1991), İdeoloji (Çev. Muttalip Özcan), Ayrıntı Yayınları, İstanbul

Ecevit, Y. (1993), Aile, Kadın ve Devlet İlişkilerinin Değerlendirilmesinde Klasik ve Yeni Yaklaşımlar, *İ.Ü. Kadın Araştırmaları Dergisi*, 1: 9-34, İ.Ü. Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, İstanbul

Ergas, Y. (1996), 1970'lerde Feminizm, *Modern Zamanlarda Kadın*, 63: 203, ), Yapı ve Kredi Yayınları, İstanbul

Ergüden, I. (1996), Örnek Bir Şiddet Mekanı: Hapishane, *Cogito* 6-7: s.110 (Kış-Bahar), Yapı ve Kredi Yayınları, İstanbul

Erten, Y., Ardalı, C. (1996), Saldırganlık ve Terörün Psikososyal Yapıları, *Cogito* 6-7: 109, Yapı ve Kredi Yayınları, İstanbul

Esmer, Y. (1993), *Algılama ve Anlatımda Eşler Arası Farklılıklar*, Kadın ve Cinsellik, (Necla Arat ed.), Say Yayınları, İstanbul

Foucault, M. (1994), Özne ve İktidar, *Edebiyat Eleştiri*, 6/7

Foucault, M. (1999), Yapısalcılık ve Postyapısalcılık, (Çev. Ümit Umaç, Ali Utku), Birey Yayıncılık

French, M. (1993), Kadınlara Karşı Savaş, Çev. Beril Eyüpoğlu, Metis Yayınları, İstanbul

Freud, S. (2000), Bir Yanılsamanın Geleceği (Çev. Aziz Yardımlı), İdea Yayınları, İstanbul

Fromm, E. (1984), İnsandaki Yıkıcılığın Kökenleri (Çev. Şükrü Alpagut), Payel Yayınları

Fromm, E. (1993), İnsandaki Yıkıcılığın Kökenleri (Çev. Şükrü Alpagut), 2. baskı, 1. cilt, Payel Yayınları, İstanbul

Godenzi, A. (1992), Cinsel Şiddet (Çev. Sultan Coşar, Yakup Coşar), Ayrıntı Yayınları, İstanbul

Gruen, A. (2004), Kendine İhanet (Çev. Ülkü Hastürk), s.40-41, Çitlembik Yayınları, İstanbul

Güneri, F.Y. (1996), *Aile İçinde Kadına Yöneltilen Şiddet*, Evdeki Terör: Kadına Yönelik Şiddet, Mor Çatı Sığınma Vakfı Yayınları, içinde.

Güvenç, B. (1979), İnsan ve Kültür, s.98-104, Remzi Kitabevi, İstanbul

Hatty, S. (2000), *Violence and Culture*, Sage Publications, Inc

Hobart, M. (1996), Şiddet ve Susku: Bir Eylem Siyasetine Doğru, *Cogito* 6-7: 52 (Kış-Bahar), Yapı ve Kredi Yayınları, İstanbul

İçli, T.G. (1995), Ailede Kadına Karşı Şiddet ve Kadın Suçluluğu, KSSGM Yayınları, Ankara

İlhan, U. (1992), Kadın Evi (Bakırköy Kadın Sığınağının Öyküsü), Cep Yayınları, İstanbul

İlkkaracan, P., Gülçür L. (1996), Sıcak Yuva Masalı, s.79-100, Metis Yayınları, İstanbul

Kadın Dayanışma Vakfı (1996), Şiddete Karşı Somut Bir Adım: Ankara Gecekondualarında Kadınlarla Ortak Bir Çalışma, Kadın Dayanışma Vakfı Yayını, Ankara

Kandiyoti, D. (1997), Bacılar ve Yurttaşlar, s.76, Metis Yayınları, İstanbul,

Keskin, F. (1996), Foucault'da Şiddet ve İktidar, *Cogito* 6-7: s.118 (Kış-Bahar), Yapı ve Kredi Yayınları, İstanbul

Kovel, J. (1994), Tarih ve Tin (Çev. Hakan Pekinel), s.164-166, Ayrıntı Yayınları, İstanbul

Larouche, G. (1987), *Agir contre la violence*, Pleine Lune

Larouche, G. (1992), *Intervening With Battered Women: Evaluating the Effectiveness of a Feminist Model*, Maryse Rinfret-Raynor, Quebec

Leach, E. (2001), *Claude Levi-Strauss*, University of Chicago Press, Chicago

Levinson, D. (1990), *Family Violence in Cross-Cultural Perspective*, *Frontiers of Anthropology*, Volume 1, p.p.21, Sage Publications, Newbury Park, içinde.

Linton, R. (1978), *Tree of Culture*, Random House Inc.

Lorenz, K. (1996), *Saldırganlığın Spontanlığı*, *Cogito 6-7*: 165-168 (Kış-Bahar), Yapı ve Kredi Yayınları, İstanbul

May, T. (2000), *Postyapısalcı Anarşizmin Siyaset Felsefesi* (Çev. Rahmi Ögdül), Ayrıntı Yayınları, İstanbul

Meram, A.K. (1997), *Toplumsal Dönüşüm Yayınları*, İstanbul

Michaud, Y. (1991), *Şiddet, İletişim Yayınları*, İstanbul

Millet, K. (1987), *Cinsel Politika* (Çev. Seçkin Selvi), Payel Yayınları, İstanbul

Montagu, A. (1978), *Nature of Human Aggression*, Oxford University Press, New York

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı (1996), *Evdeki Terör*, Mor Çatı Yayınları, İstanbul

Oskay, Ü. (1993), *XIX.Yüzyıldan Günümüze Kitle İletişiminin Kültürel İşlevleri*, s.372, Der Yayınları, İstanbul

Paglia, C. (1990), *Cinsellike ve Şiddet, Ya da Doğa ve Sanat* (Çev. Turgut Berkes), İyi Şeyler Yayınları, İstanbul

Poster, M. (1989), *Eleştirel Aile Kuramı* (Çev. Hüseyin Tapınç), Ayrıntı Yayınları, İstanbul

Postman, N. (1984), *Televizyon Öldüren Eğlence* (Çev. Osman Akınhay), Ayrıntı Yayınları, İstanbul

- Riches, D. (1989), *Şiddet Olgusu*, Antropolojik Açıdan Şiddet (Çev. Dilek Hattatoğlu), s.30-31, Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- Riedel, M., Welsh, W. (2002), *Criminal Violence: Patterns, Causes, and Prevention*, Roxbury Pub Co
- Sayı, I. (1994), Ailede Şiddet, *KSSGM Bülteni 2*, Ankara
- Schneir, M. (1994), *Feminism: the Essential Historical Writings*, Vintage
- Scott, J.P. (1994), *Aggression*, The University of Chicago Press, Chicago
- Scully, D. (1990), *Understanding Sexual Violence: A Study Convicted Rapists*, Unwin Hyman, Boston
- Segal, L. (1996), Ağır Çekim Değişen Erkekler Değişen Erkeklikler, Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- Somersan, S. (1996), Şiddetin İki Yüzü, *Cogito 6-7*: s.49 (Kış-Bahar), Yapı ve Kredi Yayınları, İstanbul
- Therborn, G. (1991), İktidarın İdeolojisi ve İdeolojinin İktidarı (Çev. İrfan Cüre), İletişim Yayınları, İstanbul
- Tolan, B. (1996), *Toplum Bilimlerine Giriş*, Adım Yayıncılık, Ankara
- Tylor, E. B. (1974), *Primitive Culture: Researches Into the Development of Mythology, Philosophy, Religion, Art, and Custom*, Gordon Press
- Walker, L.E. (1979), *The Battered Women*, Harper and Row, New York
- Wodarski, J. (1987), An examination of Spouse Abuse: Practice Issues for the Profession, *Clinical Social Work Journal*, Vol 15, 2: 172-187

Yıldırım, A. (1998), *Sıradan Şiddet*, s.25, Boyut Yayınları, İstanbul

Yüksel, Ş. (1991), *Eş Dayağı ve Dayağa Karşı Dayanışma Kampanyası*, Kadın Bakış Açısından 1980'ler Türkiye'sinde Kadınlar, (Şirin Tekeli, ed.), s.343, İletişim Yayınları, İstanbul

Zerzan, J. (2000), *Gelecekteki İlkel*, Kaos Yayınları, İstanbul

Zoonen, L. (1991), *Feminist Perspectives on the Media*, Mass Media and Society, (J. Curran, M.Gurevitch, Eds.), Edward Arnold Publications, London, içinde.

## XI. ÖZGEÇMİŞ

1973 İstanbul doğumluyum. Silivri Lisesi'nden 1990 yılında mezun oldum. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Antropoloji Bölümü'nden 1999 yılında mezun olduktan sonra, 2002 yılında İ.Ü. Adli Tıp Enstitüsü'nde yüksek lisans öğrenimime başladım. Öğrencilik dönemimden başlayarak çeşitli dergilerde editörlük ve reklam ajanslarında metin yazarlığı yaptım. Halen Yasakmeyve şiir dergisinin yazı işleri müdürlüğünü, Eşik Cini öykü dergisinin yayın müdürlüğünü ve Siyahî dergisinin editörlüğünü sürdürmekteyim. Çeşitli gazete ve dergilerde antropoloji, felsefe ve edebiyatla ilgili makale, eleştiri ve incelemelerim yayımlandı.